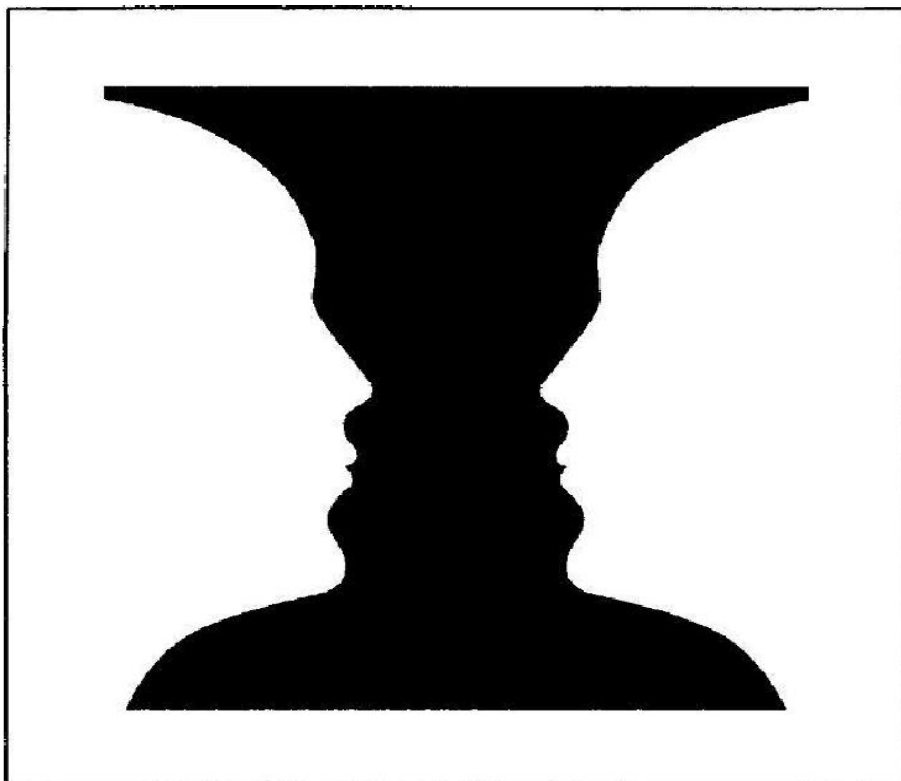

POLITIHØGSKOLEN

Etterretning og virkelighetskonstruksjoner

En kritisk diskursanalyse av politiets åpne trusselvurdering

*Figur 1: Rubins vase, 2015, av Schooler.
(https://www.researchgate.net/figure/Rubins-vase-sometimes-referred-to-as-The-Two-Face-One-Vase-Illusion-depicts-the_fig3_271842692)*

Dino Bahonjic

Master i Politivitenskap

Kull 2017

Sammendrag

Denne masteroppgaven er et nærstudium av Politiets Trusselvurdering (PTV) og forsøker å besvare hvilke virkelighetsforståelser som konstrueres i rapporten og hvordan disse påvirker handlingsbetingelsene i samfunnet. PTV er den første nasjonale trusselvurderingen som er produsert av norsk politi og har det oppgitte formål å danne grunnlaget for samarbeid mellom politiet og andre etater (Politidirektoratet, 2021b, s. 8). Nærmere undersøkelser av den fremstår derfor som viktig fra et samfunnsperspektiv. Rapporten analyseres i kontekst av politiets etterretningsdoktrine, som skal danne grunnlag for all etterretningsproduksjon i politiet (Politidirektoratet, 2020a, s. 9), samt PST sin nasjonale trusselvurdering.

Det benyttes en kritisk diskursanalytisk tilnærming, som er en kvalitativ metode som forutsetter at verden forstås og fortolkes gjennom språket. Ved å benytte språklige virkemidler skapes kollektive forståelsesrammer av virkeligheten, såkalte diskurser (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2019, s. 58), som i neste omgang påvirker valg og beslutninger som tas. Diskursanalyse har et eget teoretisk rammeverk, men suppleres i denne oppgaven med etterretningsteori og Beck (1992) sitt perspektiv på utviklingen til et «senmoderne samfunn» for å styre analysen og tilføre et makrososiologisk perspektiv.

Oppgaven identifiserer fire diskurser: vitenskaps-, trygghets-, åpenhets-, og New Public Management (NPM)-diskursen. Vitenskapsdiskursen konstruerer en verden preget av årsakssammenhenger der det er mulig å objektivt observere fenomener og utviklingen i samfunnet. Trygghetsdiskursen konstruerer en verden preget av økende trusler, mens åpenhetsdiskursen konstruerer et bilde hvor politiet fritt deler informasjon og ikke er påvirket av dilemmaer knyttet til hemmelighold. NPM-diskursen konstruerer politiet som en kunnskapsstyrt og effektiv etat, men snevrer inn etatens ansvarsområde.

I motsetning til tidligere studier viser denne masteroppgaven hvordan språklige virkemidler benyttes til å konstruere spesifikke virkeligheter og utelukke andre forståelser av politiet og kriminalitet i norske etterretningsprodukter. Funn fra nærstudier kan ikke uten videre generaliseres, men oppgaven antyder at konstruksjonene gir politiet betydelig definisjonsmakt, og skjuler etiske og praktiske problemstillinger. Slik skapes et urealistisk bilde av hva som kan oppnås og dette vil i lengden kunne ha en negativ påvirkning på politiets legitimitet.

Abstract

This thesis is a close-up study of the Norwegian Police's threat assessment and seeks to answer which constructions of reality are constructed in the assessment and how they affect conditions for action in society. This is the first time the Norwegian police has produced an open, national threat assessment. The stated objective is to form a basis for cooperation between the police and other agencies (Politidirektoratet, 2021b, p. 8). A closer examination of the assessment seems important from a societal perspective because of this. The assessment will be analysed in context of the Norwegian Police's intelligence doctrine, which forms the basis for all intelligence products in the police, and the Norwegian Police Security Service's (PST's) national threat assessment.

The thesis uses critical discourse analysis, which is a qualitative method that presupposes that the world can be understood and interpreted through language. By using literary techniques, collective understandings of reality are constructed, so called discourses (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2019, p. 58). This in turn governs choices and decisions. Discourse analysis has its own theoretical framework but is supplemented with intelligence-theory and Beck's (1992) perspective on evolving into a "late modern society" to help steer the analysis and to add a macro-sociological perspective.

The thesis identifies four discourses: a science, safety, openness, and New Public Management (NPM) discourse. The science discourse constructs a world which is governed by chains of causalities where it is possible to objectively observe society. The safety discourse constructs a world characterized by increasing threats, while the openness discourse constructs a world where the police can share information freely, without being influenced by dilemmas concerning secrecy in intelligence work. The NPM discourse constructs a reality where the police are governed by knowledge and are an efficient law enforcement agency but confines the agency's area of responsibility.

In contrast to earlier research, this thesis shows how linguistic instruments can be used to construct a reality and hinder other understandings of the police and crime in Norwegian intelligence products. Findings from close-up studies can't readily be generalized, but the thesis suggests that the constructions grant the police considerable power to define phenomena and hide ethical and practical problems. This creates an unrealistic image of what can be achieved that in time may have negative effects on the legitimacy of the police.

Forord

Først vil jeg takke familie og venner for å ha fått meg gjennom dette masterløpet og heiet på meg hele veien. En spesiell takk til Elma, Linda og Mikael for alle deres gode innspill. En stor takk også til min veileder Pia Therese Jansen for konstruktive tilbakemeldinger og for at du minnet meg på at oppgaven skal svare på forskningsspørsmålet og ikke alt annet. Jeg vil også takke min arbeidsgiver for å ha tilrettelagt for at jeg kunne dra på studiesamlinger disse årene. Til sist en stor takk til alle medstudenter som gjorde utdanningen både gøy og lærerik. Uten alle diskusjonene og kaffepausene ville jeg uten tvil forstått mindre av både faglige temaer og verden generelt.

Det viste seg at å skrive en masteroppgave er en omfattende og tidskonsumerende prosess. Mange timer har gått med til å lese artikler og bøker, skrive lange avsnitt som ikke kom med i det endelige produktet og tvile på valg jeg uansett ikke kunne gjøre noe med. Jeg håper resultatet av prosessen likevel kan være nyttig for kollegaer eller inspirere andre til å gjøre det bedre. Prosessen har uansett vært givende for meg, og jeg er takknemlig for at jeg fikk fordype meg i et så spennende tema.

Sørumsand,

August 2021

Dino Bahonjic

Innhold

Sammendrag	2
Abstract	3
Forord	4
1. Innledning.....	7
1.1 Oppgavens oppbygging.....	8
1.2 Oppgavens avgrensninger	9
1.3 Litteraturgjennomgang	10
1.3.1 Søkestrategier og praktiske avveininger	10
1.3.2 Foreliggende empiri og kunnskapshull	12
2. Politiet i et historisk perspektiv	14
2.1 Politiet som institusjon	14
2.2 Politiets ansvarsområde.....	16
2.3 Etterretning i politiet	17
3. Teoretisk rammeverk.....	19
3.1 Diskursanalytisk teori.....	19
3.1.1 Utvidete definisjoner av diskurs.....	20
3.1.2 Kritisk diskursanalyse (KDA).....	22
3.1.3 Faircloughs tredimensjonale modell	23
3.1.4 Vekselvirkninger mellom tekst og samfunn.....	24
3.1.5 Sentrale begreper i KDA	25
3.1.6 Ontologiske og epistemologiske antakelser i KDA	26
3.1.7 Objektivitet og forforståelse.....	28
3.2 Etterretningsteori	29
3.2.1 Definisjoner og begrepsavklaringer	29
3.2.2 Epistemologiske og ontologiske grunnantakelser	31
3.2.3 Kritikk mot etterretning.....	32
3.3 Becks risikosamfunn	34
3.3.1 Vitenskap i det senmoderne samfunnet.....	35
3.3.2 Institusjoner og definisjonsmakt	38
4. Metode.....	40
4.1 Utvalg av empiri.....	40

4.2 Utgivelse av PTV	41
4.3 Analysestrategi og fremleggelse av funn	42
4.4 Kvalitetsmål i diskursanalyse	43
4.5 Etske refleksjoner	43
5. Analyse av PTV	45
5.1 Overordnet blick på PTV	45
5.2 Vitenskapsdiskurs	48
5.2.1 Vitenskapsdiskurs – språklige virkemidler og tolkning	49
5.2.2 Vitenskapsdiskurs– kontekst og handlingsbetingelser	54
5.3 Trygghetsdiskurs	56
5.3.1 Trygghetsdiskurs – språklige virkemidler og tolkning	57
5.3.2 Trygghetsdiskurs – kontekst og handlingsbetingelser	61
5.4 Åpenhetsdiskurs	62
5.4.1 Åpenhetsdiskurs – språklige virkemidler og tolkning	62
5.4.2 Åpenhetsdiskurs – kontekst og handlingsbetingelser	66
5.5 NPM-diskurs	67
5.5.1 NPM-diskurs – språklige virkemidler og tolkning	67
5.5.2 NPM-diskursen – kontekst og handlingsbetingelser	69
5.6 Diskursorden i PTV	70
6. Avslutning	72
6.1 Oppsummering	72
6.2 Betydning av funnene	75
6.3 Videre forskning	75
Litteraturliste	76

1. Innledning

Etterretning er definert som en av de seks prioriterte funksjonene i nærpolitireformen (Justis- og Beredskapsdepartementet, 2020) og bruken er i rask utvikling (Politidirektoratet, 2020a). Dette gjør temaet «etterretning» særlig interessant, og det overordnede temaet for denne oppgaven er å undersøke hvordan strategiske etterretningsprodukter benyttes til å konstruere virkeligheter som ikke er objektivt gitt. Oppgaven bygger på et nærstudium av politiets trusselvurdering (PTV) som ble publisert i mars 2021. Det er første gang norsk politi har produsert en åpen, nasjonal trusselvurdering, og slike vurderinger vil fremover utgis årlig.

PTV er et strategisk etterretningsprodukt som har det oppgitte formålet å bidra til en felles situasjonsforståelse av de alvorligste kriminalitetsutfordringene i samfunnet (Politidirektoratet, 2021b). Denne forståelsen skal bidra til å redusere usikkerheten rundt beslutninger som tas knyttet til kriminalitetsbekjempelse (Politidirektoratet, 2020a). Fordi PTV skal danne grunnlaget for viktige beslutninger, er det av interesse å undersøke hvilke virkelighetskonstruksjoner den selv bygger på. Konstruksjonene vil ses i kontekst av to andre produkter: politiets etterretningsdoktriner (Politidirektoratet, 2020a) og PSTs nasjonale trusselvurdering (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021).

PTV analyseres ved bruk av kritisk diskursanalyse. Metoden kan defineres som en kritisk analyse av etablerte tenke-, skrive- og snakkemåter (Johannessen, et al., 2019, s. 51) som særlig setter søkelyset på institusjoner og definisjonsmakten til aktører (Hitching, Nilsen & Veum, 2011). Diskursanalyse fokuserer på tekst og beveger seg fra utsagn til kontekst og videre til sosiale situasjoner (Neumann, 2020) og forsøker slik å undersøke hvordan ulike virkelighetskonstruksjoner kan påvirke valg og beslutninger. For å undersøke sammenhenger mellom språket og mulige konsekvenser benyttes Ulrich Becks (1992) forståelse av det moderne samfunnet som et «senmoderne samfunn» i analysen og tolkningen av funnene.

Spesifikt vil følgende forskningsspørsmål bli forsøkt besvart i oppgaven:

Hvilke virkelighetsforståelser konstrueres i politiets trusselvurdering (PTV), og hvordan påvirker disse handlingsbetingelsene i samfunnet?

For å besvare forskningsspørsmålene vil følgende analytiske spørsmål bli forsøkt besvart:

1. *Hvilke lingvistiske virkemidler benyttes i politiets trusselvurdering?*
2. *Hvordan kan virkemidlene tolkes, og hvilke diskurser gir de opphav til?*
3. *Hvordan kan diskursene forklares i lys av dagens kontekst?*
4. *Hvordan påvirker diskursene handlingsbetingelsene i samfunnet?*

Diskurser kan foreløpig defineres som kollektive forståelsesrammer (Johannessen, et al., 2019, s. 58), men begrepet forutsetter også at man ser verden på en spesifikk måte. Dette redegjøres for senere i oppgaven. De analytiske spørsmålene skal sikre at alle nødvendige analysesteg foretas og er valgt med utgangspunkt i Fairclough (2003, 2015) sitt rammeverk for kritiske diskursanalyser. Metoden bygger på analyse av lingvistiske trekk, tolkning av disse med den hensikt å identifisere hvilke diskurser de gir opphav til, tolkning av diskursene i lys av relevant kontekst og hvordan diskursene kan påvirke samfunnet. Spørsmålene er satt opp som sekvensielle steg, men i praksis beveger man seg frem og tilbake mellom dem.

Politiet vektlegger i økende grad å være kunnskapsstyrte (Gundhus, 2013), og etterretning kan anses som en form for kunnskap som skal bidra til å danne grunnlaget for beslutninger (Politidirektoratet, 2020a, 2021a, 2021c; Rønn & Høffding, 2013). PTV som et etterretningsprodukt som «reflekterer politiets samlede etterretningsproduksjon» (Politidirektoratet, 2021b, s. 8) vil derfor være en sentral del av beslutningsgrunnlaget i politiet og viktig i møte med samarbeidende etater. Rapporten gir dermed føringer for hvilke trusler som bør prioriteres i det kriminalitetsforebyggende arbeidet (Politidirektoratet, 2021b). Valgene som tas kan være svært betydningsfulle både for enkeltindivider og samfunnet, og kan påvirke hvem som blir utsatt for økt kontrollvirksomhet, hvilke forebyggende tiltak som iverksettes, hva som preger den kriminalpolitiske debatten, hvilke økonomiske beslutninger som tas og lignende. Sett fra et samfunnsperspektiv fremstår det derfor som betydningsfullt å undersøke PTV i detalj.

1.1 Oppgavens oppbygging

For å besvare forskningsspørsmålet innledes oppgaven med en gjennomgang av tidligere forskning. Denne vil vise at det er foretatt få diskursanalyser av politiets etterretningsprodukter i Norden, men det finnes forskning på nærliggende tematikk og med lignende metoder. Neste kapittel vil redegjøre for politiets utviklingstrekk i et historisk perspektiv. For å gjennomføre diskursanalyser må tekstene som analyseres ses i sammenheng med den sosiale konteksten (Neumann, 2020), og en slik gjennomgang vil derfor være nødvendig. Oppgavens ramme tillater ikke en omfattende gjennomgang, derfor vil dette kapittelet kun omhandle endringer i forståelsen av politiet som institusjon, endringer i hva som anses som politiets ansvarsområde og en kort historisk gjennomgang av innføringen av etterretning i politiet.

Etter å ha skissert bakgrunnen vil påfølgende kapittel omhandle oppgavens teoretiske rammeverk. Kapittelet er delt inn i tre underkapitler som tar for seg ulike teoretiske perspektiver. Fordi diskursanalyse både gir teoretiske og metodologiske retningslinjer og kan betegnes som en «pakkeløsning» (Hitching, et al., 2011; Jørgensen & Phillips, 1999), vil det første underkapittelet hovedsakelig omhandle teoretiske perspektiver knyttet til diskursanalyse. Her drøftes også enkelte metodologiske valg der det er naturlig. Neste underkapittel omhandler etterretningsteori med utgangspunkt i Ratcliffe (2016) sitt perspektiv. Her drøftes kun den delen etterretningsteorien som er av betydning for forståelsen av PTV og den ses i sammenheng med et diskursanalytisk perspektiv. Det siste underkapittelet redegjør for og drøfter Beck (1992) sitt perspektiv på utviklingen av det han kaller «risikosamfunnet». Her drøftes overgangen fra et moderne samfunn til et senmoderne samfunn preget av refleksivitet og hvordan dette preger samfunnets institusjoner.

Teorikapittelet etterfølges av et metodekapittel. Her presenteres valgene som ble tatt i arbeidet med denne oppgaven, og valgene relateres til det teoretiske rammeverket. Valgene har medført både styrker og svakheter, og disse vil bli redegjort for og drøftet. Hoveddelen av oppgaven består av selve analysen av PTV. Kapittelet innledes med en overordnet gjennomgang av trusselvurderingen. Deretter presenteres og drøftes fire diskurser oppgaven har identifisert, som alle produserer spesifikke virkelighetskonstruksjoner. Hver diskurs innledes med en analyse og tolkning av sentrale lingvistiske virkemidler som svarer på analyse spørsmål 1 og 2. Deretter drøftes diskursene i lys av dagens kontekst og hvordan de påvirker handlingsbetingelsene knyttet til politiet og kriminalitet i samfunnet. På denne måten besvares analyse spørsmål 3 og 4. Det siste underkapittelet ser de ulike diskursene i sammenheng. Ved å svare på analyse spørsmålene vil oppgavens forskningsspørsmål bli besvart. Masteroppgaven avsluttes med en oppsummering av oppgaven, en vurdering av funnene og ved å peke på fremtidige forskningsmuligheter.

1.2 Oppgavens avgrensninger

Både rammene for masteroppgaven og det valgte teoretiske rammeverket setter begrensninger for hva oppgaven kan besvare. For det første bygger den på et nærstudium av hovedsakelig én tekst. Selv om denne skal representere politiets samlede etterretningsproduksjon (Politidirektoratet, 2021b) og suppleres med analyser av ytterligere to tekster, vil oppgaven kun gi innblikk i en del av en større helhet. Oppgaven vil derfor ikke kunne si noe om hvordan diskurser i politiets etterretningsprodukter har utviklet seg over tid eller fortelle noe

om virkelighetskonstruksjoner i politiets etterretningsprodukter generelt. Samtidig vil tilnærmingen muliggjøre en grundig gjennomgang av et viktig produkt og gjennom dette forsøke å etablere en forståelse av hvilke diskurser som kan være dominerende også i andre etterretningsprodukter i norsk politi. Slik vil oppgaven kunne danne et fundament for fremtidige undersøkelser.

Oppgaven begrenses videre til å se på konstruksjonene av virkeligheten. Det vil si at oppgaven ikke forsøker å etterprøve opplysningene som presenteres i PTV. I stedet vektlegges hvordan fremstillingene kan forstås og hvilke valgmuligheter som åpnes og utelukkes ved å fremstille virkeligheten på akkurat spesifikke måter. På den måten gjøres implisitte tolkninger eksplisitt (Neumann, 2020), og det blir mulig åpent å drøfte elementer som tas for gitt i teksten.

Temaer knyttet til hvordan PTV er produsert og av hvem faller også utenfor oppgavens rammer, som kun forholder seg til det ferdige produktet. Dette gjør at temaer som bias, etterretningskommunikasjon og analysestrategier faller utenfor oppgavens tematikk. Det er også kun den skrevne teksten som analyseres. Multimodale metoder, eksempelvis analyse av bilder, og diskursanalyse i kombinasjon av andre metoder, eksempelvis ved inkludering av intervjuer, observasjoner og lignende utelates, selv om de kan inngå i diskursanalytiske tilnærminger (Hitching, et al., 2011). En inkludering av overnevnte metoder ville gjort analysen mer detaljrik og kunne potensielt avdekket ytterligere diskurser, men ville samtidig risikere å bli for omfattende. Inkluderingen ville medført en svært kompleks analyse som igjen kunne resultere i et uoversiktlig materiale og ført til at enkelte funn ville gått tapt i kompleksiteten.

1.3 Litteraturgjennomgang

I dette kapittelet presenteres tidligere forskning som er relevant for oppgavens tema. Kapittelet innledes med en redegjørelse og drøfting av søkestrategien som er benyttet for å finne relevant litteratur. Deretter presenteres de mest relevante funnene, og disse knyttes til kunnskapshull som denne oppgaven forsøker å bidra til å fylle.

1.3.1 Søkestrategier og praktiske avveininger

For å gjennomføre en diskursanalyse må man tilegne seg kulturell kompetanse og generell kunnskap om temaet som undersøkes (Neumann, 2020). For denne oppgaven innebærer det å få en oversikt over grunnleggende teori om etterretning, diskursanalyse og samfunns-

vitenskapelige perspektiver. Denne kunnskapen legges deretter til grunn for utvelgelsen av relevant empiri og til å forstå og styre analysen (ibid.). I denne oppgaven var teksten som skulle analyseres gitt på forhånd, noe som er anbefalt for nybegynnere i diskursanalyse (Johannessen, et al., 2019, s. 73). Det innledende arbeidet bestod derfor av å få oversikt over sentral etterretnings- og diskursteori, i tillegg til å identifisere om det finnes forskning som har svart på forskningsspørsmålet tidligere, eller om andre har kartlagt nærliggende diskurser, for eksempel om andre etterretningsprodukter i Norden.

Søkemotorene Oria, Scopus og Google Scholar ble benyttet i kombinasjon med følgende søkebegreper: «diskurs», «diskursanalyse», «etterretning», «politi» og «offentlig sektor». Søkene ble utført på både norsk og engelsk og i ulike kombinasjoner. Trunkeringstegn ble benyttet for å fange opp ulike varianter av ordene. Eksempelvis vil «diskurs*» også fange opp «diskurser», «diskursene», «diskursanalyse» etc. Litteratursøkene ble innledningsvis utført i september 2020, men en rekke nye søk ble gjennomført under arbeidet med oppgaven frem til og med august 2021. I tillegg til overnevnte søk, ble også litteraturlisten til identifiserte artikler og tidligere pensum fra studiet brukt. Veileder for masteroppgaven hjalp også med å finne en rekke relevante artikler.

Søkene ble foretatt systematisk med tanke på søkebegreper, men ikke med hensyn til tid. Det vil si at søkebegrepene ble notert, men ikke datoen for når søkene ble foretatt. Det er heller ikke ført en oversikt over antall treff. Etter at PTV ble utgitt, foregikk søk etter relevant litteratur og analyse av PTV om hverandre, slik det anbefales i metodelitteraturen (Johannessen, et al., 2019, s. 74). Den praktiske gjennomgangen bestod av å bla gjennom og lese litteraturen som fremstod som relevant ut fra overskrift og sammendrag.

Det gis lite føringer på hvor omfattende litteraturgjennomgangen skal være i diskursanalytisk metodelitteratur (Hitching, et al., 2011; Neumann, 2020), men det påpekes at den må tilpasses oppgavens problemstilling. I forbindelse med denne oppgaven hadde det vært mulig å gjennomføre en mer omfattende litteraturgjennomgang med fokus på diskursanalyser fra tilstøtende felt. En fordel ved en slik gjennomgang ville vært at den kunne ha bidratt til å identifisere flere potensielt relevante diskurser før analysen av PTV. På en annen side kunne dette ha ført til en mer deduktiv tilnærming til analysen. En slik tilnærming ville i større grad åpnet for at PTV hadde blitt undersøkt med allerede foreliggende hypoteser om hvilke diskurser som kunne vært relevante, noe som kunne vært til hinder for at nye diskurser ble identifisert.

På bakgrunn av dette hadde litteratursøket det formål å undersøke om det finnes empiri om mitt spesifikke tema og å identifisere eventuelle kunnskapshull i denne empirien. I stedet for en mer omfattende litteraturgjennomgang ble en teoretisk forståelse av diskursteori, og spesielt de vitenskapsteoretiske prinsippene bak metoden, vektlagt. Diskursanalyse krever en spesifikk måte å forstå verden på (Jørgensen & Phillips, 1999), og en god teoretisk forståelse vil følgelig styrke analysen.

Avslutningsvis ønskes det påpekt at det finnes mange ulike tilganger til diskursanalyse (Johannessen, et al., 2019), noe som innebærer at analysene kan utføres på vidt forskjellige måter. I tillegg kan metoder som ikke er diskursanalytiske benytte begrepet «diskurs» i betydning av diskusjon og samtale (Neumann, 2020). Dette vanskeliggjorde litteraturgjennomgangen, og det vil derfor kunne være relevante tekster som ikke er fanget opp i litteratursøket.

1.3.2 Foreliggende empiri og kunnskapshull

Med tanke på at PTV ble gitt ut i år (2021), var det ingen overraskelse at det ikke var foretatt noen diskursanalyser av den, men litteratursøket viste også at det var vanskelig å finne diskursanalyser knyttet til nordisk politi generelt. Et unntak er en mastergradsavhandling om styrings- og handlingsbetingelser i politi- og lensmannsetaten (Stenbro, 2013). Avhandlingen undersøker hvordan en «målstyringsdiskurs» med utgangspunkt i New Public Management-litteraturen påvirker prioriteringene til politiet og ses i kontekst av en internasjonal diskurs. Det er utført langt flere diskursanalyser relatert til andre institusjoner, spesielt knyttet til helsevesenet og politikk. Studiene varierer i bruk av metoder og funn, men et fellestrekk er at «New Public Management» og diskurser om effektivisering av offentlig sektor tematiseres. Her vil jeg særlig trekke frem mastergradsavhandlingen til Marie Krestense Lauridsen (2018) hvor hun ved å analysere politiske digitaliseringsstrategier viser hvordan diskurser knyttet til blant annet New Public Management konstruerer nye roller for profesjonelle og pasienter.

Det finnes flere studier som tar for seg ulike aspekter ved etterretning i nordisk politi, blant annet hvordan etterretningsprodukter kan påvirke politibetjentes autonomi (se Paulsen & Simensen, 2019) og samhandlingen mellom etterretning og etterforskning (se Hustveit, 2021). Disse berører i liten grad problemstillinger knyttet til sosialt konstruert kunnskap. Et unntak er Rønn og Høffding (2013) som diskuterer hva slags kunnskapsstatus etterretning bør ha. Forfatterne konkluderer med at etterretning verken er mer eller mindre enn kunnskap, gitt betingelsen at kunnskap er feilbarlig og avhengig av kontekst. Artikkelen diskuterer på en

utmerket måte epistemologiske spørsmål om etterretning, det vil si at den svarer på spørsmål om «når og hvordan kunnskap kan bli attribuert til et subjekt» (Rønn & Høffding, 2013, s. 697, egen oversettelse), men den berører i liten grad etterretningens potensial til å konstruere en virkelighet.

Med dette menes for eksempel at begrepet «trussel» er et abstrakt begrep som betegner noe som strengt tatt ikke eksisterer utenfor den gruppen som definerer trusselen. Man er avhengig av å operasjonalisere trusselen, eksempelvis som noe som har en mer eller mindre reell fare for å påføre skade på definerte verdier. Her finnes også relaterte temaer om hvordan man kan veie ulike trusler mot hverandre, for eksempel økonomiske tap, vold og seksuelle overgrep. Det finnes ingen allmenngyldig fasit, og svaret vil avhenge av det aktuelle samfunnet, historisk kontekst og lignende. Sheptycki (2013) er delvis inne på temaet når han viser til hvordan trusselen fra organisert kriminalitet benyttes for å få gjennomslag for politiske agendaer. Så lenge oppfatningen er at trusselen er realistisk, er den realistisk i sine konsekvenser. Sheptycki undersøker likevel ikke omfanget av sosiale konstruksjoner av virkeligheten, eller hvordan de konstrueres gjennom språket.

I litteraturgjennomgangen kom det frem at begrepet «diskurs» benyttes i flere artikler om etterretning (se for eksempel Petersen, 2016), men bygger på andre vitenskapsteoretiske grunnantakelser om virkeligheten enn man gjør i diskursanalyser. Mange omhandler etterretningsdialog, eller vektlegger epistemologiske spørsmål og kontekstsensitiviteten (Rønn & Høffding, 2013; Wood, Cockcroft, Tong & Bryant, 2018), men artiklene tar ikke direkte for seg ontologiske spørsmål om hva som «egentlig» eksisterer, eller gjør dette kun indirekte. Disse begrepene og skillene mellom dem tematiseres i kapittel 3 i denne oppgaven.

Rønn (2016a) påpeker at etterretningsmiljøet vektlegger å utvikle praktiske aspekter ved arbeidet sitt på bekostning av mer grunnleggende undersøkelser om vitenskapsteoretiske antakelser. Dette har medført et betydelig utviklingspotensial for forskning som benytter mer «senmoderne» perspektiver (ibid.). Min litteraturgjennomgang peker på de samme funnene. For nesten 30 år siden oppfordret Beck (1992) institusjoner til i større grad vise senmoderne skeptisisme på sine egne fagfelt, men det kan virke som om etterretningsmiljøet i liten grad følger oppfordringen. Gjennomgangen peker mot at andre offentlige institusjoner i større grad undersøkes basert på diskursanalytiske tilnærminger, men det finnes også forskning som indirekte tar opp diskursanalytiske problemstillinger ved bruk av lignende metoder i en politifaglig kontekst. Denne masteroppgaven vil bygge videre på disse, men i større utstrekning vektlegge betydningen språket har for forståelsen av samfunnet.

2. Politiet i et historisk perspektiv

Diskursanalyser forutsetter at historiske og kulturelle rammer påvirker vår forståelse av samfunnet rundt oss. Vår forståelse er med andre ord påvirket av den historiske utviklingen og situert i den (Jørgensen & Phillips, 1999; Neumann, 2020). For denne masteroppgaven betyr det at PTV må ses i kontekst av politiets historiske utvikling. Dette vil bidra til både å styre analysen og tolke funnene.

Oppgavens ramme gir kun plass til å presentere et fåtall av de mest sentrale utviklingstrekkene. En slik utvelgelse er selvfølgelig problematisk. Det er fullt mulig å velge andre trekk og på den måten potensielt få andre funn enn de som presenteres her. Samtidig er det ikke mulig å redegjøre for alt, og å unnlate det helt bryter med grunnantakelsene i diskursanalyse. Dette problemet omtales som «the framing problem», og det finnes ingen enkle regler for hvordan problemet bør løses (Hitching & Veum, 2011). Utvalget som presenteres i denne oppgaven, er basert på temaer som har vært vektlagt under studieløpet og som fremstår som mest relevante fra et diskursteoretisk perspektiv.

Dette kapittelet er delt inn i tre underkapitler. Første delkapittel redegjør for utviklingstrekk i politiet som institusjon. Deretter presenteres utviklingen av politiets ansvarsområde. Disse temaene er nært beslektet og det vil være en viss overlap, men førstnevnte vektlegger politiet i seg selv, mens sistnevnte omhandler hva som er målet for politiets innsats. Det siste underkapittelet setter søkelyset på de mest sentrale utviklingstrekkene knyttet til politiets bruk av etterretning i en norsk kontekst, i tillegg til hvordan disse påvirker etterretningsteorien.

En gjennomgang av den historiske utviklingen gjør at enkelte temaer blir særlig interessante å undersøke og bidrar på den måten til å styre analysen. For at denne påvirkningen skal bli mest mulig transparent vil det bli påpekt hvorfor akkurat disse utviklingstrekkene er relevante for denne oppgaven, og hvilke temaer som blir særlig interessante å undersøke ved bruk av analyse spørsmålene som ble presentert ovenfor.

2.1 Politiet som institusjon

Tidsperspektivet som danner grunnlaget for en historisk gjennomgang, vil alltid påvirke resultatet. Ser man langt nok tilbake, er begrepet «politi» opprinnelig knyttet til god statsforvaltning (Ellefsen & Larsson, 2014) og dermed noe atskillelig annet enn i dag. Et så langt tidsperspektiv vil derimot være lite hensiktsmessig for denne oppgaven. Det er tilstrekkelig å starte med å vise til forandringer som oppstod mot slutten av 60-tallet.

Frem til 1960-tallet hadde politiet generelt blitt ansett som en institusjon som beskyttet alminnelige borgere, men opplevde i denne perioden det som kan beskrives som en krise (Weisburd & Braga, 2006a). Krisen oppstod blant annet på bakgrunn av flere skandaler, og politiet ble beskyldt for å ha en kultur preget av rasisme. Kritikken ble fremsatt av både media og ulike forskningsmiljø, og spørsmål om politiets legitimitet ble stilt (Ellefsen & Larsson, 2014; Loftus, 2009). Det ble også sådd tvil om politiet har en innvirkning på forekomsten av kriminalitet (Weisburd & Braga, 2006b). Undersøkelser tydet på at tilfeldig patruljering hadde liten eller ingen effekt (Reiner, 2010) og at straffesystemet var ineffektivt (Ratcliffe, 2016, s. 34). På bakgrunn av blant annet disse utfordringene ble ulike modeller for å bekjempe kriminalitet utviklet i tiårene etter (se Weisburd & Braga, 2006b for en oversikt), deriblant etterretning. De fleste modeller vektla forebygging, analyse og kunnskapsstyring.

I de senere år har politiet i økende grad utviklet seg til også å bli sentralt styrt, og med større fokus på effektivitet og sin kriminalitetsbekjempende rolle (Gundhus & Larsson, 2014; Larsson & Sørli, 2018). Denne utviklingen kan knyttes til en New Public Management (NPM)-tankegang hvor grunntanken er at politiet kan styres etter markedsprinsipper, som ofte innebærer et fokus på måleparametere og en forretningsmessig styring (Granér & Kronkvist, 2014). NPM blir dermed et interessant tema å undersøke i oppgaven. Noe av utviklingen illustreres på en særdeles god måte i en studie av årsrapportene som ble gitt ut av Oslo politidistrikt mellom 1950 og 2008 (Lomell, 2018). I denne perioden har rapportene endret seg fra å beskrive hvordan politiet jobber til å beskrive og forklare årsakssammenhenger. I tillegg analysere utviklingen med utgangspunkt i politiets arbeid og politiet blir i forlengelsen av dette ansvarlig for kriminalitetsutviklingen. Dette fører også til at politiet i økende grad omtaler seg selv som eksperter på kriminalitet.

Utviklingen mot at politiet i økende grad beskriver årsakssammenhenger og seg selv som eksperter på kriminalitet må også ses i sammenheng med at politiet hyppig omtales i media (Palm & Skogersson, 2008), og at man har en særlig tillit til politiet i Norge (Thomassen, Strype & Egge, 2013). Disse elementene bidrar til at politiet som institusjon får betydelig definisjonsmakt og handlingsrom, som for eksempel benyttes når politiet selv omtaler PTV i media (Endal, 2021). Gjennom dette bidrar PTV til å sette politisk agenda og styre hvordan både politiet og informasjonen i rapporten fremstilles. Et sentralt tema i denne oppgaven blir derfor hvordan politiet og informasjonsgrunnlaget fremstilles i PTV.

Det er også verdt å merke seg at politiet noe misvisende kan oppfattes som en stabil institusjon som har hatt og vil fortsette å ha samme rolle i fremtiden. Dette betegnes som

naturalisering med et begrepsapparat fra diskursanalyse. Begrepet viser til fenomener som forstås som så åpenbare at man ikke setter spørsmåltegn ved dem eller tenker på at de kunne vært annerledes. Diskursanalyse har som mål å påpeke hvordan dette kun handler om definerte sannheter (Fairclough, 2015). Dette er særlig relevant i synet på politiet som eksperter på kriminalitet. Hestehave (2016) trekker nemlig denne forståelsen i tvil, og denne oppgaven vil undersøke hvordan politiet konstruerer sin egen rolle i samfunnet i PTV.

Utviklingen illustrerer også at det i økende grad stilles krav til at politiet skal være en institusjon som jobber på bakgrunn av vitenskapelig kunnskap om hva som fungerer (Larsson, Gundhus & Granér, 2014) og at forebygging i økende grad vektlegges (Weisburd & Braga, 2006b) noe som illustreres av at forebygging omtales som politiets primærstrategi (Politidirektoratet, 2018). Både forebygging og kunnskap er begreper som kan defineres svært ulikt. Forebygging er for eksempel et elastisk begrep og nært knyttet til politiske valg (Gundhus, 2014), mens vitenskapelig kunnskap i en politikontekst ofte tar utgangspunkt i evidensbasert kunnskap (Gundhus, 2013). Et viktig tema i denne oppgaven blir derfor hvordan PTV definerer disse begrepene og hvilken påvirkning det har for handlingsbetingelsene i samfunnet.

2.2 Politiets ansvarsområde

De fleste har en formening om hva politiets arbeidsoppgaver er, men til tross for dette er deres ansvarsområder lite forstått ifølge Bittner (2005). Politiet kan defineres som «generelle problemløser» med store muligheter til å definere sine egne ansvarsområder, og det er lite som ikke kan tenkes å kunne bli et mål for en politiinnsats under gitte omstendigheter (ibid.). Ansvarsområdene kjennetegnes i dag ved at de er knyttet til den offentlige sfære og til lov og orden (Ellefsen & Larsson, 2014), men grensegangene kan være uklare. For eksempel har både immigrasjon og familievold i større grad blitt koblet til politiet de siste årene (Gundhus & Egge, 2013; Gundhus & Larsson, 2007). Holmberg (2014) underbygger dette ved å påpeke at politiets ansvarsoppgaver defineres ulikt i lovverket, i politiets egenpresentasjon og i empiriske undersøkelser.

Fra et historisk perspektiv har det skjedd betydelige endringer i politiets ansvarsområder som har vært av praktisk betydning. Utviklingen kan illustreres ved å vise til at grunnloven tidligere forbød spesifikke religioner, mens det i dag er blant politiets oppgaver å beskytte religionsfrihet (gjennom blant annet straffelovens §§185-186). Det finnes også mer dagsaktuelle eksempler, blant annet knyttet til hvorvidt bruk av illegale rusmidler primært bør

høre til politiets eller helsevesenets ansvarsområde (Ruud, 2021). Hva som er legitime mål for politiets innsats er dermed foranderlig, og samfunnets institusjoner, inkludert politiet, er med på å definere hvordan de skal forstås. Slik kan politiet også oppfattes som en politisk aktør noe som underbygges av at politiet skrev et hørings svar hvor de anbefalte at bruk av narkotika fortsatt primært bør høre til politiets ansvarsområde (Politidirektoratet, 2020b). At politiet gir en slik uttalelse er ikke unaturlig gitt deres rolle i samfunnet, men det medfører at PTV må undersøkes som et bidrag i en politisk kontekst.

Utviklingen tydeliggjør at oppfatninger om politiet påvirker etatens yrkesutøvelse. Endringer i yrkesutøvelsen vil så kunne påvirke oppfatninger om politiet og så videre. En slik vekselvirkning omtales som et dialektisk forhold i diskursanalyse (Jørgensen & Phillips, 1999). Ved at politiets ansvarsområde er uklart definert og under kontinuerlig forandring (Bittner, 2005; Ellefsen & Larsson, 2014) får ulike aktører påvirkningskraft på hva som oppfattes som legitime mål for politiets innsats, for eksempel om hvor nært immigrasjon bør knyttes til politiet (Gundhus & Egge, 2013). Dette handlingsrommet til å påvirke hva som bør være politiets ansvarsområde gjelder også politiet selv, og det blir derfor et viktig tema å undersøke i PTV.

2.3 Etterretning i politiet

Etterretningens historie kan spores langt tilbake i tid og var opprinnelig knyttet til militæret og utenlandstjenestene. Bruk av etterretning i politiet er derimot av mye nyere dato (Rønn, 2016a), og internasjonalt kan opphavet spores tilbake til 90-tallet (Ratcliffe, 2016, s. 3). Særlig grensekryssende og organisert kriminalitet krevde økt bruk av etterretning som arbeidsmetodikk (Diderichsen, 2016) som skulle sikre at politiet jobbet mer kunnskapsbasert og på bakgrunn av analyser. De senere årene har bruk av etterretning endret seg fra å bli benyttet i avgrensede saker til større vektlegging av strategisk etterretning, med formål om å ta beslutninger på et mer «objektivt grunnlag» i styringen av politiet (Ratcliffe, 2016).

I en norsk kontekst kan begrepet «etterretning» spores tilbake til 70-tallet, men meningsinnholdet var knyttet til kampen mot narkotika og beslektet med etterforskning. Begrepet hadde dermed et annet innhold enn det vi omtaler som etterretning i dag. I 2007 ga Politidirektoratet ut en nasjonal strategi for etterretning og analyse som skulle gjøre politiet i stand til å jobbe mer kunnskapsstyrt. Etterretning som begrep ble ikke definert, men bruk av analyser ble vektlagt. Først i 2013 innledet Politidirektoratet et prosjekt for å opprette et felles rammeverk for etterretning (Hustveit, 2021), og arbeidet resulterte i politiets

etterretningsdoktrine som ble gitt ut i 2014 og oppdatert i 2020. I prosessen har etterretning i økende grad blitt knyttet til forebygging (Gundhus, 2018).

I politiets etterretningsdoktrine påpekes det at etterretning kan brukes om arbeidsprosessen, produktet eller organisasjonen som utøver etterretning, men selve begrepet er definert som en «styrt prosess, bestående av systematisk innsamling, analyse og vurdering av informasjon om personer, grupper og fenomener for å danne grunnlag for beslutninger» (Politidirektoratet, 2020a, s. 18). Ved å gi beslutningsstøtte kan etterretning bidra til å fordele ressurser og slik gi et mer «forretningsmessig» utgangspunkt for å bekjempe kriminalitet (Ratcliffe, 2016).

Arbeidsmetodikken følger således den mer generelle utviklingen i politiets arbeidsmetoder, med økt vektlegging av analyser, kunnskap og effektivitet.

Utviklingen av etterretning fra bruk i utenlandstjenestene og militæret er interessant, særlig på grunn av den opprinnelige vektleggingen av hemmelighold (Rønn, 2016a). I dag er det eksempelvis ikke enighet i litteraturen om «etterretning» som begrep bør inneholde hemmelighold som del av definisjonen (Omand & Phythian, 2013). Hemmelighold står i kontrast til politiet som ideelt kjennetegnes av åpenhet og transparens (Manget, 2010), og et relevant tema blir dermed hvordan PTV forholder seg til disse motstridende hensynene.

Det er også verdt å legge merke til vektleggingen av «objektivitet» som også preget vitenskapene frem til tidlig 90-tallet. Frem til da forsøkte de i stor grad å avdekke kunnskap om allmenne årsakssammenhenger uten at begreper objektivitet ble problematisert (Bratberg, 2017, s. 17-18). Forståelsen av vitenskapene, spesielt innenfor samfunnsvitenskapen, har endret seg siden den gang, og det er nå en økt forståelse av begrensninger i objektivitet (se Beck, 1992 for en kritikk av vitenskapens krav på objektivitet og allmenngyldighet). Dette regnes som en del av den senmoderne utviklingen som forutsetter at man ikke lengre kan snakke om én enkelt sannhet (Beck, 1992; Rønn, 2016a). Konstruksjonen av kunnskap og objektivitet blir derfor et relevant tema i oppgavens analyse.

Avslutningsvis vises et økende fokus på forebygging (Gundhus, 2018), sentral styring og det Ratcliffe (2016) betegner som en «forretningsmessig» styring av politiet. Noen av de samme kjennetegnene er knyttet til NPM og understreker dermed betydningen av å ha et særskilt fokus på temaet i oppgaven.

3. Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet presenteres og drøftes oppgavens teoretiske rammeverk. Perspektivene som presenteres her har både vært styrende for analysen og i tolkningen av funnene. Kapitlet er delt inn i tre underkapitler. Innledningsvis presenteres det teoretiske rammeverket for kritisk diskursanalyse (heretter KDA). Underkapitlet vil vektlegge sentrale teoretiske antakelser, definere de viktigste begrepene og drøfte epistemologiske og ontologiske forutsetninger. Dette vil også knyttes til hva slags kunnskap denne masteroppgaven forsøker å produsere.

Deretter presenteres sentral etterretningsteori. Dette underkapitlet vil også vektlegge sentrale teoretiske antakelser, presentere og drøfte faglige diskusjoner og knytte disse opp mot forståelsen av PTV. Det tas utgangspunkt i Ratcliffe (2016) sitt syn på etterretning, men hans tilnærming kontrasteres med andre perspektiver. Dette underkapitlet bygger videre på den historiske gjennomgangen i forrige kapittel.

Det siste underkapitlet omhandler forståelsen av samfunnet som et «risikosamfunn» (Beck, 1992). Her vektlegges hvordan kunnskap produseres, hva som kjennetegner moderniteten og betydningen dette har for samfunnets institusjoner. Perspektivet benytter begrepet «risiko» til å undersøke utviklingen fra et moderne til et senmoderne samfunn og vil være særlig relevant for besvarelsen av analysespørsmål 3 og 4.

3.1 Diskursanalytisk teori

Dette underkapitlet har til hensikt å presentere og drøfte oppgavens diskursteoretiske rammeverk, men vil også inneholde noen metodologiske avveininger der det er naturlig. Dette gjøres fordi diskursanalyser betegnes som teoretiske og metodiske pakkelsninger (Jørgensen & Phillips, 1999) som følgelig er nært forbundet og tidvis vanskelig å skille.

Underkapitlet innledes med å utvide definisjonen av hva en diskurs er. Ved å bruke eksempler vil denne delen forsøke å grundig redegjøre for hva som menes med diskurser, fordi begrepet er en viktig analyseenhet i oppgaven. Deretter drøftes KDA med et særlig fokus på hva som skiller denne tilnærmingen fra andre diskursanalyser. De to neste kapitlene omhandler forbindelsen mellom tekst, diskurs og den sosiale verden. Etter dette defineres sentrale begreper og ontologiske og epistemologiske grunnantakelser drøftes. Underkapitlet avsluttes med en redegjørelse av objektivitet og min egen forforståelse.

3.1.1 Utvidete definisjoner av diskurs

Frem til nå har oppgaven tatt utgangspunkt i at en diskurs kan forstås som en kollektiv forståelsesramme (Johannessen, et al., 2019, s. 58). I det følgende vil denne definisjonen utvides til to som er mer dekkende for hvordan samfunnet forstås med et diskursanalytisk perspektiv og hvordan man forsøker å tilegne seg kunnskap. I tråd med Neumann (2020, s. 18) defineres en diskurs som en kollektiv forståelsesramme bestående av et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som mer eller mindre fremstår som normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere, har en viss regularitet i sosiale relasjoner og er innskrevet i samfunnets institusjoner. En litt enklere definisjon vil også gjennomgå. Denne definerer diskurser som praksiser som systematisk former objektet om hvilket de snakker (Foucault sitert i Neumann, 2020, s. 18).

Det kan virke som den første definisjonen bygger på komplekse teoretiske antakelser, men det ligger noen enkle forutsetninger til grunn. For det første er diskurser *kollektive forståelsesrammer*, det vil si at de tar utgangspunkt i at en gruppe mennesker, eller samfunnet i sin helhet, kan ha lignende forståelser av enkelte fenomener og måter å organisere samfunnet på. Som et banalt eksempel bygger den nasjonale diskursen om politiet i de fleste tilfeller på en forståelse av at det finnes en institusjon i Norge som har ansvaret for å bekjempe og forebygge kriminalitet og bidra til borgernes trygghet. Et sentralt poeng her er at andre grupper vil kunne definere politiet på en annen måte, eksempelvis som en institusjon som har som hovedoppgave å bevare samfunnsforhold som er skapt av mennesker med makt. Det viktige er at det er kollektive forståelsesrammer som deles av flere.

Videre dreier diskurser seg om *system* for frembringelse av et *sett* med utsagn og *praksiser*. Enklere fortalt består en diskurs av en måte å organisere en rekke påstander om verden på og disse påvirker handlinger. For eksempel frembringer tittelen «politiets trusselvurdering» en rekke spesifikke påstander om virkeligheten. For det første bygger den på en forståelse om at det finnes trusler og at politiet kan vurdere disse på en hensiktsmessig måte. Videre bygger den på at politiet jobber for staten Norge og at de i kraft av dette har et ansvar for å håndtere eventuelle kriminalitetstrusler som presenteres. Videre gir disse to ordene informasjon om at politiet har en spesifikk type kunnskap som de ønsker å informere om og denne kunnskapen vil kunne påvirke hvilke handlinger som anses som naturlige. Disse to ordene har altså en rekke konnotasjoner som aktiveres som en forståelsesramme. Det vil si at de bygger på en veldig spesifikk måte å forstå og forklare samfunnet på.

Videre anses utsagnene og praksisene som følger av diskursene som *normale* og *virkelighetskonstituerende*. Det vil si at de oppfattes som så naturlige at man ikke tenker at det finnes andre måter å forstå og forklare verden på. De former med dette virkeligheten, og hver gang diskursen benyttes bekreftes denne virkeligheten. Ved å utgi PTV bygges virkelighetsforståelsen om at politiet jobber mot kriminalitet i samfunnet og er transparente om sine vurderinger. Dette fremstilles som naturlige deler av politiets virke og hver gang man omtaler PTV, vil man kunne underbygge denne forståelsen. Samtidig undergraver man andre virkelighetsforståelser som kunne blitt lagt til grunn, eksempelvis forståelsen om at PTV kan være et ledd i markedsføring av politiet som en kompetent aktør i bekjempelsen av kriminalitet. Denne måten å tenke på vil utgjøre en annen diskurs som delvis kan være i konkurranse med førstnevnte.

Den siste delen av definisjonen omhandler at det er en *viss regularitet* i sosiale relasjoner, og at disse er *innskrevet i samfunnets institusjoner*. Denne delen av definisjonen påpeker at diskursen om politiet vil gjenfinnes i andre fora, for eksempel i andre tekster, nyhetsoppslag og lignende. Når media dekker utgivelsen av PTV i sine oppslag, benyttes nyhetsdiskursen til å bekrefte diskursen om at politiet er åpne om sine vurderinger. At denne forståelsen av politiet er innskrevet i samfunnets institusjoner, er selvsagt all den tid man har et politi. Det finnes ingen klare grenser for hvor en diskurs starter og en annen slutter. Det kan for eksempel være ulike diskurser om hva PTV er i ulike avdelinger i politiet. Grensene som settes vil derfor være avhengig av forskningsspørsmålet.

Den andre definisjonen definerte diskurser som *praksiser* som systematisk former objektet om hvilket de snakker. Diskurser er dermed et konsept som går ut på at språk er en sosial praksis som både skaper og blir skapt av sosiale strukturer (Foucault sitert i Neumann, 2020, s. 18). Denne definisjonen vektlegger i større grad det handlende elementet. I dette tilfellet benytter man gjerne begrepet «speech acts» eller «talehandlinger» i diskursanalyse og påpeker at hver gang man skriver en tekst, utøver man en handling som bekrefter en eller flere spesifikke måter å forstå det man skriver om på (Fairclough, 2015, s. 166-167). Dersom PTV omtales som en trusselvurdering hvor politiet åpent deler av sin kunnskap om kriminalitet, utøver man en praksis som bekrefter at politiet er en etat med kunnskap om kriminalitet og at de deler denne kunnskapen.

Denne definisjonen påpeker også at dette må gjøres *systematisk*, det vil si at man omtaler politiet på denne måten i flere situasjoner og i flere tilfeller. I likhet med førstnevnte definisjon vektlegges altså at det ikke er tilstrekkelig at en forståelse av samfunnet nevnes én

gang. For at det skal være en diskurs må forståelsen benyttes gjentatte ganger på en mer eller mindre forutsigbar måte. Avslutningsvis påpeker definisjonen at språk er en sosial praksis som både skaper og blir skapt av sosiale strukturer. Dette er igjen en vektlegging av vekselvirkningen mellom språk og samfunnet. Det er også verdt å merke seg at definisjonen fokuserer på stabilitet i diskursene og i liten grad viser til at ulike grupper kan benytte ulike diskurser, at diskurser endrer seg eller at individ og grupper kan veksle mellom ulike diskurser som ikke er forenlige og til og med motsier hverandre.

Det finnes mange andre definisjoner av en «diskurs», og det er verdt å påpeke at Foucault, som regnes som grunnleggeren av diskursanalyse, selv tar utgangspunkt i at definisjonen av «diskurs» forandrer seg og er avhengig av den konkrete situasjonen (Foucault sitert i Neumann. 2020, s. 18). Det samme gjør Fairclough, som regnes som den mest sentrale skikkelsen innen KDA, som er den spesifikke tilnærmingen som benyttes i denne oppgaven.

Avslutningsvis er det viktig å påpeke at diskursanalyser bygger på antakelsen om at man kan kategorisere ulike forståelsesrammer som distinktive diskurser som skiller seg fra hverandre. Kategoriseringer innebærer vektlegging av likheter innad i gruppen og at forskjellene mellom gruppene til en viss grad overdrives (Bukve, 2016). Diskurser er dermed ikke naturlige og avgrensede enheter, men et analytisk redskap til å forstå sammenhengen mellom språk og samfunn.

3.1.2 Kritisk diskursanalyse (KDA)

Frem til nå har begrepene diskursanalyse og KDA tilsynelatende blitt brukt om hverandre, men begrepene markerer viktige forskjeller. Felles for dem er at de er relativt nye (Bukve, 2016), at de hovedsakelig benytter kvalitative verktøy, og at begrepene benyttes som paraplybegrep for det som i praksis er mange ulike tilnærminger (Bratberg, 2017; Hitching & Veum, 2011; Johannessen, et al., 2019). Samtlige undersøker språket for å få innsikt i hvordan ordene og teksten som helhet konstruerer en virkelighet som i neste omgang påvirker hvordan individer tenker og handler (Johannessen, et al., 2019). Dette omtaler Neumann (2020) som handlingsbetingelser. Begrepet er beskrivende for det nære forholdet mellom diskurser og handlinger, og er derfor benyttet i oppgaven og i både forsknings- og analyse spørsmålet. Som mange andre kvalitative metoder er diskursanalyser induktive og egnet til å utforske og øke forståelsen av fenomenet de studerer (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016), men kan ikke generaliseres uten videre.

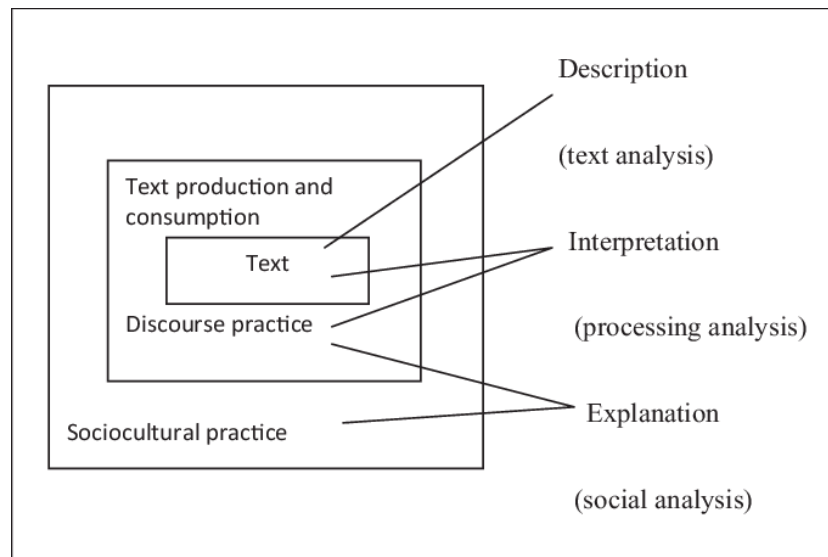
Det som skiller KDA fra andre tilnærminger, er at den kombinerer lingvistisk analyse av språk med samfunnsvitenskapelig teori (Bratberg, 2017). Ordet «kritisk» henviser til spørsmål om hvorfor språket er benyttet akkurat slik som det er, hvilke følger dette har for handlingsbetingelser og hvordan dette kunne vært annerledes (Fairclough, 2015; Neumann, 2020). Her er det viktig å påpeke at det ikke er mulig å skrive en tekst som ikke konstruerer en eller annen virkelighet (Johannessen, et al., 2019), noe som også gjelder denne oppgaven i seg selv. Den kritiske hensikt må derfor ikke tolkes som en bevisst manipulering av fakta, men viser i stedet til at enhver bruk av språk fremhever enkelte aspekter, mens andre utelates og at dette kan påvirke samfunnsforhold (Fairclough, 2015).

Bruken av lingvistiske verktøy gjør at KDA er mer «tekstnær». Det innebærer at man jobber mer intensivt med enkelttekster for å undersøke og identifisere diskurser (Bratberg, 2017; Jørgensen & Phillips, 1999). Å unnlate det lingvistiske elementet svekker analysene ifølge Fairclough (2003). Samtidig viste min litteraturgjennomgang at mange KDA unnlater å analysere lingvistiske kjennetegn (se for eksempel Lauridsen, 2018). Dette må dog ses i sammenheng med at man i metodelitteraturen oppfordres til å benytte og kombinere ulike elementer fra ulike retninger innen diskursanalyse (Bratberg, 2017; Fairclough, 2015; Jørgensen & Phillips, 1999). Fordi de fleste andre tilnærmingene i mindre grad fokuserer på tekstnærhet, kan man derfor gjennomføre KDA uten å ha et særskilt fokus på lingvistiske trekk også. Dette kan dermed ikke uten videre ses på som svakheter i studiene. Ulempen med tekstnærheten er at det begrenser hvor mye empiri det er mulig å analysere (Jørgensen & Phillips, 1999).

3.1.3 Faircloughs tredimensjonale modell

Det finnes flere typer KDA, men denne oppgaven bygger på rammeverket til Norman Fairclough (2003, 2015) som særlig setter et kritisk søkelys på samfunnsinstitusjoner med makt og som kan påvirke samfunnsforhold (Fairclough, 2015; Hitching & Veum, 2011). Rammeverket er dermed velegnet i studier av politiet. Tilnærmingen er interdisiplinær, det vil si at den forutsetter at man benytter andre samfunnsvitenskapelige perspektiver og integrerer disse i et KDA rammeverk (Fairclough, 2015). Perspektivet forutsetter analyse av tre «dimensjoner». Den første dimensjonen er selve teksten. Her analyseres språket deskriptivt ved bruk av lingvistiske verktøy. Den andre dimensjonen består av diskursiv praksis som innebærer en analyse av diskursene som konstrueres i teksten. Her fortolkes selve teksten. Det er viktig å påpeke at den diskursive praksisen også konstruerer teksten. Den siste dimensjonen består av sosial praksis, og analysen går ut på å undersøke hvordan samfunnsforhold påvirker

og blir påvirket av diskursene. Den andre dimensjonen fungerer dermed som bindeleddet mellom teksten og det sosiale (Bratberg, 2017; Fairclough, 2015; Jørgensen & Phillips, 1999) og illustreres nedenfor.

Figur 2: Faircloughs tredimensjonale modell, 2013, av Dahl, Andrews og Clancy. (https://www.researchgate.net/publication/256188966_Contradictory_discourses_of_health_promotion_and_disease_prevention_in_the_educational_curriculum_of_Norwegian_public_health_nursing_A_critical_discourse_analysis)

Kombinasjonen av lingvistisk analyse og samfunnsvitenskapelig teori på et makronivå gjør denne tilnærmingen særlig anvendelig (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 76), men den har også blitt kritisert for ikke å gi noen føringer for hvordan annen teori og den diskursanalytiske tilnærmingen kan kombineres, hvilke samfunnsvitenskapelige perspektiver som er forenelige med KDA og i hvilken grad disse kan og bør benyttes (Jørgensen & Phillips, 1999). Dette innebærer i praksis at den samfunnsvitenskapelige analysen må tilpasses forskningsspørsmålet og begrunnes.

3.1.4 Vekselvirkninger mellom tekst og samfunn

Vekselvirkninger mellom tekst og samfunn er et viktig tema i diskursanalyser. Ofte benyttes en kombinasjon av en historisk gjennomgang og samfunnsfaglige perspektiver til å skape en bakgrunn som teksten ses i lys av (Fairclough, 2015; Jørgensen & Phillips, 1999). Det vil si at man tar utgangspunkt i annen kunnskap og benytter denne til å forstå tekstene man studerer. Selv om dette er en hyppig brukt tilnærming, kan den neppe betegnes som en studie av vekselvirkninger mellom teksten og samfunn (Jørgensen & Phillips, 1999). Denne kritikken treffer særlig KDA på grunn av omfanget av empiri.

Som nevnt er KDA en analyseintensiv tilnærming. Dette går på bekostning av at et større antall tekster undersøkes og at man kan følge utviklingen av diskurser over tid eller i flere ulike sammenhenger (Jørgensen & Phillips, 1999). Fordelene ved et stort tekstutvalg illustreres på en god måte av tidligere nevnte studie av politiets årsrapporter (Lomell, 2018), hvor man kan følge utviklingen i den samme typen rapporter fra år til år, og se hvordan kriminalitetsutviklingen forklares. På den annen side gir KDA en solid forankring i selve teksten. At tilnærmingen er interdisiplinær gjør også at samfunnsforhold også kan undersøkes (Fairclough, 2015) til tross for det begrensede omfanget av empiri.

Til tross for at rammeverket kan kritiseres for ikke å påvise at det eksisterer vekselvirkninger mellom tekst og samfunnsforhold, er dette premisset sannsynliggjort i andre studier, blant annet i psykologisk forskning. Man har for eksempel vist at valg som formuleres ulikt, men inneholder nøyaktig samme informasjon, påvirker hvilke beslutninger som tas på både statistisk og praktisk signifikante måter (Kahneman, 2011). Denne forskningen bygger på helt andre premisser enn de diskursanalytiske, men den viser likevel en klar sammenheng mellom språk og handlinger.

Videre er KDA også velegnet til å etablere en forståelse av hvilke diskurser som er dominerende innen ulike felt. Forståelsen kan i neste omgang danne grunnlag for videre undersøkelser ved bruk av andre diskursanalytiske tilnærminger, eller helt andre metoder og på denne måten tilrettelegge for senere undersøkelser av vekselvirkninger. KDA er derfor velegnet for forskningsspørsmålet i denne oppgaven fordi litteraturgjennomgangen viste at det ikke eksisterer en allerede etablert forståelse av hvilke diskurser som eksisterer i etterretningsprodukter i Norden, sett fra et diskursanalytisk perspektiv.

Avslutningsvis har diskursanalyse blitt kritisert for ikke å kunne forklare årsakssammenhenger, men denne kritikken bygger ifølge Bratberg (2017) på en for streng tolkning av årsaksforklaringer. Han argumenterer for at diskursanalyser kan undersøke potensielle konsekvenser av diskurser, selv om svarene ikke kan betegnes som absolutte. Denne oppgaven vil dermed kunne undersøke mulige konsekvenser av diskursene i PTV på bakgrunn av analysen og det teoretiske rammeverket, selv om disse ikke vil kunne etablere statistiske sammenhenger.

3.1.5 Sentrale begreper i KDA

Så langt har begrepene «diskurs» og «diskursanalyse» blitt definert, men det er også andre begreper som er viktige i denne oppgaven. Det viktigste begrepet er «representasjoner» som

kan defineres som en språklig fremstilling av et fenomen (Johannessen, et al., 2019, s. 53). Begrepet kan anses som en analyseenhet som påpeker at fenomener og ting som omtales i språket ikke er tingene i seg selv, men tingene slik de fremstår for oss. Representasjoner innebærer alltid at enkelte elementer vektlegges mens andre utelates (Johannessen, et al., 2019, s. 53). Når flere slike representasjoner bygger på hverandre og er institusjonalisert, omtales de som en *posisjon* (Neumann, 2020). Antakelsen om at politiet er en kunnskapsstyrt institusjon er én representasjon, mens antakelsen om at politiet beskytter borgerne er en annen igjen. Disse kan sammenfattes i en *posisjon* om politiet som en effektiv etat som bidrar positivt til samfunnet. Poenget er at dette ikke er objektivt gitt og det finnes grupper i samfunnet som kan ha en annen representasjon av hva politiet er.

De ulike diskursene som finnes i et gitt felt omtales som diskursorden (Jørgensen & Phillips, 1999). Summen av diskursene i PTV utgjør dermed dens diskursorden. Diskurser som ikke blir utfordret omtales som «hegemoniske». Dersom det er flere diskurser som ikke er forenlige, omtales dette som en «diskursiv kamp» om hvilke forståelser som skal definere virkeligheten (Johannessen, et al., 2019). Begrepene benyttes til å vise diskursenes bestanddeler og hvordan ulike diskurser forholder seg til hverandre.

3.1.6 Ontologiske og epistemologiske antakelser i KDA

Alle vitenskapelige arbeider bygger på grunnleggende vitenskapsteoretiske antakelser om verden og hva slags kunnskap det er mulig å fremskaffe om den. Disse omtales som ontologi, som er læren om det som eksisterer, og epistemologi, som omhandler hva slags kunnskap det er mulig å frembringe om virkeligheten (Nilssen, 2012; Willig, 2013). I denne oppgaven legger KDA føringer for hvordan begrepene må forstås, og annen teori tilpasses denne forståelsen (Jørgensen & Phillips, 1999). I det følgende redegjøres for begrepene hva slags føringer de legger for både analysen og tolkningen av resultatene.

De fleste som benytter KDA, bygger på en sosialkonstruktivistisk tilnærming, noe som også gjøres i denne oppgaven. Premisset er at kunnskap og sosial mening formidles og konstrueres mellom individer, grupper og i samfunnet gjennom språket. Virkeligheten konstrueres på denne måten, og flere virkelighetsoppfatninger kan eksistere samtidig. Oppfatningene kan endres og er verken allmenngyldige eller uavhengige av sosial, historisk eller geografisk kontekst (Bukve, 2016; Johannessen, et al., 2016; Nilssen, 2012). Med andre ord ser man bort fra ontologiske spørsmål om hva som «egentlig eksisterer». I stedet fokuserer man på ulike

forståelser og erkjenner at virkeligheten kan forstås ulikt, uten at enkelte forståelser nødvendigvis er mer sanne enn andre (Neumann, 2020).

Samtidig, og ulikt mange andre KDA, benyttes også en kritisk realistisk tilnærming til empirien. Denne virkelighetsforståelsen er intuitivt enklest å forholde seg til. Det finnes lovmessigheter i samfunnet, samfunnsstrukturer påvirker hvordan vi lever og forskningens mål er å avdekke lovmessighetene. Forskning i denne tradisjonen forsøker å formulere modeller og teorier som beskriver virkeligheten, og som kan benyttes til å forstå og forklare sammenhenger i samfunnet. Verden eksisterer utenfor individene, og det er mulig å få kunnskap om denne som ikke bare sier noe om fortolkningen av verden. Det kritiske elementet viser til at vi alle blir påvirket av forutinntattheter og at man ikke kan være fullstendig objektiv. I stedet må man tolke kunnskapen man samler inn. Det er derfor vanskelig å få tak i kunnskap om den «ontologiske virkeligheten», selv om det er prinsipielt mulig (Bukve, 2016; Johannessen, et al., 2016).

Skillet mellom tilnærmingene gjenspeiles i oppgavens analytiske spørsmål. Det sosialkonstruktivistiske perspektivet benyttes i analyse spørsmål 1 og 2. Her analyseres kun teksten og hvordan lingvistiske verktøy konstruerer spesifikke representasjoner som samlet utgjør diskurser. Her er ikke formålet å undersøke faktaopplysningene som presenteres i PTV. I stedet vises hvordan språket skaper en virkelighet som fremhever enkelte elementer og skjuler andre. Det vises også til hvordan den samme informasjonen kunne blitt formulert annerledes og hvordan dette hadde ført til en annen virkelighetskonstruksjon. Den kritisk realistiske tilnærmingen benyttes i analyse spørsmål 3 og 4 hvor teksten tolkes i lys av dagens kontekst og mulige konsekvenser for samfunnet analyseres. Spesielt det siste steget krever kritisk realistisk tilnærming til virkeligheten, for KDA har som formål å beskrive mulige konsekvenser diskursene har på samfunnet.

I metodelitteraturen om diskursanalyser er det uenigheter rundt dens forhold til ontologiske spørsmål. Ifølge Neumann (2020) analyserer ikke diskursanalyse ontologisk forhold. Han skiller mellom ontologisk fokuserte og epistemologisk fokuserte vitenskaper og poengterer at diskursanalyse undersøker hvordan verden fremtrer for oss, og at denne forståelsen forandrer seg avhengig av blant annet historisk og sosial kontekst. Andre forfattere støtter også denne tilnærmingen eller unnlater helt spørsmål om ontologi i sine metodebøker (se for eksempel Hitching, et al., 2011).

I mange tilfeller er dette et riktig skille. Valget forenkler analysen og holder seg mer tro til diskursanalysens utgangspunkt, nemlig at virkeligheten konstrueres gjennom språket.

Samtidig mister analysene noe av det samfunnsendrende potensialet sitt. Dersom diskursanalyser skal ha et praktisk mål om å belyse måten maktstrukturer påvirker samfunnet, og å muliggjøre endringer, må man også forholde seg til en kritisk realistisk tilnærming (Willig, 2013). Dette er også i tråd med KDA sitt hovedmål, selv om Fairclough selv vektlegger det sosialkonstruktivistiske perspektivet (2015).

I tråd med Willig (2013) bygger denne oppgaven på at man ikke kan definere seg bort fra ontologiske spørsmål, og at ulike vitenskapsteoretiske tilnærminger kan kombineres, kontrastere hverandre og integreres. Fokuset vil derfor være på å undersøke virkelighetskonstruksjonene i PTV som sosialkonstruktivistiske fenomener, men ha ambisjon om å vise til mulige konsekvenser for samfunnet og på den måten vektlegge en kritisk realistisk tilnærming. Samtidig er det viktig å påpeke at dette ikke betyr at oppgaven har som mål å forklare årsaker, men i stedet viser oppgaven til mulige sammenhenger som man kan undersøke nærmere gjennom andre metoder som har andre vitenskapsteoretiske forutsetninger.

3.1.7 Objektivitet og forforståelse

Spørsmål om hvor objektive vitenskapene kan være, var sentrale under det som omtales som den «språklige vendingen» på 90-tallet (Bratberg, 2017). I samfunnsvitenskapene har man i økende grad problematisert forståelsen av at man kan være fullstendig objektiv og forske på én enkelt sannhet. For eksempel vil metoden man velger hvilke resultater man får. I det man velger metode har man dermed i praksis valgt bort enkelte resultater (Beck, 1992). Valgene man tar vil alltid være preget av ens «forforståelse», som kan defineres som den oppfatningen og kunnskapen man har med seg (Olsvik, 2013, s. 111). Dette er verken bra eller dårlig, men det forutsetter at forskeren redegjør for sin bakgrunn og er transparent om sine forutsetninger til å forstå og tolke empirien. I det følgende vil jeg redegjøre for min forforståelse.

De viktigste påvirkningsfaktorene når det gjelder forforståelse er at min faglige bakgrunn er fra politiet og psykologien, som begge vektlegger en kritisk realistisk forståelse av samfunnet. Dette kan ha bidratt til valg av både KDA, samt oppgavens ontologiske og epistemologiske utgangspunkt. Jeg er også ansatt som analytiker i politiet og er noe involvert i utgivelsen av neste års PTV. Dette har påvirket hvordan jeg leser rapporten, i tillegg til at det medfører etiske problemstillinger som jeg kommer tilbake til i metodekapittelet. Denne kjennskapen kan også gjøre det vanskelig å få tilstrekkelig avstand til empirien. Jeg har forsøkt å imøtegå dette på flere måter. For det første har jeg valgt et forskningsspørsmål som ser PTV utenfra.

Dette gjør at spørsmål om hvordan PTV konkret har blitt produsert faller utenfor oppgavens rammer. Jeg har også aktivt forsøkt å utfordre antakelser jeg har om etterretning, i tillegg til å vektlegge teoretiske perspektiver i litteraturen for å styre analysen.

For at eventuelle påvirkninger knyttet til for forståelsen min skal kunne vurderes av leseren, har oppgaven en målsetning om å være så transparent og benytte et så enkelt språk som mulig. Dette for at leseren selv skal kunne gjøre kritiske vurderinger av analysene, kategoriseringene og slutningene i denne oppgaven. Dette er også en av grunnene til at en mer tekstnær tilnærming til PTV benyttes.

3.2 Etterretningsteori

Til nå har det blitt redegjort for den historiske utviklingen av politiet som organisasjon, politiets ansvarsområde og for innføringen av etterretning i Norge. I tillegg har oppgaven gjennomgått og drøftet diskursteori med et særlig fokus på de vitenskapsteoretiske antakelsene som ligger til grunn. Dette underkapittelet vil handle om etterretningsfaglig teori og praksis. Hensikten med kapittelet er å gi ytterligere kontekst for PTV og dette vil bidra til å styre analysen i denne oppgaven ytterligere. Som nevnt forutsetter KDA at diskurser påvirkes og blir påvirket på tvers av tekster og samfunnet (Jørgensen & Phillips, 1999; Neumann, 2020), noe som innebærer at etterretningsteorien også er av betydning for språket i PTV.

Kapittelet bygger videre på det historiske perspektivet i kapittel 2 og tar utgangspunkt i Ratcliffe (2016) og politiets etterretningsdoktrine (Politidirektoratet, 2020a) sine forståelser av etterretning. Tilnærmingene kontrasteres også med andre perspektiver. Kapittelet innledes med en kort begrepsavklaring og drøfting av to nøkkelbegreper. Deretter presenteres epistemologiske grunnantakelser i etterretning og disse relateres til oppgavens teoretiske rammeverk. Avslutningsvis presenteres og drøftes sentral kritikk mot etterretning som er av relevans for forståelsen av PTV.

3.2.1 Definisjoner og begrepsavklaringer

Som nevnt i kapittel 2 er etterretning opprinnelig knyttet til militæret og nasjonal sikkerhet med medfølgende vektlegging av hemmelighold. Spor etter opprinnelsen ses i diskusjonene om definisjonen av «etterretning». En av uenighetene handler om hvorvidt definisjonen bør innbefatte hemmelighold, noe den verken gjør i etterretningsdoktrinen (Politidirektoratet, 2020a) eller hos Ratcliffe (2016). De ulike moderne definisjonene av etterretning har flere likhetstrekk, ifølge Rønn (2016a, s. 13). De vektlegger nemlig at det produseres en eller annen

form for kunnskap, at etterretning produseres i en særlig form i en organisasjon og at man utøver aktiviteten med et spesifikt formål (ibid.). I tråd med dette påpeker politiets etterretningsdoktrine at «etterretning» kan vise til en prosess, et produkt eller en organisasjon (Politidirektoratet, 2020a). I denne oppgaven studeres PTV, altså produktet av prosessen.

I politiets etterretningsdoktrine vektlegges selve prosess- og formålsbeskrivelsen når etterretning defineres som «en styrt prosess bestående av systematisk innsamling, analyse, vurdering av informasjon om personer, grupper eller fenomener for å danne grunnlag for beslutninger» (Politidirektoratet, 2020a, s. 18). Definisjonen omtaler ikke kunnskap direkte, men i innledningen konstateres det at «politiet trenger beslutningsstøtte i form av god kunnskap» (Politidirektoratet, 2020a, s. 12). Formålet med etterretning er altså å produsere en form for kunnskap som er relevant for beslutninger. Definisjon vektlegger en «top-down»-beskrivelse av etterretning hvor hierarki og styring er sentrale elementer (Gundhus, 2018; Ratcliffe, 2016; Vestby, 2017). Denne tilnærmingen skal sikre at etterretningsprodukter bestilles av personer som kan ta beslutninger basert på produktet. Dersom etterretning ikke benyttes til å fatte beslutninger, er verdien begrenset (Davis, 1992; Politidirektoratet, 2020a).

PTV er et produkt som ser ett år frem i tid og er følgelig et strategisk etterretningsprodukt. Kategoriseringen som «strategisk» tar utgangspunkt i at det er vanlig å dele inn etterretningsprodukter i tre kategorier: taktisk, operasjonell og strategisk. Selv om disse fremstilles som ulike kategorier, kan de anses som punkter på en skala hvor taktiske etterretningsprodukter danner beslutningsgrunnlag kort frem i tid, mens strategiske produkter vurderer hendelser langt frem i tid og danner grunnlag for ressursstyring og overordnede retningslinjer (Politidirektoratet, 2020a; Ratcliffe, 2016). Operasjonelle produkter plasseres mellom taktiske og strategiske produkter.

Strategiske etterretningsprodukter skiller seg fra annen etterretning på flere måter. For det første anses de for å ha størst potensiale til å bidra til å redusere kriminalitet, men det er mer komplisert å benytte denne typen produkter enn annen etterretning (Ratcliffe, 2016). Dette underbygges av Hestehave (2016) som påpeker at det er vanskelig å operasjonalisere strategiske produkter. Det vil si at det er problematisk å benytte dem til å treffe konkrete beslutninger. Ifølge Vestby (2017) er det likevel noe annet som gjør produktene særegne. Hun mener nemlig at strategiske etterretningsprodukter svarer på spørsmål om hvilken kriminalitet politiet langsiktig bør prioritere. Gjennom dette svarer de på verdispørsmål som ikke kan være nøytrale og objektive. Sett fra dette perspektivet kan altså denne typen produkter aldri oppnå objektivitetsstandarder som fremsettes av blant annet Ratcliffe (2016).

3.2.2 Epistemologiske og ontologiske grunnantakelser

Etterretning har altså som mål å produsere en form for kunnskap som kan danne et grunnlag for beslutninger. For å gjøre dette må etterretningsorganisasjonen tolke en kompleks virkelighet, redusere kompleksiteten og presentere den for beslutningstakere på en måte som gjør den egnet til å ta beslutninger på (Politidirektoratet, 2020a). Produktene vektlegger dermed enkelte elementer som anses som særlig viktige, mens andre utelates og produktene presenterer derfor spesifikke konstruksjoner av virkeligheten. Slike konstruksjoner må forholde seg til vitenskapsteoretiske grunnantakelser om hva man kan vite og hva som eksisterer, altså ontologiske og epistemologiske spørsmål.

Etterretningsdoktrinen (Politidirektoratet, 2020a) spesifiserer ikke hvilke antakelser som legges til grunn, men vektlegger systematikk og analyse i sin definisjon av etterretning. Det gis ingen føringer for hva «analyse» innebærer eller hva slags kunnskap som skal produseres, annet enn at kunnskapen skal danne et grunnlag for beslutninger. I sin gjennomgang av politiets etterretningsdoktrine tolker Vestby (2017) det vitenskapsteoretiske grunnlaget som hovedsakelig positivistisk, altså med antakelsen om at det eksisterer en virkelighet og at man kan få kjennskap til den direkte gjennom sansene. Positivismen vektlegger dermed objektivitet og innebærer en forståelse av at det finnes fasitsvar. I etterretningssammenheng innebærer det at det ikke er ulike verdier og virkelighetskonstruksjoner som vurderes. Min tolkning av Ratcliffe (2016) peker på hovedsakelig den samme grunnleggende forståelsen, som altså står i kontrast til antakelsene generelt i diskursteori.

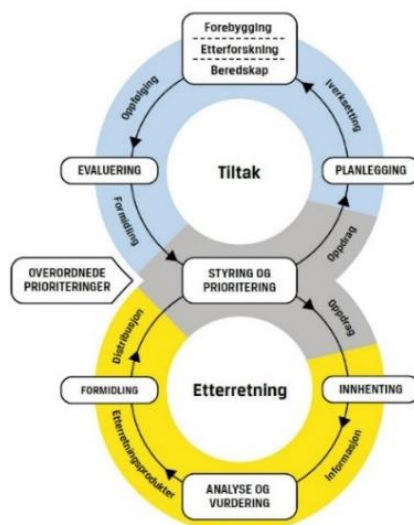
Selv om vitenskapsteoretiske grunnantakelser ikke tematiseres direkte, vektlegger Ratcliffe (2016, s. 71-74) forholdet mellom kunnskap og etterretning. For han er etterretningsprodukter noe mer enn kunnskap og underbygger denne forståelsen med det han omtaler som «the DIKI-continuum» (ibid.). Dette kan forstås som en modell for evaluering av ulike typer informasjon. Informasjon i form av enkeltobservasjoner betegnes som *Data*. Når enkeltobservasjoner ses i sammenheng med kontekst og blir tilføyd mening, omtales den som *Informasjon*. Når informasjon ses i større kontekst, reflekteres over og blir sett i sammenheng med annen bakgrunnsinformasjon, betegnes det som *Kunnskap*. Når kunnskapen bearbeides slik at det er mulig å ta beslutninger på bakgrunn av den, betegnes resultatet som etterretning (*Intelligence*). Andre argumenterer dog for at denne inndelingen er feil og at etterretning verken er mer eller mindre enn kunnskap gitt betingelsen om at kunnskap er kontekstsensitiv og feilbarlig (se for eksempel Rønn & Høffding, 2013).

Vektleggingen av at etterretningsprodukter skal danne et grunnlag for beslutninger i etterretningslitteraturen gjør at tilnærmingen kan betegnes som instrumentell. Det vil si at det fokuseres på hva etterretning skal brukes til, mer enn nøyaktig hva etterretning er. Dette underbygges av Ratcliffe (2016, s. 83-84) sin 4-i-modell hvor han forklarer etterretningsprosessen med at analytikere skal tolke kriminalitetsbildet (Interpret), at beslutningstakere skal formidle sine behov til organisasjonen (Intent), at etterretningsorganisasjonen skal søke å påvirke beslutningstakere (Influence) og slik påvirke kriminalitetsbildet (Impact). Det er etterretningsorganisasjonens oppgave å treffe beslutningstakernes behov og på den måten sikre at de påvirker beslutningene som tas om kriminalitet (ibid.).

3.2.3 Kritikk mot etterretning

I dette underkapittelet presenteres sentral kritikk mot etterretning, men kapittelet er ikke ment å gi et fullstendig bilde. Kritikken er valgt ut på bakgrunn av relevans for oppgaven. Slik utvelgelse er som tidligere nevnt problematisk, men vil bidra til å styre analysen og tolke funnene senere i oppgaven. Det er likevel viktig å påpeke at man også her kunne tatt et annet utgangspunkt, og gjennom dette potensielt gjort andre funn.

Etterretningsprosessen fremstilles ofte som syklisk i form av et «hjul». Prosessen settes i gang av beslutningstakere som trenger beslutningsstøtte. På bakgrunn av behovet igangsettes systematisk informasjonsinnhenting som blir analysert i neste trinn. Etter at analysen er gjennomført formidles informasjonen til beslutningstakere som formulerer nye behov og starter en ny runde. I politiets etterretningsdoktriner er hjulet også koblet til et «tiltakshjul», som viser at produktet skal resultere i konkrete tiltak. Dette er illustrert nedenfor.

Figur 3 Etterretnings- og tiltakshjulet, Politidirektoratet, 2020, s. 52

En slik fremstilling av prosessen samsvarer med generell problemløsningslogikk og virker derfor intuitivt riktig (Clark, 2016). Prosessen fremstilles som ordnet og vitenskapelig, men i praksis beveger man seg mer frem og tilbake mellom de ulike fasene, noe etterretningsdoktrinen også påpeker (Politidirektoratet, 2020a). Det er dog viktig å påpeke at det ikke er sikkert at etterretningshjulet følges i det hele tatt og det finnes heller ingen føringer for hvor mye eller hva slags kunnskap som skal innhentes eller hva en analyse minimum skal innebære (Hestehave, 2016). Dermed får prosessen, og som følge av dette produktet, en vitenskapelig legitimitet som ikke nødvendigvis er gitt.

En annen kritikk er at etterretningsprodukter i for stor grad bygger på en positivistisk og forenklet modell av virkeligheten, som beskrevet over, og i for stor grad forsøker å generalisere basert på evidensbasert kunnskap. Gjennom dette settes det objektivitetskrav som ikke er mulige å oppnå (Wood, et al., 2018). Her kan man innvende at det er etterretnings rolle å redusere kompleksitet for å kunne ta beslutninger, men det er mulig å forenkle basert på en sosialkonstruktivistisk forståelse også, som dermed ikke innebærer et motsetningsforhold til etterretningsproduksjon.

Som nevnt tidligere bør politiet ideelt preges av åpenhet og transparens (Manget, 2010). Politiets definisjon av etterretning påpeker i samsvar med dette ikke hemmelighold. Behovet for å beskytte kilder og metoder påpekes dog andre steder i politiets etterretningsdoktrine (Politidirektoratet, 2020a). Hemmelighold er dermed av en viss betydning, selv om den nedtones. Nedtoningen er ikke overraskende, da hemmelighold kan anses som en trussel mot politiets legitimitet (Diderichsen, 2016), og politiet må derfor balansere disse hensynene.

Når både etterretningsdoktrinen og PTV er offentliggjort, kan dette anses som en måte å vise mer åpenhet på, og et bidrag til en balanse mellom hensynene i kommunikasjonen med offentligheten (Petersen, 2016). Samtidig vil det være vanskelig å vise åpenhet med tanke på grunnlagsmaterialet. Politiet har nemlig et legitimt behov for å beskytte sine innhentingskapasiteter, for eksempel informanter. Det vil dermed være lettest å vise åpenhet rundt vurderinger, men ved kun å vise til disse blir det vanskelig for andre å bedømme grunnlaget vurderingene er gjort på.

Kritikkene som er påpekt så langt kan ses i sammenheng med hverandre. I verste fall kan etterretningsprosessen fremstilles som en ordnet og vitenskapelig prosess, men kun implementeres overflatisk. Politiet kan i tillegg oppgi å følge strenge objektivitetskrav samtidig som de beskriver en positivistisk virkelighet. Dette kan føre til at produkter av begrenset kvalitet danner grunnlaget for vurderingene, men at disse likevel gjør sterke krav på

sannheten. På grunn av vektleggingen av hemmelighold blir det vanskelig for andre å vurdere produktet, som dermed får betydelig definisjonsmakt. Beslutningstakere i politiet vil kunne få innsyn i bakgrunnsmaterialet, men dette vil ikke være mulig for lesere av PTV.

Kritikken ovenfor kan også ses i kontekst av at strategiske etterretningsprodukter har potensialet til å bli brukt i markedsføringen av politiet. Som nevnt tidligere forventes det i økende grad at politiet er effektive og forvalter sine ressurser på en god måte fra et NPM-perspektiv, men det finnes ingen klare kvalitetsmål (Granér & Kronkvist, 2014). Ifølge Gundhus (2018) var spissing av oppgaver og en mer økonomisk ressursbruk viktige mål ved utarbeidelsen av etterretningsdoktrinen.

Avslutningsvis kan det nevnes at etterretningsprodukter i verste fall kun benyttes til å begrunne valg man allerede har tatt. Ifølge Hestehave (2016) brukes produktene sjeldent til å endre eksisterende praksis. Ratcliffe (2016) påpeker også at en strategiske etterretningsprodukter i liten grad benyttes til å foreta strategiske valg og at det på denne måten blir en type rapport som skal vise offentligheten at politiet gjør en innsats overfor kriminalitet og at valgene man foretar er basert på analyser og kunnskap. Slik blir etterretningsprodukter en legitimerende faktor som skal sikre politiets rolle i sentrum av sikkerhetsarbeidet (ibid.). Problematikken økes av at beslutningstakere generelt ønsker analyser som understøtter deres handlinger (Sheptycki, 2013).

3.3 Becks risikosamfunn

Frem til nå er det redegjort for relevant historisk kontekst, det diskursteoretiske rammeverket i oppgaven og sentral etterretningsteori er presentert. I dette siste delkapittelet i teorikapittelet presenteres og drøftes et makroperspektiv for utviklingen av samfunnet med særlig fokus på risiko. Perspektivet vil være av betydning for analysen og tolkningen av overgangen fra det diskursive feltet til det sosiale i Fairclough sin tredimensjonale modell (Fairclough, 2015, s. 58).

Ulrich Becks (1992) bok «Risikosamfunnet» regnes som en klassiker innen sosiologien. Fra et makroperspektiv undersøkes utviklingen innenfor vitenskapene og samfunnets institusjoner, med et særlig fokus på definisjonsmakt og betydningen av hvordan informasjon formidles. Hans analyse tar utgangspunkt i en vesentlig endring i den vestlige verden. Der man tidligere vektla å øke produksjon for å dekke basalbehovene, eksempelvis øke produksjon av mat og drikke gjennom å utvikle sprøytemidler som sikrer avlingene, er disse behovene i dag dekket for en stor andel av befolkningen. Som følge av dette er det andre behov som prioriteres, blant

annet trygghet mot farer, eller nærmere bestemt fravær av redsel. Behovet for trygghet anses som en legitimerende grunn for velferdsstaten og er utgangspunktet for utviklingen mot et senmoderne samfunn (Beck, 1992, 2002).

I boken defineres «risiko» som en systematisk måte å håndtere trusler og usikkerhet på som er produsert og introdusert av moderniseringen selv (Beck, 1992, s. 21). For denne oppgaven er vektleggingen av trusler og usikkerhet særlig relevant, fordi disse også er viktige elementer i PTV (Politidirektoratet, 2021b) og etterretning generelt (Ratcliffe, 2016). Med utgangspunkt i denne definisjonen vil det bli redegjort for sentrale elementer i Becks teori og hvordan den forholder seg til det diskursteoretiske rammeverket i denne oppgaven. Selv om boken nesten er 30 år gammel anses perspektivet fortsatt som relevant. Dette underbygges av at det er et sammenfall mellom kritikk mot etterretning og Becks kritikk av institusjoner og vitenskapene. Hans analyse av vitenskapene gjenkjennes også i den diskursteoretiske tilnærmingen til kunnskap, som kapittelet vil vise.

Dette underkapittelet innledes med en gjennomgang av hvordan forståelsen av vitenskapene utvikler seg i Becks analyse. Deretter gjennomgås betydningen institusjoner har i det senmoderne samfunnet.

3.3.1 Vitenskap i det senmoderne samfunnet

Utviklingen i synet på vitenskap er viktig for overgangen til det senmoderne samfunnet og analyseres det ved å ta utgangspunkt i risiko. Begrepet er nemlig svært åpent for sosiale konstruksjoner og definisjoner fordi det er et abstrakt begrep (Beck, 1992), akkurat som trusler. Det er ikke mulig å se eller ta på risiko. Risiko er «ekte» i den forstand at det eksisterer en form for trusler som kan påvirke samfunnsforhold, men samtidig er risiko «uekte» fordi konsekvensene ikke har inntruffet og man omtaler en mulig fremtid. Gjennom dette er risiko usynlig, og man er avhengig av å bruke språk og argumenter for å formidle informasjon om risiko (ibid.).

I sin analyse tar Beck (1992) utgangspunkt i kjemikalier og en naturvitenskapelig forståelse av vitenskapene, men benytter også en sosialkonstruktivistisk tilnærming når han presiserer betydningen av konstruksjoner og argumenter med tanke på risiko. Han tematisere dog ikke dette vitenskapsteoretiske skillet direkte. Det naturvitenskapelige utgangspunktet kunne vært problematisk i andre diskursanalytiske tilnærminger, men i KDA anses det sosiale felt som bestående av andre ting enn kun diskurs. Det er derfor ikke nødvendig å oversette samfunnsvitenskapelige teorier til diskursanalytiske termer i sin helhet ifølge Jørgensen og

Phillips (1999), som også påpeker at Becks perspektiv passer til bruk i diskursanalyser blant annet på grunn av hans vektlegging av argumenter og fremstillingen av risiko i media. I tillegg er vurderinger av trusler et viktig element i strategisk etterretning (Politidirektoratet, 2020a), og Becks analyse fremstår derfor som særlig anvendelig for denne oppgaven.

Det er alltid et ukjent element i vurderinger av risiko fordi de omhandler fremtiden. Dette gjelder både risiko tilknyttet kjemikalier og kriminalitet. For eksempel vil vurderinger av omfang, kjedereaksjoner og lignende aldri kunne bestemmes nøyaktig. Fordi vitenskapene ikke kan si noe om denne ukjente komponenten, innebærer vurderingene også etiske, filosofiske, kulturelle og politiske avveininger (Beck, 1992). Disse vil bli omtalt som verddivurderinger i denne oppgaven, og de vektlegges også i KDA (Fairclough, 2015). Det tas sjeldent hensyn til verddivurderinger i positivistisk verdenssyn, og dette gjelder til en viss grad også etterretningsmiljøet og i politiets etterretningsdoktrine (Rønn, 2016a; Vestby, 2017). Ved å se bort fra verddivurderinger gis et inntrykk av objektivitet som ikke er mulig å oppnå, og dette medfører at moralske dilemmaer holdes skjult.

Det positivistiske vitenskapsidealet er koblet til overgangen fra et moderne til et senmoderne samfunn (Beck, 1992). I førstnevnte samfunn anses vitenskapelig kunnskap som objektiv, uten at man stiller spørsmål ved dens begrensninger, og er et resultat av at den vitenskapelige metoden har medført en betydelig forbedring av den materielle standarden i samfunnet. Dette har også ført til at vitenskapene nesten har blitt noe mystisk som grenser til en religion. Vitenskapens suksess er også det som betegner overgangen til et senmoderne samfunn. Her benyttes den vitenskapelige skepsisen mot vitenskapene selv, og den blir dermed selvrefleksiv. Dette innebærer at man går fra en reduksjonistisk og instrumentell tilnærming til vitenskapene til å anerkjenne begrensningene og betydningen av ulike perspektiver (ibid.), noe som også kjennetegner den diskursteoretiske forståelsen av vitenskap (Willig, 2013).

Her er det viktig å påpeke at det senmoderne samfunnet ikke er det samme som et postmoderne samfunn og derfor heller ikke forutsetter en postmodernistisk tilnærming til vitenskapene. I det senmoderne samfunnet vektlegges kontekstsensitivitet, grenser for objektivitet og hva man kan tilegne seg kunnskap om. Et postmodernistisk syn forutsetter at alle sannheter er like gode, og har derfor et helt annet utgangspunkt (Beck, 1992). For eksempel anerkjenner Beck at vitenskapene er egnet til å fremskaffe kunnskap som kan øke produktivitet eller utvikle nye produkter, men en positivistisk tilnærming til vitenskapen kan ikke alene danne grunnlaget for å vurdere risiko, selv om den kan vurdere elementer av den.

Objektivitet, standardisering av variabler og minimering av «støy» er nemlig ikke egnet til å se helheter, komplekse interaksjoner eller foreta verdivurderinger (ibid.).

Vitenskapene har altså begrensninger, og disse er av særlig relevans for vurderinger av risiko fordi de er svært vanskelig å motbevise. Dette er fordi man oppgir sannsynligheter for at noe negativt *kan* skje. Det er med andre ord forventet at noe negativt skjer iblant. Det betyr at selv om en negativ konsekvens inntreffer, og denne er vurdert som lite sannsynlig, motbeviser den ikke vurderingen. Risikovurderinger er dermed delvis uavhengige av faktiske konsekvenser. På den måten er den nøyaktige risikoen av liten betydning, både fordi den er knyttet til eventuelle fremtidige hendelser, og lite vil kunne bevise at en vurdering av risiko og trusler var feil (Beck, 1992). Det som derimot er av betydning, er den kollektive anerkjennelsen av risiko. Dersom en risiko eller trussel anses som reell, medfører det et potensial til å endre samfunnsforhold (ibid.). Her ses en kobling både til diskursteorien, som bygger på at kollektive forståelser av virkeligheten styrer handlingsbetingelsene våre (Neumann, 2020) og Thomas-teoremet, som innebærer at våre oppfatninger av virkeligheten er virkelige i sine konsekvenser (Johannessen, et al., 2019).

Det er verdt å påpeke at Beck har et normativt mål om å øke samfunnets bevissthet rundt at det stadig utvikles flere kjemikalier og at man ikke kjenner til langtidskonsekvensene av disse eller hvordan de interagerer med hverandre. Han ønsker dermed å øke sensitiviteten overfor truslene (Beck, 1992). I denne oppgaven er utgangspunktet like mye det motsatte, nemlig at definisjoner av trusler og risiko kan medføre at enkelte grupper i samfunnet blir utsatt for økt kontrollvirksomhet basert på premisset om objektivitet. Denne ulikheten er ikke avgjørende for oppgaven fordi det sentrale poenget er grensene for kunnskap og betydningen av verdivurderinger.

Dette fører til det siste poenget knyttet til synet på vitenskapen, nemlig politisk kontroll. Dersom man tar utgangspunkt i at vitenskapene kun i begrenset grad kan vurdere risiko, er det problematisk at faginstitusjoner egenrådig vurderer dem. Man begrunner valg som kan ha samfunnsmessige konsekvenser med faglige vurderinger, mens verdipremissene og begrensningene i kunnskapen unndras politisk kontroll. Ved å gi inntrykket av at vurderingene er nøytrale og ikke styrt av hvilke metoder som er benyttet gis de også en økt autoritet de ikke har krav på (Beck, 1992).

3.3.2 Institusjoner og definisjonsmakt

Det er en nær kobling mellom vitenskapelig legitimitet og en rekke av samfunnets institusjoner som i vesten har ansvar for å håndtere ulike risikoer. Dersom disse benytter vitenskapelige metoder, har et positivistisk kunnskapssyn og anses som eksperter på sitt område, får deres vurderinger stor legitimitet, til tross for at de foretar verdivurderinger. Fordi vurderingene fremstilles som utelukkende faglige, utelukkes en offentlig debatt om hvilke verdier som ligger til grunn for vurderingene (Beck, 1992, 2002). Dette gjør også at det skapes et bilde av at kun den institusjonen som foretar vurderingen innehar relevant kunnskap, noe som ikke nødvendigvis er tilfelle. Dette problemet forsterkes i de tilfellene der institusjonen har eget måleutstyr, egne utdanninger og selv skal håndtere truslene de vurderer (Beck, 1992). Dette gjelder også politiet. Selv om de ikke nødvendigvis innehar spesialisert måleutstyr, besitter de nemlig kunnskap i form av informasjon som kun er tilgjengelig for politiet. Dermed får de et informasjonsmonopol som tilsvarer det spesialisert måleutstyr utgjør.

Et ytterligere dilemma er knyttet til institusjoner som også er ansvarlige for å håndtere truslene de selv vurderer. I slike tilfeller har institusjonene en interesse av hvordan truslene fremstilles, og de kan benytte kommunikasjonsteknikker som representerer truslene, kunnskapen som vurderingene bygger på og institusjonens arbeid på spesifikke måter. Ulike aktører vil tjene og tape basert på hvordan vurderingene legges frem (Beck, 1992) noe som medfører en problematisk dobbeltrolle. Dette kan for eksempel ses i sammenheng med at politiets legitimitet ble utfordret og at de i økende grad ble avkrevd å jobbe kunnskapsbasert. Gjennom PTV og andre rapporter kan politiet selv fremstille i hvor stor grad de styres av kunnskap. Denne muligheten til å presentere både truslene man selv forvalter og sitt eget arbeid med dem har dermed potensialet til å bli misbrukt. Dette i kombinasjon med NPM som krever effektivitet gjør at politiet har en stor egeninteresse av vurderingene i PTV. Dette påpekes også av Diderichsen (2016) som argumenterer for at det er etisk betenkelig at institusjoner som selv har interesse av resultatet definerer truslene.

En løsning på dette er at andre foretar trusselvurderingene (Diderichsen, 2016), men dette kan være praktisk vanskelig. En annen tilnærming er at institusjoner og samfunnet generelt, anerkjenner begrensningene i hva institusjonene kan ha kunnskap om. Ved å vise til begrensninger i objektivitet og anerkjenne at risiko og trusler er kulturelle produkter, på bekostning av en naturalisert forståelse av institusjoner som objektive eksperter, vil man kunne få et mer realistisk og mindre etisk problematisk forhold til institusjonene (Beck,

1992). Dette vil ifølge Beck også være viktig for institusjonene. Han argumenterer for at opprettholdelsen av et positivistisk syn vil medføre at institusjonene selv skaper forventinger de ikke klarer å innfri og slik gradvis miste sin legitimitet. Han underbygger dette med at kunnskapsutviklingen og konkurrerende perspektiver i lengden vil påtvinge seg risikodefinsjonene til institusjonene.

Oppsummert påpeker altså Beck (1992) at den selvrefleksive holdningen til vitenskapene også bør prege samfunnets institusjoner. Ved å anerkjenne begrensninger vil institusjonene i mindre grad bli ansett som eksperter på sine områder og dette vil øke den demokratiske kontrollen av vurderingene. Samtidig vil man gjennom dette få en forståelse av at kunnskap er komplekst og til dels sosialt attribuert, noe som innebærer at det finnes en form for kunnskapskapital. De som besitter denne kapitalen, har en betydelig definisjonsmakt og i kraft av dette mulighet til å påvirke beslutninger. Ved å anerkjenne kunnskapsbegrensningene vil flere relevante aktører gis kunnskapskapital og dette vil kunne føre til at flere relevante perspektiv benyttes til å foreta valg som baserer seg på verdier (ibid.).

4. Metode

I dette kapittelet vil det bli redegjort for metodologiske valg som er tatt i arbeidet med denne masteroppgaven. Kapittelet vil forsøke å belyse både fordeler og ulemper ved valgene. Valg knyttet til litteratursøk og den teoretiske tilnærmingen er allerede redegjort for og vil ikke gjentas. Kapittelet innledes med en lengre drøfting av utvalget av empiri, da dette valget er sentralt for oppgaven. Deretter drøftes betydningen utgivelsesdatoen for PTV hadde for arbeidet. Dette etterfølges av en gjennomgang av analysestrategier og kvalitetsmål i diskursanalyser før kapittelet avsluttes med etiske refleksjoner.

4.1 Utvalg av empiri

I kvalitative metoder er utvalg av empiri ofte en utfordring fordi det vanligvis er relativt få tekster som analyseres, og resultatene vil kunne variere betraktelig avhengig av utvalget (Grimen, 2004, s. 242-244). Som nevnt er KDA analyseintensiv grunnet tekstnærheten og det at analysen foregår i «tre dimensjoner». Dette medfører at færre tekster kan analyseres, noe som regnes som en svakhet ved KDA og også krever et økt arbeid med bakgrunns materialet (Fairclough, 2015; Jørgensen & Phillips, 1999). Det er vanskelig å vurdere hva som er tilstrekkelig empiri, fordi metodelitteraturen gir store friheter til selv å avgrense, Enkelte viser til at man kan analysere én eller flere tekster (Johannessen, et al., 2019, s. 73), andre gir ingen føringer (Jørgensen & Phillips, 1999), mens andre igjen mener at et større korpus er nødvendig (Bratberg, 2017). De fleste påpeker dog at utvalget må tilpasses den spesifikke studien.

I denne oppgaven tas det utgangspunkt i PTV, men funnene kontrasteres og sammenlignes med diskursanalyser av politiets etterretningsdoktriner (Politidirektoratet, 2020a) og PST sin trusselvurdering (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021). I tillegg inkluderes etterretningsteori i det teoretiske rammeverket for å ivareta nok faglig forankring og for å gi oppgaven et solid teoretisk rammeverk. Utvalget er fortsatt begrenset, men det ivaretar det intertekstuelle aspektet (Fairclough, 2015; Jørgensen & Phillips, 1999), det vil si at spor etter diskurser skal gjenfinnes i ulike tekster. Det gjør det også mulig å snakke om kollektive forståelsesrammer (Johannessen, et al., 2019; Neumann, 2020). Generelt anbefales det ikke å foreta diskursanalyser på felt der det ikke foreligger tidligere diskursanalyser (Johannessen, et al., 2019). Samtidig er PTV et viktig produkt som er egnet for å analyseres ved bruk av diskursanalyse. Dette taler ytterligere for at en analyse som bygger på et mindre tekstutvalg er

hensiktsmessig, og vil kunne danne et grunnlag som senere analyser med mer omfattende empiri kan bygge videre på.

Det viktig å påpeke at analysen av PTV stod i fokus, selv om også to andre tekster ble analysert ved bruk av KDA. Konkret innebærer dette at PTV er gjennomgått langt flere ganger enn de resterende tekstene. I tillegg ble de andre tekstene hovedsakelig analysert for å undersøke om diskursene fra PTV også konstrueres i dem og om det er forskjeller i hvordan de konstrueres. Dette innebærer like fullt fullstendige diskursanalyser av politiets etterretningsdoktriner og PSTs trusselvurdering og de samme lingvistiske verktøyene har blitt benyttet for å analysere samtlige tekster, noe som har bidratt til å sikre tilstrekkelig empiri, samtidig som PTV fortsatt er i fokus.

I innledningen ble det redegjort for hvorfor PTV er en særlig viktig tekst å analysere. Når det gjelder det resterende utvalget, ble etterretningsdoktrinen valgt fordi PTV referer til at vurderingen er basert på prinsippene i doktrinen (Politidirektoratet, 2021b) og fordi etterretningsdoktrinen påpeker at den skal danne grunnlag for alle politiets etterretningsprodukter (Politidirektoratet, 2020a). Tekster som danner grunnlaget for andre, omtales som monumenter og er særlig viktige å undersøke (Neumann, 2020). PSTs trusselvurdering er valgt på grunn av at det er utstrakt samarbeid mellom PST og politiet og at PSTs trusselvurdering er omtalt som relevant kontekst i PTV (Politidirektoratet, 2021b). I tillegg har PST utgitt offentlige trusselvurderinger i lengre tid, og det vil derfor være interessant å undersøke om dette kan påvirke rapporten.

Utvelgelsen av PTV var et strategisk valg, mens de resterende tekstene altså er valgt basert på «sporhund-metoden» som tar utgangspunkt i en eller flere strategisk utvalgte tekster og deretter identifiserer flere ut fra dette utvalget (Johannessen, et al., 2019, s. 73). Denne metoden gjorde også at strategirapporten «I forkant av kriminaliteten» (Politidirektoratet, 2021a) delvis ble analysert, men kun benyttet til å følge opp enkelte funn.

4.2 Utgivelse av PTV

PTV ble ikke gitt ut før i mars 2021, og dette påvirket arbeidet med denne oppgaven. For det første medførte det at mye av bakgrunns litteraturen ble lest før utgivelsen. Fordi støttelitteraturen i stor grad består av generell diskurs- og etterretningsteori, antas det at dette ikke har påvirket resultatene av verken analysen eller tolkningen i nevneverdig grad, sett bort ifra at det i løpet av denne tiden ble vekslet mellom flere ulike diskursteoretiske tilnærminger før Faircloughs tilnærming ble valgt. Dette kan snarere ha vært en fordel for oppgaven, fordi

det medførte at den diskursanalytiske tilnærmingen fikk modne før selve analysen ble påbegynt. Samtidig kan det ha medført en mer deduktiv tilnærming til teksten, spesielt med tanke på etterretningsteorien. På en annen side forutsetter diskursanalyser at man kjenner feltet man undersøker, og det gis ingen føringer for hvor mye teori som er «nok» eller om det kan bli «for mye» (Johannessen, et al., 2019; Neumann, 2020).

Masteroppgaven ble innlevert i august noe som ga fem måneder til å gjennomføre analysen. Dette var tilstrekkelig med tid og det empiriske utvalget hadde sannsynligvis ikke blitt endret dersom trusselvurderingen kom ut tidligere. Samtidig kan det ikke ses bort fra at utvalget hadde blitt utvidet ved en tidligere utgivelse. Oppgaven kunne dermed potensielt bestått av et større empirisk utvalg, men med mindre teoretisk bakgrunn.

4.3 Analysestrategi og fremleggelse av funn

I den konkrete analysen har Fairclough (2003) sine anbefalinger og verktøy hovedsakelig blitt benyttet. Analysen har foregått ved å lese PTV en rekke ganger, og noen deler er lest oftere enn andre. De første gjennomlesningene bestod av å kartlegge hva slags inntrykk teksten ga innledningsvis. Deretter foregikk analysen ved å stille konkrete spørsmål til teksten basert på både bakgrunn av teamene som ble presenterte i kapittel 2 og ut fra det teoretiske rammeverket i kapittel 3. Disse spørsmålene har hele tiden blitt relatert til analyse spørsmålene i innledningen.

Et konkret eksempel er at kapittel 3 viste at en del etterretningsprodukter bygger på en positivistisk forståelse av verden (Rønn, 2016b; Vestby, 2017). Derfor ble PTV lest med henblikk på å se om positivistisk virkelighetsforståelse lå til grunn for rapporten. Dette ble gjort ved bruk av lingvistiske verktøy, eksempelvis ved å se på setningsoppbygging, metaforer, modaliteter, implisitte utsagn og så videre. Ved interessante funn ble støttelitteratur lest, og analysen foregikk ved å pendle frem og tilbake mellom analysen og annen litteratur.

Når det gjelder språkbruken i diskursanalyser, argumenterer Neuman (2020) for at diskursanalyser bør benytte sitater for ikke å redusere meningsinnholdet. Dette benyttes også i flere oppgaver (se for eksempel Stenbro, 2013), men det tematiseres ikke av Fairclough (2003, 2015) selv. Lærebøkene til Fairclough benytter seg kun av en større mengde sitater i selve analysen, i motsetning til Neuman (2020) som bruker dem konsekvent gjennom læreboken. Min erfaring etter å ha lest diskursanalyser og -teori er at utstrakt bruk av sitater er til hinder for leservennligheten. Jeg har derfor ikke benyttet dem frem til nå, men vil i større grad benytte meg av dem i analysekapittelet fordi de er nødvendige for å forankre analysen i

teksten. Min forståelse av diskursteori er dessuten at meningsinnholdet vil «endres» i den forstand at meningsinnholdet ikke kan bli det samme når jeg kun benytter et mindre utvalg fra den opprinnelige teksten og sammenstiller det i en annen kontekst i min egen oppgave.

4.4 Kvalitetsmål i diskursanalyse

To av de vanligste kvalitetsmålene innen vitenskapelig forskning er knyttet til reliabilitet og validitet. Førstnevnte innebærer blant annet at andre forskere vil få lignende funn ved analyse av den samme empirien og ved bruk av de samme metodene. Validitet på sin side er et mål som ser på hvorvidt studien har operasjonalisert begreper riktig og om analysen kan fortelle noe om fenomenet den studerer (Johannessen, et al., 2016). Kvalitative undersøkelser stiller seg dog ulikt til disse begrepene enn kvantitative studier.

Hensikten i kvalitative studier er ikke at andre skal kunne replisere funnene, men at de resulterer i større forståelse av fenomener. Denne forståelsen kan i neste omgang benyttes til å belyse foreliggende teorier eller bidra til å forstå andre fenomener eller situasjoner enn akkurat den man undersøker (Johannessen, et al., 2016; Tjora, 2017). På grunn av dette er det viktig at man benytter vitenskapelige metoder på en helhetlig måte, og at tolkningene er rimelige og at studien er transparent nok til å kunne bedømmes av andre. Studien skal også benytte nøyaktige begreper som på en hensiktsmessig måte skiller fenomener fra hverandre (Tjora, 2017).

I denne masteroppgaven ivaretas kvalitetskravene i hovedsak ved å benytte allerede etablerte begreper fra Fairclough (Fairclough, 2003, 2015) og annen diskursteori, spesielt Neumann (2020) og Jørgensen og Phillips (1999). I tillegg er transparens vektlagt i analysen og tolkningene. En innvending mot denne oppgaven kan være at det benyttes relativt få diskursteoretiske begreper. Dette har derimot vært et bevisst valg og bygger på Neumann (2020) som påpeker at en del av studiene innenfor diskursanalyse benytter et unødvendig tungt begrepsapparat som gjør det vanskelig for andre å ta i bruk forskningen. Det har derfor vært et mål å begrense antallet begreper, samtidig som dette ikke skal gå utover nøyaktigheten eller kunne misforstås.

4.5 Etiske refleksjoner

Etiske refleksjoner og overveielser kan kategoriseres som formelle og uformelle. Hva gjelder det formelle støtte arbeidet med denne oppgaven på få problemstillinger. Empirien består av offentlige rapporter som er produsert av offentlige institusjoner og derfor var det verken

behov for å innhente tillatelser eller andre godkjenninger for å kunne gjennomføre arbeidet. Når det gjelder det uformelle oppstod det særlig et etisk problem. I august 2020, etter at forskningsspørsmålet var valgt, tiltrådte jeg en ny stilling som flerkildeanalytiker. I den nye stillingen jobber jeg med enkelte som har bidratt i produksjonen av PTV. Jeg har ikke jobbet med rapporten selv, men har vært delaktig i arbeidet med neste års PTV. Arbeidet med oppgaven har derfor vært tettere opp mot arbeidshverdagen enn det jeg i utgangspunktet hadde ønsket.

I metodelitteraturen påpekes det at for stor nærhet til forskningsobjektet sitt kan være problematisk (se for eksempel Hitching & Veum, 2011). KDA var et passende rammeverk med tanke på dette, fordi det skaper avstand til teksten man analyserer på flere nivåer. For det første bygger rammeverket på et perspektiv om at diskurser ikke er knyttet til enkeltpersoner eller retorikk. I stedet foregår analysen på strukturnivå og med fokus på institusjoner. Dette innebærer at individer selv ikke nødvendigvis er klare over diskursene som påvirker og blir påvirket av dem. Videre bygger metoden på et interdisiplinært rammeverk som i dette tilfellet består av etterretningsteori og Becks perspektiv på risikosamfunnet. Rammeverkene bidrar til å styre analysen og gjør oppgaven mer rigid i form av at analysen og tolkningen i større grad styres av teorien. Avslutningsvis er KDA en veldig transparent og tekstnær metode som gjør at leseren selv kan vurdere analysen og tolkningen.

5. Analyse av PTV

I dette kapittelet analyseres og drøftes PTV med utgangspunkt i rammeverket som er beskrevet over. Analysen er delt inn i fire underkapitler, hvor hvert underkapittel analyserer, tolker og drøfter en diskurs som er identifisert i arbeidet med oppgaven. Diskursene presenteres som atskilte kategorier, men de samme språklige virkemidlene kan bidra til å konstruere ulike diskurser (Fairclough, 2003) og kan overlappe. Underkapitlene innledes med en kort beskrivelse av hovedtrekkene i diskursen. Deretter vises hvordan diskursen oppstår ved å analysere utdrag fra PTV og ved å kontrastere og sammenligne funnene med empiri fra etterretningsdoktrinen og PSTs trusselvurdering. Dette bidrar både til å forankre analysen i teksten og til transparens i oppgaven. Analysen av utdragene svarer på analyse spørsmål 1, som er knyttet til språklige virkemidler. Sitatene er skrevet i kursiv og midtstilt. Hvert sitat tolkes fortløpende for å vise hvordan språket bidrar til å opprette diskursen som omtales. Gjennom dette besvares analyse spørsmål 2.

Diskursene forklares deretter i lys av dagens kontekst ved hjelp av rammeverket i de foregående kapitlene. Dette innebærer at diskursene ses opp mot historiske utviklingstrekk, etterretningsteori og skillet mellom et moderne og et senmoderne samfunn. På denne måten vises det også til hvilke handlingsbetingelser som konstrueres og hvilken påvirkning disse kan ha for samfunnet, og svarer slik på analyse spørsmål 3 og 4. Kapittelet avsluttes med å se diskursene opp mot hverandre. Før de enkelte diskursene presenteres, innledes kapittelet med å undersøke de overordnede trekkene i PTV.

5.1 Overordnet blikk på PTV

PTV er et relativt kort produkt bestående av 36 sider. Rapporten er delt inn i forord, sammendrag, innledning og fem hovedkategorier som inneholder de truslene politiet anser som alvorligst. Av disse sidene er ni hovedsakelig bilder som innleder hvert tema. Én side utgjør innholdsfortegnelsen, én viser til andre relevante trusselvurderinger, og sammendraget utgjør to sider. Det er kun 21 sider som beskriver kriminalitetstruslene og hvordan rapporten skal leses. I tillegg er det mye «luft» på sidene. Rapporten beskriver og vurderer med andre ord komplekse temaer med få ord.

De fleste setningene kan betegnes som deklorative, det vil si at de legger frem påstander om virkeligheten. Dette er en form for kunnskapsutveksling som konstruerer en virkelighet mellom «noen som vet» og «noen som ikke vet» (Fairclough, 2003). Språket er enkelt og

består av korte poengterte setninger. Det er ulik setningsoppbygging i starten av rapporten sammenlignet med hoveddelen, og de bygger på to ulike sjangre.

En sjanger kan defineres som språkbruk som er forbundet med en del av en bestemt sosial praksis (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 80). Hoveddelen av rapporten benytter en passiv setningsoppbygging, men i politidirektørens forord er setningsoppbyggingen aktiv. Politiet står som subjekt, og nesten alle setningene som påpeker at det er politiet som vet noe finnes i forordet og innledningen. Forordet er videre underskrevet av politidirektøren selv mens institusjonen politiet står som ansvarlig for den resterende teksten. Skillet underbygges videre av bruken av ordet «vi» med henvisning til politiet. Dette benyttes fire ganger i PTV, hvorav tre i forordet og innledningen. Dette skillet bidrar til at den første delen av PTV kan leses som en del av offentlig rapport-sjangeren.

Kategoriseringen av sjangeren offentlige rapporter underbygges ved å sammenligne et av avsnittene i forordet til PTV (Politidirektoratet, 2021b, s. 2) med et avsnitt fra strategirapporten «Rapport om politiets forebyggingsstrategi» (Politidirektoratet, 2021a, s. 3). Det er kun ett ord som skiller disse avsnittene, og det er markert med parentes i sitatet under:

Forebygging er (imidlertid) ikke en oppgave for politiet alene. Det er mange som har en rolle og et ansvar i det forebyggende arbeidet. Svært ofte vil det være aktører utenfor politiet som har de rette virkemidlene og tiltakene. Samarbeid gir større kunnskap og et bedre beslutningsgrunnlag for å iverksette tiltak som samlet sett gir forebyggende effekt.

Setningsoppbyggingen har praktiske konsekvenser for hvordan fenomener representeres. Ved aktiv setningsoppbygging vises hvem som utfører en aktivitet (Fairclough, 2003). I dette tilfelle innebærer det at politiet, som subjektet i setningen, utfører en aktivitet. Ved å påpeke at politiet ønsker å dele kunnskap med andre vises det indirekte til at politiet besitter og forvalter kunnskap. Videre vises det til at politiet ved å utgi trusselvurderingen er transparente om sine vurderinger. Dette er som tidligere nevnt et krav og et ideal (Larsson, et al., 2014; Manget, 2010). Det samme kommer frem ved at det settes økende krav til forebygging (Weisburd & Braga, 2006b), og i denne delen av PTV settes det fokus på at politiet gjør disse tingene og de virker i forlengelsen av dette legitimerende.

Den andre delen av PTV består også av korte, deklorative setninger, men plasseres innen sjangeren strategiske etterretningsrapporter. Den skiller seg fra første del ved at setningsoppbyggingen for det meste er passiv. Denne oppbyggingen skjuler hvem som utfører en aktivitet (Fairclough, 2003), eksempelvis hvem som vet noe og hvem som vurderer noe.

Ved å benytte en passiv setningsoppbygging kan fenomener og utvikling fremstå som naturlige, uten at det kommer frem at det er en spesifikk aktør med et spesifikt perspektiv som foretar vurderingen. Dette kan bidra til at fenomener fremstår som *naturalisert*, det vil si at de er tatt for gitte sannheter som det ikke settes spørsmålstegn ved (ibid.). En slik setningsoppbygging er det motsatte av den politiet benytter i sine vanlige rapporter (Bjerknes & Williksen, 2012, s. 58) og er mer knyttet til naturvitenskapelige måter å konstruere verden på. Denne konstruksjonen bygger nemlig på premisset om at det ikke spiller noen rolle hvem som observerer og bidrar dermed til at opplysninger fremstår som objektive.

Her er det viktig å påpeke at konstruksjoner om objektivitet også er gjeldende der det eksisterer *modaliteter*. Dette er ord og uttrykk som sier noe om hvor sikkert noe er, eksempelvis «kan», «må», «fremstår» og «kanskje» (Jørgensen & Phillips, 1999). Ved bruk av passive setninger og modaliteter fremstår vurderinger som objektive, selv om de ikke er sikre, eksempelvis i følgende setning fra PTV:

Kjederekuttering av hele vennegjenger og rekruttering gjennom slektskap fremstår som vanlig. (Politidirektoratet, 2021b, s. 13)

Hvis man legger til «for oss» etter «fremstår» i begynnelsen av setningen, påpekes det at dette ikke nødvendigvis er en objektiv og nøytral beskrivelse, men slik situasjonen fremstår for akkurat politiet. Man åpner dermed for at andre, gitt samme tilgang til informasjon, vil kunne vurdere situasjonen på en annen måte. I kontrast til PTV benytter trusselvurderingen til PST tidvis disse formuleringene, eksempelvis i følgende setning:

Vi vurderer det slik at aktørens formål var å innhente grunnleggende informasjon om norske forhold som kan brukes i nye og mer spissede etterretningsoperasjoner. (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 7)

Samtidig kan man innvende at selve tittelen på rapporten er «*politiets* trusselvurdering». Det er dermed ingen tvil om hvem som foretar vurderingene i rapporten og hvem sitt perspektiv rapporten bygger på. Med dette utgangspunktet vil en aktiv setningsoppbygging ikke bidra til å gi rapporten ytterligere informasjon. På en annen side har man valgt den aktive setningsoppbyggingen i forordet, nettopp for å understreke at politiet er den aktive aktøren. Dersom en aktiv setningsoppbygging ikke hadde påvirket forståelsen, er det ikke sikkert man hadde sett skillet mellom sjangrene. Dette peker dermed mot en tolkning av at informasjonen er relevant for virkelighetskonstruksjonen. I tillegg fremsettes også andre påstander i PTV, som ikke nødvendigvis er basert på politiets kunnskap. Eksempelvis i følgende setningen:

Økning i arbeidsledighet og økonomiske nedgangstider har sterk sammenheng med økt fare for alkohol- og rusmisbruk, angstlidelser og depresjon. (Politidirektoratet, 2021b, s. 5)

Jeg kommer tilbake til betydningen av dette skillet gjennom analysen, det viktigste å merke seg her er at skillet eksisterer og fører til ulike konstruksjoner. Jeg ønsker også å understreke at dette omhandler tendenser i språket, og at det finnes unntak. Legg spesielt merke til at innledningen deler kjennetegn med begge sjangrene. Dette skyldes at ulike diskurser konstruerer verden ulikt, og at man kan benytte ulike diskurser for å vektlegge ulike aspekter. Det er dermed ikke strengt atskilte kategorier hvor en diskurs kun finnes i én sjanger.

På et overordnet nivå forklarer altså PTV komplekse temaer på begrenset plass. Den benytter deklorative setninger og er delt i to sjangre: offentlig rapport- og strategisk etterretningsrapport-sjangeren. Disse skiller seg hovedsakelig fra hverandre ut fra aktiv og passiv setningsoppbygging. Oppbyggingen benyttes til å utpeke eller skjule politiet som aktiv aktør. Til tross for at modaliteter benyttes til å påpeke at kunnskapen ikke er sikker, gir den passive oppbyggingen fortsatt et inntrykk av objektivitet. I PST sin trusselvurdering er skillet mindre markert selv om det også er overlapp i PTV.

5.2 Vitenskapsdiskurs

Hovedfunnet i denne oppgaven er konstruksjonen av en vitenskapsdiskurs. Denne diskursen bygger på en representasjon av verden som hovedsakelig preget av en realistisk vitenskapsforståelse. Diskursen er i stor grad hegemonisk og til stede i begge rapportenes sjangre. Funnet er i tråd med tidligere forskning om kunnskapsforståelse i etterretning (Rønn, 2016a) og en tidligere gjennomgang av etterretningsdoktrinen (Vestby, 2017). Diskursen representerer politiet som en etat som arbeider på bakgrunn av objektive analyser, noe som er i tråd med vektleggingen av objektivitet under gjennomgangen av etterretningsteorien (se blant annet Politidirektoratet, 2020a; Ratcliffe, 2016).

Vitenskapsdiskursen konstrueres ved bruk av direkte henvisninger til forskning, metaforer, og andre språklige virkemidler. Gjennom dette fremstilles verden som styrt av kausale sammenhenger og bestående av årsakskjeder. I dette henseende er benevnelsen *vitenskapsdiskurs* noe misvisende da det er mer presist å omtale diskursen som en positivistisk og delvis reduksjonistisk (Beck, 1992) vitenskapelig diskurs. Av hensyn til leservennligheten vil jeg kun benytte «vitenskapsdiskurs» i oppgaven.

5.2.1 Vitenskapsdiskurs – språklige virkemidler og tolkning

I denne delen presenteres analysen av de språklige virkemidlene som konstruerer vitenskapsdiskursen. Denne gjennomføres ved å vise til sitater fra empirien og tolke disse i umiddelbar tilknytning til sitatene for å skape mest mulig sammenheng. Med dette besvares analyse spørsmål 1 og 2.

Vitenskapsdiskursen bygger naturlig nok på kunnskapsformidling, som er omtalt i kapittel 5.1. Til tross for at denne formidlingen er viktig, tematiseres kunnskapsbegrepet kun tre ganger i PTV. Samtidig benyttes begrepet allerede i forordet i følgende setning:

For politiet er det derfor viktig å dele kunnskap om kriminalitetsutfordringer med innbyggerne og våre samarbeidsaktører. (Politidirektoratet, 2021b, s. 2)

Sitatet peker på at politiet besitter kunnskap som de ønsker å dele. Strengt tatt vises det ikke til at PTV er en del av kunnskapsformidlingen, men fordi setningen tross alt står i forordet til rapporten, er det naturlig å anta at PTV er en del av denne formidlingen. Gjennom denne implisitte koblingen representeres også innholdet i PTV som kunnskap, i motsetning til eksempelvis informasjon eller betraktninger.

Samtidig spesifiseres det ikke hva slags type kunnskap det er snakk om. Dette litt uklare forholdet mellom kunnskap og etterretning dukker også opp i etterretningsdoktrinen. Her vektlegges det hva produktene skal benyttes til, og den har med andre ord et instrumentelt syn på kunnskap (Beck, 1992). Til tross for at kunnskapsstatusen som forutsettes er vagt beskrevet er det et klart forhold mellom etterretning og denne udefinerte kunnskapen, illustrert i følgende setning om organiseringen av etterretningsarbeidet:

Politiet har behov for etterretning som beslutningsstøtte for å utøve kunnskapsbasert ledelse, styring og utvikling. (Politidirektoratet, 2020a, s. 46)

Selv om det kan virke som naturlig at kunnskap tematiseres i trusselvurderinger, er det viktig å påpeke at de ikke trenger å representeres slik. Dette ses i vurderingen til PST. I dette produktet er vitenskapsdiskursen mindre dominerende og tematiseres sjeldnere. Eksempelvis knyttes ikke innholdet til kunnskap i følgende setning:

Målgruppen er norsk offentlighet som ønsker informasjon om forventede utviklingstrekk i trusselbildet. (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 1)

Det er altså mulig å representere innholdet i trusselvurderinger på ulike måter. At man vektlegger kunnskap i politiets produkter, er ikke nødvendigvis noe særegent for

etterretningsproduktene deres da det som nevnt tidligere finnes en kobling mellom PTV og andre offentlige rapporter. I rapporten «I forkant av kriminalitet» (Politidirektoratet, 2021a), som deler noe av den samme innledningen som PTV, tematiseres også forholdet mellom etterretning og kunnskap, selv om denne rapporten ikke er et etterretningsprodukt i seg selv. I rapporten omtales etterretning som både kunnskap og informasjon. Kunnskap på sin side defineres som basert på vitenskap, erfaringer eller er udefinert ved flere anledninger.

Analysen så langt peker mot at kunnskap er et viktig tema i PTV, men at det kunnskapsteoretiske grunnlaget i liten grad er belyst. Faktisk tematiseres vitenskapelig kunnskap i liten grad, og den eneste direkte henvisningen er knyttet til hvilket materiale som har dannet grunnlaget for rapporten:

I tillegg bygger rapporten på informasjon fra nasjonale og internasjonale kilder, som forskningsrapporter og rapporter fra ulike samarbeidspartnere. (Politidirektoratet, 2021b, s.

8)

Ut fra sitatet fremstår det vitenskapelige som kun en liten del av PTV som helhet. Samtidig er det heller ikke tematiseringen av kunnskap som konstruerer diskursen fordi de språklige virkemidlene er mer implisitte.

Det første virkemiddelet er den blandende bruken av kildehenvisninger. Antallet henvisninger varierer betraktelig mellom de ulike kapitlene i PTV og kan tyde på at ulike personer som har ulike virkelighetskonstruksjoner har skrevet hver sine deler. Dette underbygges også av at det nesten utelukkende er ett kapittel som benytter begrepet «gjerningsperson», mens de resterende benytter «trusselaktør». Når det gjelder henvisninger, inneholder temaet «Trusler mot liv og helse» ti ulike henvisninger til hvor kunnskapen er hentet fra. Disse kan variere fra konkrete henvisninger til en spesifikk aktør, til vage beskrivelser som likevel henviser til hvor informasjonen er hentet fra, eksempelvis i følgende sitat:

I en rapport fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress fra 2020 (...).

(Politidirektoratet, 2021b, s. 18)

Til sammenligning henvises det til kilder én gang under temaet «Trusler mot offentlig ro, orden og tryggheten i samfunnet». Her må det likevel påpekes at det kan være naturlige årsaker til at enkelte temaer har færre kildehenvisninger. Dette kan for eksempel skyldes at enkelte temaer krever en større grad av skjerming av kildene. Likevel bidrar mangelen på kildehenvisninger og de klare påstandene om virkeligheten til å konstruere et bilde av objektiv sannhet. Paradoksalt nok kan de sporadiske kildehenvisningene bidra til å legitimere

påstandene det ikke henvises til. Dette fordi mangelen på henvisning kan antyde at dette er sikker kunnskap og ikke formidlet fra en konkret aktør til politiet.

Kildebruken og mangelen derav kan altså lede til en forståelse av at PTV beskriver en enkelt sannhet. Selv om denne sammenhengen fortsatt er ganske svak, forsterkes den ved bruken av passive setninger. Betydningen passive setninger har, spesielt med tanke på å skjule hvem som er den aktive part (Fairclough, 2003) viste jeg til i kapittel 5.1, og jeg vil derfor ikke gjenta analysen, men peker på at den andre delen av PTV i stor grad består av denne typen setningsoppbygging, eksempelvis i følgende setning:

Det er sannsynlig at internasjonale kriminelle nettverk vil forsøke å utvide sin aktivitet i Norge. (Politidirektoratet, 2021b, s. 12)

Så kunnskap er et viktig tema og kunnskapen dras mot en vitenskapelig forståelse ved bruk av kilder og passive setningsoppbygginger. I tillegg til dette er det verdt å merke seg metaforbruken. For metaforer regnes som viktige fenomener som former hvordan vi tenker (Johannessen, et al., 2019, s. 155). Derfor gir følgende setning klare konnotasjoner grunnet bruken av metaforen «trusselbilde»:

Dette påvirker trusselbildet i det digitale rom (...). (Politidirektoratet, 2021b, s. 9)

Bilder sier som kjent mer enn tusen ord og gir konnotasjoner til en ekstern observatør av tilstanden. Man kunne også formidlet samme meningsinnhold ved å vise til at det påvirker truslene i det digitale rom. På en annen side er begrepet «trusselbilde» mye brukt, og fortsatt ikke tilstrekkelig til å vise betydningen vitenskapsdiskursen spiller. Følgende setning er dog særlig interessant i dette henseende:

De er vurdert på bakgrunn av strukturerte analyseteknikker (...). (Politidirektoratet, 2021b, s. 8)

Her er det verdt å legge merke til bruken av «strukturerte analyseteknikker». Gjennom å bruke akkurat dette begrepet konstrueres et bilde av orden og systematisk arbeid. Likevel skjuler begrepet like mye informasjon som det gir. For det gis ingen føringer for hva teknikkene innebærer. Dersom en spesifikk analyseteknikk hadde blitt oppgitt, kunne informasjon blitt brukt av eksterne til å vurdere om teknikken er hensiktsmessige eller i forhold til hvilke styrker og svakheter teknikken har. Det samme meningsinnholdet kunne dermed blitt formidlet med å si at informasjonen er analysert eller vurdert. Her kan det innvendes at begrepet kan tolkes som en henvisning til at man har benyttet spesifikke teknikker innen

etterretningsanalyse (se for eksempel Heuer Jr & Pherson, 2015), men bare denne boken inneholder 55 ulike analyseteknikker og gir således fortsatt begrenset informasjon.

Bruken av «strukturert» kan også anses som et eksempel på «over wording». Dette begrepet viser til at særlig betydningsfulle ord gjentas i ulik språkdrakt. Dette bygger på definisjonen av «analyse» slik den er definert i etterretningsdoktrinen:

Analyse – en systematisk og metodisk undersøkelse av en problemstilling, der komplekse forhold deles opp i mindre deler for at innholdet kan vurderes. (Politidirektoratet, 2020a, s. 66)

PTV henviser dermed til en «strukturert» teknikk som er gjennomført «systematisk» og «metodisk». Disse tre begrepene har et relativt likt innhold, til tross for at det er noen nyanseforskjeller. Vektleggingen tyder på at ordene er sentrale i både etterretningsdoktrinen og i PTV. Denne vektleggingen må også ses i sammenheng med hvor komplekse temaer som vurderes i en relativt kort rapport, som nevnt i innledningen. Vektleggingen fremstår derfor som betydningsfull. Begrepene kan også knyttes til vitenskapelig terminologi som også ses i følgende sitat:

Vurderinger om fremtiden innebærer som kjent alltid en viss grad av usikkerhet, noe som gjenspeiles gjennom bruk av standardiserte sannsynlighetsord. (Politidirektoratet, 2021b, s. 2)

Standardisering er knyttet til å påtvinge orden gjennom kategorisering og bygger ofte på tekniske eller vitenskapelige standarder. Sett i sammenheng med «sannsynlighetsord» benyttes en virkelighetsforståelse som er koblet til kvantitative vitenskapstradisjoner hvor analyser av to eller flere variabler muliggjør å dra statistiske slutninger basert på sannsynlighet. Dette underbygges også av at vurderingene om fremtiden innebærer en *viss grad* av usikkerhet. Her gis inntrykk av kun en begrenset grad av usikkerhet. På en annen side påpekes det også at standardiseringen ikke er ment å underkommunisere en kompleks virkelighet. For sannsynlighetsordene er tenkt som en operasjonalisering av sannsynlighetsvurderinger for å lette kommunikasjonen. Formålet er altså å formidle usikkerhet på en måte som skaper mest mulig lik forståelse hos mottaker og avsender. Dette påpekes også i etterretningsdoktrinen:

Det er svært vanskelig å vurdere i prosent hvor sannsynlig det er at et fenomen eller en hendelse vil inntreffe i fremtiden. Standardiseringen er imidlertid ikke ment å brukes for å underkommunisere en kompleks virkelighet, men for å gi flerkildeanalytikerne og

beslutningstakerne et begrepsapparat som er forstått likt innad i etterretningsmiljøene.

(Politidirektoratet, 2020a, s. 39)

Til tross for denne påpekningen av at man kommuniserer om en kompleks virkelighet påpekes det i etterretningsdoktrinen at vurderinger om årsakssammenhenger er en del av analysen:

En videreutvikling er å vurdere årsakssammenhenger – hvorfor og hvordan skjer det? Her avdekkes dynamikk og drivkrefter. (Politidirektoratet, 2020a, s. 37)

Denne vektleggingen av årsakssammenhenger gjenfinnes i PTV i følgende setning:

Beskrivelsene av kriminalitetstruslene er aggregert og forkortet i rapporten. Det er kun de mest relevante premissene og årsakssammenhengene for vurderingene som er trukket frem.

(Politidirektoratet, 2021b, s. 8)

Denne vektleggingen av årsakssammenhenger representerer dermed en virkelighet hvor det er mulig å avdekke slike sammenhenger, samtidig som man i liten grad tematiserer at påvisning av slike sammenhenger generelt er svært vanskelig, spesielt innenfor samfunnsvitenskapelige områder. Representasjonene skjuler med andre ord dette. Man kan likevel innvende at det ikke nødvendigvis er vitenskapelige årsakssammenhenger man her forsøker å beskrive.

Setningen kan også anses som en vurdering av hva som virker som fornuftige fortolkninger. Likevel drar den vitenskapelige terminologien og mangelen av påpekning av begrensingene diskursen mot en positivistisk forståelse. Dette står i motsetning til PST sin trusselvurdering som i liten grad snakker om årsakssammenhenger på denne måten, eksempelvis i følgende setning:

Det forventes økt radikalisering til høyreekstremisme det kommende året. (Politiets

Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 3)

Setningsoppbyggingen er passiv, og vitenskapsdiskursen er derfor også til stede her. Samtidig viser begrepet «forventing» i mindre grad til en vitenskapelig diskurs. Det skapes også større distanse til en vitenskapsdiskurs ved at sannsynlighetsord ikke benyttes i alle vurderinger, at det sporadisk brukes aktive setninger som påpeker at det nettopp er PST som vurderer utviklingen og at det brukes verdiladede ord eksemplifisert ved bruken av «bør» i følgende setning:

(...) i tillegg bør virksomheter i petroleumssektoren være forberedt på at uvedkommende vil forsøke å stjele informasjon fra deres datanettverk. (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 7)

Oppsummert er det altså flere språklige virkemidler som knytter PTV til en positivistisk vitenskapsdiskurs. Det er flere nyanser i materialet, men samlet skapes det et klart bilde som er i tråd med Vestby (2017) sine observasjoner knyttet til det vitenskapsteoretiske perspektivet i etterretningsdoktrinen. Både PTV og etterretningsdoktrinen vektlegger denne diskursen, i kontrast til PST sin trusselvurdering som er mer nyansert i dette henseende. Det som er særlig påfallende i rapporten er at man antyder årsakssammenhenger og benytter et passivt språk som øker inntrykket av objektivitet og nøytralitet, men at man tar svært få forbehold eller nyanseringer rundt informasjonen som presenteres. Vitenskapsdiskursen benyttes dog også i en aktiv setningsoppbygging og går dermed på tvers av begge sjangrene i rapporten.

5.2.2 Vitenskapsdiskurs– kontekst og handlingsbetingelser

I denne delen besvares spørsmålet om hvordan vitenskapsdiskursen kan forklares i lys av dagens kontekst og hvordan den påvirker handlingsbetingelsene i samfunnet, altså analyse spørsmål 3 og 4.

Funnet av en vitenskapsdiskurs er lite overraskende sett fra et historisk perspektiv. Som jeg har vist til tidligere vektlegger dagens politimetoder i økende grad analyse og kunnskapsstyring (Larsson, et al., 2014; Weisburd & Braga, 2006b) og det er derfor ikke overraskende at politiets etterretningsprodukter påvirkes av dette. PTV bidrar også til å bekrefte og videreføre diskursen gjennom vektleggingen av kunnskap og årsakssammenhenger. Funnet er også i tråd med funnene til Lomell (2018) om at politiet i økende grad beskriver og forklarer årsakssammenhenger og påtar seg rollen som eksperter på kriminalitet.

Vitenskapsdiskursen er også tilknyttet etterretningsteorien. Et av hovedmålene for etterretning er å tolke samfunnsforhold og redusere kompleksiteten slik at resultatet kan beskrives på en måte som muliggjør det å ta beslutninger ut fra produktet (Ratcliffe, 2016). De er dermed forenklete modeller av virkeligheten. På en annen side kan ikke dette alene forklare vitenskapsdiskursens representasjoner av virkeligheten. Formidling av usikkerhet og begrensninger ved objektivitet er ikke nødvendigvis til hinder for å gi beslutningsstøtte, noe Vestby (2017) viser i sin sammenligning mellom etterretningsdoktrinen strategirapport produsert av Oslo politidistrikt. Dette underbygges også av PSTs trusselvurdering, som i mindre grad er knyttet til vitenskapsdiskursen.

En annen potensiell forklaring finner vi hos Beck (1992) som forbinder en positivistisk forståelse av kunnskap med en moderne, fremfor senmoderne, institusjon. Bruken av språklige virkemidler som skjuler begrensninger og fremhever objektivitet skyldes ifølge ham en overdreven tro på hva vitenskapene kan oppnå. Gjennom å skjule at man må foreta verdivurderinger når man analyserer trusler og risiko får institusjonen en naturalisert definisjonsmakt. Dette medfører at handlingsbetingelsene for at andre aktører kan være uenige i vurderingen lukkes og bidrar gjennom dette til at politiet som institusjon gis større makt. Denne forklaringen kan også kaste lys over hvorfor PST sin vurdering ikke har samme kobling til diskursen da de kan anses som en mer moden etterretningsorganisasjon som har jobbet med trusselvurderinger lengre.

Gjennom vitenskapsdiskursen konstrueres også et bilde hvor politiet besitter et kunnskapsmonopol. Ved ikke å vise til begrensninger samtidig som andre ikke kan få tilgang til samme informasjon økes definisjonsmakten, hvilket er særlig problematisk ifølge Beck (1992). Dette sett i sammenheng med at PTV er et strategisk etterretningsprodukt som skal gi grunnlag for ressursstyring og policy langt frem i tid (Politidirektoratet, 2020a; Ratcliffe, 2016), at de har betydelig definisjonsmakt gjennom tilgangen til media (Palm & Skogersson, 2008) og at Norge har stor tillit til politiet som institusjon (Thomassen, et al., 2013), noe PTV også påpeker (Politidirektoratet, 2021b, s. 9), gjør at andre aktører, eksempelvis forskermiljøet, i liten grad får mulighet til å bidra til å definere trusselbildet, og handlingsbetingelsene deres er dermed begrenset i denne diskursen.

Dersom PTV i tråd med perspektivet til Beck (1992) ses som en vurdering som innehar elementer av etikk, filosofi, kultur og politikk, er det langt flere stemmer som bør definere virkeligheten enn det vitenskapsdiskursen åpner for. Dette problemet påpeker også Rønn (2016a) sine observasjoner om at etterretning i liten grad anerkjenner den politiserte konteksten som styrer deres arbeid og produkter. Dette er også i tråd med Omand og Phythian (2013) som påpeker at de som utarbeider etterretningsprodukter er moralske aktører når de vurderer og presenterer hvor sikker man er på kunnskapen. Ved at dette ikke vektlegges gis politiet en «kunnskapskapital» som kan benyttes til å få gjennom politisk policy (Beck, 1992). Her er det viktig å påpeke at naturaliseringen av politiet som leverandører av kunnskap gjør at vitenskapsdiskursen kanskje bedre kan betegnes som en ekspertdiskurs. I denne hentes ikke legitimiteten fra vitenskapen, men i stedet i kraft av at politiet anses som eksperter på kriminalitet. Denne tolkningen underbygges av at PTV i begrenset grad tematiserer vitenskapelig kunnskap direkte og kan også forklare mangelen på kildehenvisninger. Dette

gjør det vanskelig å kritisere PTV fordi man ikke kjenner til systematikken i innhenting, selv om dette vil kunne bli et tema innad i organisasjonen. På en annen side er det blitt påpekt at politiet kun har begrenset kunnskap om kriminalitet og sitt eget ansvarsområde (Hestehave, 2016). Dette har blitt begrunnet med at de utsettes for omfattende press for å handle og dermed i liten grad kan evaluere egen praksis. Slike virkelighetsforståelser hindrer en ekspertdiskurs.

På grunn av kritikk som denne, peker også forklaringen mot at en vitenskapsdiskurs er mer betegnende. På en annen side kan dette også skyldes mitt teoretiske rammeverk i oppgaven. For både diskursanalyse og Beck sitt perspektiv er opptatte av å belyse grensene for vitenskapen og anvende vitenskapelig skepsis mot sine egne metoder (Beck, 1992). Dette fører naturlig med seg et fokus på vitenskap også i analysen. Andre rammeverk eller metoder vil kunne peke på en vektlegging av en ekspertdiskurs eller åpne for at dette er to diskurser som i større grad er separert enn det min analyse peker på.

Med utgangspunkt i vitenskapsdiskursen er en annen potensiell langsiktig konsekvens at den forenklete fremstillingen av virkeligheten og årsakssammenhenger vil gjøre at man ikke klarer å nå målene man selv setter opp (Wood, et al., 2018). Dette kan utfordre legitimiteten til politiet i et langt perspektiv. Samtidig har institusjoner som selv definerer trusler som de også skal håndtere stor mulighet til å påvirke fremstillingen av utviklingen. Det er derfor vanskelig å vise til at vurderingene er feil på noe tidspunkt (Beck, 1992).

5.3 Trygghetsdiskurs

Det andre funnet i analysen er en trygghetsdiskurs som tydelig er til stede i PTV. Denne konstrueres særlig gjennom å representere kriminalitetsutviklingen som utelukkende negativ. Diskursen er dermed forbundet med omtalen av trusler. Analysen viser at diskursen i mindre grad er til stede i etterretningsdoktrinen og PSTs trusselvurdering, men den gjenfinnes også her. Funnet av diskursen er i tråd med Stenbros (2013) diskursanalyse og Becks (1992) teori om at det vestlige samfunn i økende grad forventer at samfunnets institusjoner skal håndtere trusler og sikre fravær av redsel. Gjennom konstruksjonen av trygghetsdiskursen fremstår politiet som en særlig viktig institusjon for å sikre nettopp dette.

Diskursen konstrueres, i motsetning til vitenskapsdiskursen, særlig gjennom innrammingen av informasjon hvor meningsinnhold gjennomgående konstrueres for å vise til en alvorlig og negativ utvikling. Andre representasjoner holdes dermed skjult.

5.3.1 Trygghetsdiskurs – språklige virkemidler og tolkning

Trygghetsdiskursen konstruerer gjennom å knytte politiets oppgaver til innbyggernes behov for trygghet. Dette er et sentralt tema i PTV og selve begrepet «trygghet» nevnes 12 ganger og introduseres allerede i forordet:

Politiet skal bidra til redusert kriminalitet og økt trygghet for innbyggerne.

(Politidirektoratet, 2021b, s. 2)

Setningen er normativ og viser dermed til noe politiet skal jobbe for å oppnå. Trygghet blir derfor av større betydning, fordi det er noe politiets innsats kan måles mot. Trygghet er et abstrakt begrep (Aas, 2006) som kan bety ulike ting i ulike situasjoner og er akkurat som kunnskaps-begrepet ikke definert. For eksempel kan man legge en statistisk forståelse til grunn og anse trygghet som en sannsynlighetsberegning for at den enkelte skal bli utsatt for kriminalitet. Man kan også ta utgangspunkt i at trygghet er en følelse, som ikke nødvendigvis er koblet til frekvensen av kriminalitet. Denne kan da måles gjennom ulike spørreskjemaer. Begrepet er dermed sosialt konstruert og kan fylle mange funksjoner avhengig av definisjon (Beck, 1992). Dette illustreres for eksempel ved at unge menn har størst sannsynlighet for å bli utsatt for vold, men statistisk opplever gruppen mindre frykt for vold enn andre grupper (Aas, 2006).

Fordi trygghet ikke er definert og tematiseres en rekke ganger kan meningsinnholdet i begrepet variere i PTV. Samtidig benyttes begrepet generelt ganske vidt og det virker dermed som en bred forståelse av begrepet er lagt til grunn under utarbeidelsen av rapporten. Dette er eksemplifisert i følgende setning:

Voldshandlingene kan ha negativ påvirkning på trygghetsfølelsen lokalt og generelt i samfunnet. (Politidirektoratet, 2021b, s. 12)

Gjennom setningen påpekes at det ikke nødvendigvis er en økt fare for at individer skal bli utsatt for vold, men det vises til at volden kan påvirke opplevelsen av trygghet. Denne brede forståelsen av trygghet gjenfinnes ikke i etterretningsdoktrinen, hvor trygghet også er mindre tematisert. Begrepet nevnes bare to ganger, og kan dermed fremstå som mindre viktig. Samtidig er det også her knyttet til et normativt aspekt ved politiets arbeid. Denne gangen med henvisning til politiloven i følgende utdrag:

Politoloven angir at politiet gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet skal være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig. (Politidirektoratet, 2020a, s. 12)

Begrepet er tematisert særlig ofte i PTV, og fremstår som viktig på grunn av den normative oppbygningen av setningene begrepet inngår i. Samtidig har jeg allerede nevnt at et tema ikke er det samme som en diskurs. Grunnen til at analysen likevel peker mot at en trygghetsdiskurs konstrueres er gjennom at man forholder seg vagt til begrepet. Dette medfører at begrepet ligger som et bakteppe gjennom hele rapporten. Gjennom å være udefinert og ikke konkretisert knyttes trygghet også til utviklingen av kriminalitet. Et trekk ved PTV er at den konsekvent påpeker en negativ utvikling innen alvorlig kriminalitet. Gjennom dette konstrueres en utvikling mot at samfunnet blir mer utrygt. Dette illustreres i følgende sitat i innledningen:

I denne trusselvurderingen løftes de kriminalitetstruslene frem som er vurdert som spesielt alvorlige og hvor en særlig negativ utvikling er forventet. (Politidirektoratet, 2021b, s. 8)

En lignende formulering finnes også i forordet og en representasjon av en negativ utvikling etableres tydelig. Her kan man innvende at dette er en naturlig del av en trusselvurdering, men særlig to poeng er viktig her. Dersom man anerkjenner at dette er en naturlig del av en trusselvurdering, forandrer det ikke at den bygger på en trygghetsdiskurs. For det andre er denne diskursen mindre tydelig i PST sin trusselvurdering. Her foretas innramningene av utviklingen på en annen måte, eksemplifisert i følgende sitat:

Hvorvidt den skjerpede situasjonen vil vedvare, tilspisse seg eller avta gjennom 2021 avhenger av flere forhold. (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 18)

Også i dette utdraget presiseres at situasjonen er uønsket ved å vise til at den er skjerpet, men man viser samtidig til at den fremtidige utviklingen ikke er sikker og påpeker direkte muligheten for en positiv utvikling. Gjennom dette konstrueres ikke et bilde av en utelukkende negativ utvikling og trygghetsdiskursen blir i forlengelsen av dette ikke like dominerende. En mulig innvending her er selvfølgelig at det er to ulike utviklinger som beskrives. I PTV har man tross alt tatt utgangspunkt i alvorlige trusler som har en negativ utvikling. Samtidig nyanseres dette bilde når man ser nøyere på vurderingene. Her ser man nemlig at ikke alle vurderinger bærer preg av en negativ utvikling. Dette er eksemplifisert i følgende to utdrag:

Det er meget sannsynlig at kriminelle gjenger vil fortsette å rekruttere unge personer til gjengkriminalitet. (Politidirektoratet, 2021b, s. 13)

Det vurderes som meget sannsynlig at enkelte næringsutøvere vil videreføre et omfattende ulovlig fiske og under- og feilrapportering av fangst. (Politidirektoratet, 2021b, s. 28)

Verken fortsatt rekruttering eller at enkelte aktører viderefører kriminalitet innebærer nødvendigvis en negativ utvikling. Vurderingen viser til at truslene vedvarer og det nederste utdraget kan også være beskrivende for en nedgang. Dermed er det en forskjell i hvordan PTV og PST sine rapporter representerer utviklingen og i forlengelsen av dette i hvor stor grad de bygger på en trygghetsdiskurs.

I tillegg til hvordan selve utviklingen representeres benyttes også definisjoner av grupper og konsekvenser på en særskilt måte som fører til konstruksjonen av en trygghetsdiskurs. Dette ses ved først å ta utgangspunkt i følgende definisjon:

Kriminelle nettverk er et samlebegrep for miljøer, gjenger, grupperinger eller sett av individer som er knyttet sammen gjennom kriminalitet. De kriminelle knytningene kan være av både kortvarig og langvarig karakter og involvere all type kriminalitet, og nettverkene kan ha større eller mindre grad av struktur og organisering. Begrepet er således en paraplybetegnelse som dekker alt fra organiserte kriminelle grupper til kriminelle ungdomsgrupperinger. (Politidirektoratet, 2021b, s. 12)

Det som er verdt å merke seg ved denne definisjonen er at den er svært inkluderende. Eksempelvis kan den omfatte alkoholsmulgere, ulovlig arbeidsinnvandring og mange andre forhold. Begrepsbruken innenfor temaet «kriminelle nettverk» er svært vid i litteraturen også og gjør det vanskelig å avgrense seg bort fra grupper, noe Larsson (2018) også påpeker. Men etter at gruppen er bredt definert tas det kun utgangspunkt i noe av den mest alvorlige kriminaliteten av denne bredt definerte gruppen, eksemplifisert i følgende utdrag:

Nyetableringer og ekspansjon er tidvis utgangspunkt for grove voldshandlinger og/eller opphav til større konflikter. De grove voldshandlingene utføres gjerne ved bruk av stikkvåpen i det offentlige rom, men det er også eksempler på bruk av skytevåpen. Voldshandlingene kan ha negativ påvirkning på trygghetsfølelsen lokalt og generelt i samfunnet. (Politidirektoratet, 2021b, s. 12)

Det er altså samspillet mellom at man definerer en gruppe veldig bredt og deretter benytter en veldig smal forståelse av hva kriminaliteten medfører (grove voldshandlinger ved bruk av stikk- og skytevåpen) som bidrar til at samfunnsutviklingen representeres som særlig negativ. Det er mulig å representere det samme på en annen måte, eksempelvis med utgangspunkt i en avgrenset gruppe voldspotente individ som er territorielle, eller på en annen måte vise at man omtaler en mindre gruppe individer.

Denne tendensen i PTV ses også i omtalen av medlemmer i 1% MC klubber. Her opplyses det om at en stor andel er straffedømte. Man nevner dog ikke om de er straffedømt i forbindelse med aktivitet for klubben (Larsson, 2018). Det er derfor ikke sikker at de inngår i definisjonen over, til tross for den brede definisjonen. I tillegg til konstrueres trygghetsdiskursen ved bruk av verstefallsscenarioer, eksempelvis i denne om datakriminalitet:

Et slikt angrep kan i ytterste konsekvens føre til tap av liv og helse samt svekke tilliten til den rammede samfunnsfunksjonen. (Politidirektoratet, 2021b, s. 23)

Å bruke verstefallsscenarioer er ikke uvanlig i etterretningsprodukter, men det gis ingen føringer om at en slik metode er benyttet. Det gis heller ingen føringer på hvor sannsynlig et slik utfall vil være, eller om det har skjedd tidligere. Bruken av verstefallsscenarioer bidrar dermed til at utviklingen oppfattes som særlig negativ.

Før jeg avslutter dette underkapittelet ønsker jeg å påpeke at trygghetsdiskursen særlig er interessant i samspill med tema knyttet til Korona-pandemien og grensekontroll. Særlig relevant er følgende to utdrag:

Videre påvirker reiserestriksjonene den grensekryssende kriminaliteten spesielt ved at aktørene har utviklet nye moduser for ulovlig innreise og smugling. (Politidirektoratet, 2021b, s. 9)

Økt grensekontroll har skapt et større behov for ID-misbruk. (Politidirektoratet, 2021b, s. 34)

Det interessante med det første utdraget er at det igjen viser hvordan utviklingen rammes inn som negativ. For eksempel nevnes ikke at økt kontroll har gjort det vanskeligere å krysse grensene ulovlig. I stedet fokuseres det utelukkende på at kriminelle aktører har utviklet nye modus. For det andre tematiseres det økte behovet for å reise inn til landet ulovlig, men man tematiserer ikke hvem disse personene er. Dersom personene tidligere hadde lovlig adgang, utgjør de ikke nødvendigvis den samme trusselen som andre kriminelle. Bildet nyanseres selvfølgelig av både smittevern hensyn og andre vurderinger, men dette tas ikke opp.

Oppsummert konstrueres trygghetsdiskursen ved at trygghet er vagt definert, men kobles til et økende trusselbilde. Innrammingen av informasjonen representerer utviklingen som særlig negativ, til tross for at vurderingene ikke nødvendigvis støtter denne representasjonen. I tillegg brukes vagt definerte gruppebetegnelser i kombinasjon med verstefallsscenarioer til å konstruere en alvorlig og negativ utvikling. Diskursen er i mindre grad til stedet i etterretningsdoktrinen og PSTs trusselvurdering.

5.3.2 Trygghetsdiskurs – kontekst og handlingsbetingelser

Trygghetsdiskursen fremstår som viktig i PTV og vil i det følgende analyseres i lys av dagens kontekst, i tillegg til at påvirkningene på handlingsbetingelsene i samfunnet undersøkes.

Funnet av en trygghetsdiskurs er ikke overraskende, spesielt med tanke på at politiet skal sikre borgernes trygghet (Politidirektoratet, 2020a). Det er også i tråd med den tidligere diskursanalysen av politiets handlingsbetingelser (Stenbro, 2013). Det interessante er dog hvor tydelig diskursen er, spesielt sammenlignet med PSTs trusselvurdering. Som tidligere nevnt er behovet for trygghet i det senmoderne samfunnet et viktig utviklingstrekk (Beck, 1992). Kombinasjonen av at politiet både har et ansvar for tryggheten og at det i økende grad anses som et viktig mål for staten kan forklare noe av vektleggingen av trygghet.

Fordi trygghet er både et elastisk og et abstrakt begrep åpner det for ulike definisjoner og man må formulere trygghet gjennom argumenter (Beck, 1992; Aas, 2006). Det påfallende er at PTV konstruerer en representasjon av at tryggheten er synkende. Dette kan virke paradoksalt så lenge politiet også holdes ansvarlige for utviklingen, noe de også gjør selv (Lomell, 2018). Samtidig gis det gjennom PTV inntrykk av at politiet jobber effektivt for å bekjempe truslene. Til tross for at truslene øker fremstilles selve kriminalitetsbekjempelsen som effektiv, noe som kreves av samfunnet (Granér & Kronkvist, 2014). Indirekte åpner dette for at samfunnet har et økende behov for politi grunnet utviklingen. Dette illustrerer noe av det etisk problematiske av at de som selv skal håndtere trusselen vurderer den selv (Beck, 1992; Diderichsen, 2016).

At handlingsbetingelsene ved denne måten å konstruere utviklingen på fører til at det er et økende behov for ressurser for å stoppe den negative utviklingen kan ses på som en parallell til Sheptycki (2013), som påpekte at fremstillingen av en økende trussel fra organisert kriminalitet ble benyttet til å få flere fullmakter. Dette betyr selvfølgelig ikke at politiet gjennom PTV forsøker å oppnå dette, eller at vurderingene er feil, men viser heller til de etiske problemstillingene som ligger i et slikt produkt.

Videre bidrar trygghetsdiskursen til å knytte immigrasjon og politiarbeid nærmere sammen. Dette er i tråd med tidligere funn (Gundhus & Egge, 2013). Ved å påpeke at økende immigrasjon er en av de truslene politiet vurderer som alvorligst, uten å tematisere hvordan Korona-pandemien har påvirket hvem disse er, dras politiets kjerneområde ytterligere mot immigrasjon. På bakgrunn av trygghetsdiskursen kan dette føre til økende sosial ekskludering i tråd med Aas (2006) sine observasjoner. Trusselen fra ulovlig immigrasjon knyttes ikke til

spredningen av Korona-pandemien, men til blant annet menneskesmugling og menneskehandel indirekte ved å vise til ID-misbruk.

Behovet for trygghet er særlig viktig med hensyn til politiske beslutninger (Beck, 1992, 2002; Aas, 2006). Dette er knyttet til fravær av farer, og PTV har dermed forutsetninger til å påvirke politiske beslutninger gjennom måten trygghetsdiskursen konstrueres. Gitt at ressursstyring og utforming av policy er særlig forbundet med strategiske etterretningsprodukter (Politidirektoratet, 2020a; Ratcliffe, 2016), virker en slik påvirkning plausibel. Her er det igjen viktig å påpeke at dette ikke omhandler villedede handlinger fra individer, men at diskurser fungerer på strukturnivå. Funnene skal derfor ikke forstås som at vurderingene blir påvirket etter politisk press. I stedet er det mer nærliggende at det eksisterer en trygghetsdiskurs som er konstituerende for hva som anses som relevante vurderinger og at denne påvirkningen er til stede på et politisk så vel som politifaglig nivå.

5.4 Åpenhetsdiskurs

Det tredje funnet i denne masteroppgaven omtales som åpenhetsdiskursen og konstruerer et bilde av PTV som et produkt hvor politiet uhindret deler informasjon med borgerne. På den måten skjules dilemmaer knyttet til hemmelighold og hvor mye informasjon det er mulig å dele i et strategisk etterretningsprodukt. Diskursen er ikke like dominant som de tidligere nevnte, men den er fortsatt viktig for forståelsen av PTV.

Diskursen konstrueres gjennom bruk av «overwording» (Fairclough, 2015, s. 133), normative og passive setninger, i tillegg til at forholdet mellom politiet og leser representeres som gjensidig. Både etterretningsdoktrinen og PSTs trusselvurdering inneholder spor av åpenhetsdiskursen, men tematiserer hemmelighold i større grad enn PTV.

5.4.1 Åpenhetsdiskurs – språklige virkemidler og tolkning

Åpenhetsdiskursen bygger på en representasjon av at politiet fritt deler informasjon med sine samarbeidspartnere i PTV. Selve begrepet «åpen» benyttes likevel bare to ganger i løpet av hele rapporten. Samtidig er begge tilfellene i det første avsnittet og påvirker dermed hvordan resten av rapporten leses. Den første henvisningen er i PTVs første setning:

*I denne åpne trusselvurderingen tar vi for oss et utvalg av kriminalitetstrusler.
(Politidirektoratet, 2021b, s. 2)*

Foruten at «åpenhet» introduseres som et tema tidlig og gjentas to ganger i samme avsnitt, er det også verdt å merke seg at begrepet brukes til å påpeke at trusselvurderingen er åpen. PTV

er offentliggjort i flere ulike kanaler og politidirektøren viser til at rapporten skal benyttes til å dele kunnskap med samarbeidspartnere. Gjennom dette fremkommer det at dette er en offentlig trusselvurdering. Ved at «åpen» legges til kan dette derfor implisitt anses som et tilfelle av «overwording», hvor spesielt viktig ord eller meningsinnhold gjentas (Fairclough, 2015). Her kan man innvende at begrepet bidrar til tydelig å skille den offentlige versjonen fra rapporter som er unntatt offentlighet, men det er likevel verdt å merke seg at PSTs trusselvurdering ikke inneholder denne påpekningen.

Plasseringen av begrepet, gjentakelsen i første avsnitt, samt bruken av «overwording» tyder på at åpenhet er et viktig tema. PTV påpeker ikke dette direkte, men politiets etterretningsdoktrine nevner at åpenhet både er viktig og gjentar dette flere ganger, illustrert i følgende fotnote om tilgjengelighet og deling av etterretning:

Det er en endret holdning til deling av etterretningsprodukter som illustreres med begrepene «need to share» og «responsibility to share» som erstatning for begrepet «need to know».
(Politidirektoratet, 2020a, s. 20)

Utdraget er interessant av flere grunner. For det første benyttes engelske begreper som viser til at dette kan være del av en internasjonal diskurs om åpenhet i etterretning, selv om dette ene utdraget langt fra er tilstrekkelig til å vise til en diskurs. For det andre er setningen evaluende (Fairclough, 2003), det vil si normativ. Dette er setninger som opplyser om hva som er ønskelig og setter med det opp et kvalitetsmål. Man snakker med andre ord ikke om hvordan ting «er», men om hvordan ting «bør være». Det er likevel verdt å merke seg at etterretningsdoktrinen også påpeker behovet for å holde tilbake og skjule informasjon, for eksempel i følgende utdrag:

Ved enkelte innhentingemetoder er det behov for å skjermes identiteten eller kapasiteten til kilden. Dette ivaretas gjennom sanitisering, der informasjon som kan spores tilbake til kilden fjernes eller skrives om. (Politidirektoratet, 2020a, s. 20)

Etterretningsdoktrinen viser med dette til en balanse mellom det som kan deles og det som må holdes skjult. PTV påpeker ikke behovet for at informasjon må holdes skjult, men viser til behovet for å dele, eksemplifisert i følgende utdrag:

For politiet er det derfor viktig å dele kunnskap om kriminalitetsutfordringer med innbyggerne og våre samarbeidsaktører. (Politidirektoratet, 2021b, s. 2)

Her er det også verdt å legge merke til begrepet «dele». I motsetning til andre begreper, eksempelvis «informere» eller «opplyse» viser man her til en gjensidighet mellom partene.

Dette kan tolkes som en ytterligere vektlegging av åpenhet, ved at man skjuler at det er en institusjon med makt som fremlegger et spesifikt perspektiv hvor de selv kan styre hvilken informasjon som inkluderes og utelates (Fairclough, 2015). Denne måten å representere kommunikasjonen mellom politiet og andre står i kontrast til PSTs trusselvurdering som representerer forholdet som et mellom noen som har informasjon og noen som ønsker informasjon, i følgende utdrag:

PSTs nasjonale trusselvurdering er en viktig del av tjenestens samfunnskommunikasjon. Målgruppen er norsk offentlighet som ønsker informasjon om forventede utviklingstrekk i trusselbildet. (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 1)

Generelt vektlegger PST i mindre grad åpenhet i sin trusselvurdering. Dette må ikke tolkes som at de er mindre opptatt av å dele informasjon, men de viser i større grad til begrensninger for hva som er mulig å dele i et strategisk etterretningsprodukt. Dette ses særlig i sammenligningen av følgende to setninger fra henholdsvis PSTs trusselvurdering og PTV:

I fremstillingen er vi avhengige av å avveie mellom enkelhet, tydelighet og det å presentere et sett med generelle vurderinger. (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2021, s. 1)

Politiets trusselvurdering reflekterer politiets samlede etterretningsproduksjon. (Politidirektoratet, 2021b, s. 8)

I PSTs trusselvurdering vises det til at produktet balanserer flere ulike behov og formulerer generelle vurderinger. De representerer dermed sin egen trusselvurdering som et produkt med begrenset informasjon. Det er noe uklart hva som menes med at PTV «reflekterer politiets samlede etterretningsproduksjon», men setningen konstruerer et bilde av en rapport som klarer å vise deler av alle etterretningsprodukter som produseres i politiet. Samtidig er det viktig å påpeke at bildet ikke er så ensidig i PTV og at man flere steder påpeker at det er et utvalg informasjon som presenteres, eksempelvis i følgende utdrag:

Beskrivelsene av kriminalitetstruslene er aggregert og forkortet i rapporten. Det er kun de mest relevante premissene og årsakssammenhengene for vurderingene som er trukket frem. (Politidirektoratet, 2021b, s. 8)

Samlet kan man tolke dette som en representasjon hvor informasjon er utelatt, men hvor det samlede produktet likevel klarer å vise til politiets samlede etterretningsproduksjon. Her er det også verdt å legge merke til at begrensningene som settes ikke er relatert til hemmelighold, men heller fremstilles som et resultat av et behov for ikke å lage en for omfattende rapport.

Dette er med andre ord et praktisk problem om hvor mye informasjon som er hensiktsmessig å dele, fremfor et etisk problem knyttet til etterretning i seg selv.

I PTV er informasjon knyttet til hva som danner grunnlaget for vurderingene særlig problematisk fordi politiet kun i begrenset omfang kan opplyse om kildene sine. Likevel henvises det til kilder, for eksempel i følgende utdrag:

Politiets trusselvurdering reflekterer politiets samlede etterretningsproduksjon. I tillegg bygger rapporten på informasjon fra nasjonale og internasjonale kilder, som forskningsrapporter og rapporter fra ulike samarbeidspartnere. (Politidirektoratet, 2021b, s.

8)

I utdraget ovenfor kan det fremstå som politiet fritt deler informasjon om hvilket kildegrunnlag PTV bygger på. Samtidig er grunnlaget så omfattende at det er vanskelig å se at noe faller utenfor. Det som ikke dekkes av den andre setningen vil kunne være del av «politiets samlede etterretningsproduksjon». Det gis derfor lite konkret informasjon om grunnlaget og det vises heller ikke til om, og eventuelt hvordan, grunnlaget kan være begrenset.

I forlengelsen av dette kan også bruken av passive setninger sees som en måte informasjon holdes skjult. Hvordan dette benyttes er allerede redegjort for under gjennomgangen av vitenskapsdiskursen og gjentas derfor ikke her. Det er likevel viktig igjen å påpeke at de ulike delene i rapporten forholder seg ulikt til kildehenvisninger.

Oppsummert fremstår åpenhet som et viktig tema i PTV. Til tross for at begrepet nevnes sjeldent, nevnes det to ganger i løpet av første avsnitt og i kombinasjon med implisitt bruk av «overwording». Selv om det er nyanser i materialet, vektlegges åpenhet mer i PTV enn i PSTs trusselvurdering og i etterretningsdoktrinen. I politiets etterretningsdoktriner er åpenhet knyttet til et normativt mål og viser derfor også til at det er viktig, men behovet for hemmelighold tematiseres også. Åpenhetsdiskursen i PTV konstrueres hovedsakelig i forordet og innledningen av rapporten. Dette kan derfor tyde på at åpenhet er mer knyttet til sjangeren «offentlig rapporter» enn til strategiske etterretningsrapporter. Samtidig vektlegger etterretningsdoktrinen åpenhet, noe som tyder på at diskursen også er knyttet til etterretningssjangeren.

5.4.2 Åpenhetsdiskurs – kontekst og handlingsbetingelser

For å tolke åpenhetsdiskursen i lys av dagens kontekst og se hvordan den kan påvirke handlingsbetingelsene knyttet til politiet og kriminalitet, kan man ta utgangspunkt i at PTV er produsert av nettopp politiet. Som nevnt er åpenhet og transparens et ideal for politiet (Manget, 2010). Samtidig er etterretning sterkt forbundet med hemmelighold (Omand & Pythian, 2013; Rønn, 2016b) og derfor er det ikke overraskende at PTV bygger på lingvistiske trekk og representasjoner som skaper en tydelig kobling til åpenhet. I tråd med dette inneholder definisjonene av etterretning i politiet ikke hemmelighold som en definerende karakteristikk (Politidirektoratet, 2020a; Ratcliffe, 2016). Samlet gjør dette at åpenhetsdiskursen blir viktig, selv om den ikke er like dominerende som de to tidligere nevnte diskursene.

Som nevnt kan etterretning og hemmelighold i politiet skape legitimitetsutfordringer for politiet (Diderichsen, 2016). Åpenhetsdiskursen bidrar til at disse problemstillingene holdes skjult og hindrer dermed handlingsbetingelsene for at dette debatteres. Samtidig er det viktig å påpeke at publiseringen av både PTV og politiets etterretningsdoktriner rent faktisk bidrar til økt åpenhet og økt kommunikasjon mellom politiet og samfunnet. Dette er viktige aspekter for at man skal kunne treffe en balanse mellom hemmelighold og åpenhet (Petersen, 2016). Samtidig bidrar vektleggingen av åpenhet i PTV til at kun den ene siden belyses. Åpenhetsdiskursen blir i dette perspektivet etisk problematisk, til tross for at publiseringen av PTV er et positivt steg.

Som nevnt tidligere kjennetegnes institusjoner som er senmoderne av selvrefleksivitet (Beck, 1992). Denne koblingen ses særlig i forhold til kunnskap, kunnskapsbegrensninger og bruk av vitenskapelige metoder. Dette perspektivet har likevel også en overføringsverdi til åpenhet. Et selvrefleksivt perspektiv vil nemlig innebære at PTV både kan anses som et steg mot mer åpenhet, samtidig som det erkjennes at det er grenser for mye informasjon som kan deles. Utviklingen mot en senmoderne institusjon bør i dette tilfelle innebære at åpenhetsdiskursen ikke er hegemonisk, men utfordres av en diskurs knyttet til hemmelighold, eller erstattes med en helt annen forståelse. På den måten vil handlingsbetingelsene for kritisk refleksjon av etterretningsarbeid i politiet være til stede.

Behovet for en mer balansert tilnærming tydeliggjøres av at det er en kjent problemstilling i litteraturen at institusjoner kan bruke teknikker for å presentere både seg selv og sitt arbeid på en bestemt måte, som ikke nødvendigvis samsvarer fullstendig med deres faktiske virke (Beck, 1992; Fairclough, 2015; Holmberg, 2014). Dersom etiske problemstillinger holdes

skjult av organisasjonene selv vil dette kunne gjøre skade på deres troverdighet og legitimitet i lengden.

5.5 NPM-diskurs

Oppgavens siste funn omtales som New Public Management (NPM)-diskursen. Den konstruerer en virkelighetsforståelse hvor politiets effektivitet vektlegges. Effektiviteten kobles til ressursbruk og den bidrar til at politiets ansvarsområder innsnevres. Diskursen konstrueres i PTVs forord og innledning og det er relativt få språklige virkemidler som bidrar til å konstruere den. Disse er knyttet til hvordan informasjonen presenteres og bruk av metaforer.

5.5.1 NPM-diskurs – språklige virkemidler og tolkning

Som nevnt tidligere kan NPM forstås som en styringsmodell som vektlegger økonomi, effektivitet og synlige resultater. Måleindikatorer anses ofte som viktige og disse kan gå på bekostning av arbeid som vanskelig lar seg måle (Granér & Kronkvist, 2014). Med andre ord påvirker styringsmodellen hva som anses som relevant og prioritert. I forordet av PTV introduseres også temaet prioriteringer i følgende utdrag fra forordet:

(...) å kunne danne grunnlag for planlegging og prioritering av tiltak som skal forebygge og bekjempe kriminalitet. (Politidirektoratet, 2021b, s. 2)

Prioriteringer er en viktig del av NPM og skal sikre at politiet styres ressurseffektivt. Samtidig prioritering av tiltak også være et ledd i de fleste styringsstrategiene. Prioritering kan derfor ikke utelukkende kobles til NPM. Derfor må prioriteringer ses i kontekst av at politiet er en menneskebehandlerende institusjon. I slike institusjoner finnes ofte ikke klare svar på hva det innebærer å være effektiv og ansvarsområdet kan ofte være bredt. For politiet kan ansvarsområdet for eksempel omfatte kriminalitet, trygghetsfølelse, rettsikkerhet, rettferdighet og andre hjelpefunksjoner som vanskelig lar seg måle (Granér & Kronkvist, 2014). Det er derfor verdt å merke seg at utdraget over kun er knyttet til kriminalitet, som er et avgrenset område. Det kan selvfølgelig anses som naturlig at en trusselvurdering fra politiet begrenser seg til kriminalitetstrusler, men utdraget over kan ses i sammenheng med følgende utdrag fra innledningen i PTV:

I tillegg skal PTV gi politiet beslutningstøtte til å gjøre prioriteringer og sette inn effektive tiltak for hele politiets oppgaveportefølje. (Politidirektoratet, 2021b, s. 8)

Det interessante med dette utdraget er at det kobler PTV til hele politiets oppgaveportefølje, til tross for at rapporten hovedsakelig omhandler kriminalitetstrusler. Som nevnt tidligere, er politiets ansvarsområde særdeles bredt (Bittner, 2005; Granér & Kronkvist, 2014) og dette utdraget bidrar dermed til å representere politiet som en etat som i mye større utstrekning har et avgrenset mandat. Kriminalitet kan i dette henseende ses som en slags måleindikator som politiets innsats skal måles mot. Etterretningsdoktrinen bidrar til å befeste NPM-diskursen ved å knytte prioriteringer og effektivitet til ressursbruk, for eksempel i følgende to utdrag:

Sentralisert kontroll er nødvendig både for å sikre forankring i prioriteringer og effektiv ressursbruk. (Politidirektoratet, 2020a, s. 19)

En helhetlig og gjennomgående ledelse av etterretningsarbeidet er en forutsetning for å sikre riktig fokus og optimal ressursbruk over tid. (Politidirektoratet, 2020a, s. 27)

Utdragene vektlegger effektivitet og ressursbruk, som ses i kontekst av hverandre. Særlig interessant er bruken av «optimal ressursbruk» som bidrar til å skjule at politiets arbeid er preget av spørsmål knyttet til verdier og at det ikke finnes et klart svar på hva «optimal ressursbruk» innebærer. Det økonomiske fokuset dominerer dermed over en representasjon av politiet som en menneskebeholdende organisasjon. Etterretningsdoktrinen tematiserer også i liten grad begrensningene ved å snakke om effektivitet i politiarbeid og å representere politiet som en bedrift som styres etter markedsprinsipper. Samtidig må det påpekes at politiets etterretningsdoktriner påpeker at politiet har en rekke ulike oppgaver og at etterretning kan bidra til å løse disse. Dette ses for eksempel i følgende utdrag:

Etterretning gir en situasjonsbevissthet som er relevant for hele politiets oppgaveportefølje, for primæroppgavene forebygging, etterforskning og beredskap, men også for forvaltningsoppgaver og sivil rettspleie. (Politidirektoratet, 2020a, s. 53)

Til tross for at politiets oppgaveportefølje utvides til å omfatte mer enn kriminalitet tematiseres ikke begrensningene ved å ha effektivitet og god ressursbruk som veiledende måleparametere. Med andre ord bidrar utdraget ikke til å representere politiets arbeid som mangfoldig sett i lys av at ulike verdier skal ivaretas og at disse kan stå i motsetningsforhold til hverandre. NPM-diskursen fremstår dermed som hegemonisk. Dette underbygges også av metaforbruken i PTV, for eksempel i følgende utdrag:

Forebygging er politiets hovedstrategi og sparer samfunnet for økonomiske og menneskelige kostnader. Innsats i forkant er bedre enn å reparere i etterkant. (Politidirektoratet, 2020a, s.

Metaforer former hvordan vi tenker (Johannessen, et al., 2019, s. 155) og kan dermed anses som sterke virkemidler som representerer verden på spesifikke måter. I tillegg er de så vanlig å bruke at man sjeldent legger merke til dem, noe som øker deres påvirkningskraft (Fairclough, 2003). Når PTV påpeker at målet er å «spare samfunnet» for «menneskelige kostnader» bygges en virkelighetsforståelse på en analogi fra økonomien (Fairclough, 2015). Hele samfunnet forstås i dette henseende ut fra økonomiske vurderinger. Metaforene bidrar dermed til ytterligere å knytte økonomiske markedsprinsipper sammen med politiets arbeid. Oppsummert vektlegges altså prioriteringer i både PTV og politiets etterretningsdoktrine. Prioriteringene knyttes særlig til effektivitet og god ressursbruk, mens verdispørsmål og forståelsen av politiet som en menneskebehandlerende institusjon ikke påpekes. Videre snevres ansvarsområde inn i PTV, mens etterretningsdoktrinen i større grad også påpeker mangfoldet i oppgaver. Bruken av metaforer bidrar til en representasjon av økonomiske prinsipper som naturlige deler av politiets arbeid. Gjennom dette skapes en NPM-diskurs i både PTV og politiets etterretningsdoktrine. Analysen viste ikke at PSTs trusselvurdering bygger på den samme diskursen, som står i kontrast med overnevnte tekster.

5.5.2 NPM-diskursen – kontekst og handlingsbetingelser

For å tolke NPM-diskursen i lys av dagens kontekst og undersøke hvordan den kan påvirke handlingsbetingelsene i samfunnet kan det tas utgangspunkt i at NPM er et hyppig omtalt tema i samfunnsvitenskapelig forskning. Dette ses også tydelig i denne oppgaven som påpekte NPM som tema i litteraturgjennomgangen, gjennomgangen av historisk kontekst, samt i kapittelet om etterretningsteori. Funnet av denne diskursen i PTV er derfor ikke overraskende. Tvert imot er det færre lingvistiske virkemidler som knytter PTV til denne diskursen enn antatt. Dette kan dog ikke ses på som en indikasjon på at diskursen ikke er viktig, for den bidrar til å styre forståelsen av hele rapporten og den er mer dominerende i politiets etterretningsdoktrine.

Etterretning som arbeidsmetode har en rekke likheter med styringslogikken i NPM til å begynne med. For eksempel vektlegges sentral styring og prioriteringer av særlig viktige områder (Granér & Kronkvist, 2014; Gundhus, 2018; Ratcliffe, 2016). I tillegg skal strategiske etterretningsprodukter bidra til å danne grunnlaget for blant annet ressursstyring (Politidirektoratet, 2020a; Ratcliffe, 2016), som påpekt tidligere. På denne måten kan funnet av NPM-diskursen tolkes som uunngåelig på grunn av disse likhetene. På en annen side kan ikke dette anses den eneste forklaringen. For eksempel påpekte Vestby (2017) at

etterretningsprodukter også kan vektlegge kulturelle faktorer og verdier. Det er derfor mulig å produsere strategiske etterretningsprodukter som ikke bygger på NPM-diskursen, noe som også underbygges av at PTSs trusselvurdering ikke konstruerte denne diskursen.

Ved at politiet i stor grad representeres som en institusjon med fokus på god bruk av ressurser innskrenkes handlingsbetingelsene for prioritering av andre arbeidsoppgaver, som er mer knyttet til politiets menneskebehandlerrolle i samfunnet (Bittner, 2005; Granér & Kronkvist, 2014). Dette gjelder særlig de arbeidsoppgavene som er vanskelig å måle eller vise til. Dette snevrer inn deres ansvarsområde og kan medføre at politiet får større avstand til befolkningen. NPM-diskursen bidrar på den måten til fremskynde en utvikling som påpekes av annen forskning på politiet (Gundhus & Larsson, 2014; Larsson & Sørli, 2018).

Avslutningsvis ønskes det påpekt at NPM-diskursens fokus på effektivitet kan kobles til forebygging. Som tidligere nevnt gjennomgår politiet en utvikling hvor analyse, kunnskapsstyring og forebygging i økende grad vektlegges. Dette skal bidra til at politiet blir mer effektivt (Ratcliffe, 2016; Weisburd & Braga, 2006b) og gjenspeile i at forebygging omtales som politiets primærstrategi (Politidirektoratet, 2018). Samtidig påpeker Gundhus (2014) at forebygging er et elastisk begrep og kan knyttes til politiske valg. At forebygging nevnes flere ganger uten at det gis et spesifikt innhold, kan derfor anses som en måte å bygge opp under konstruksjonen av at politiet jobber effektivt. I så måte kan omtalen av forebygging ses som et ledd i markedsføringen av politiet og som en del av NPM-diskursen.

5.6 Diskursorden i PTV

Denne oppgaven har identifisert fire ulike diskurser som utgjør diskursorden i PTV. Diskursene svarer på oppgavens forskningsspørsmål om hvilke virkelighetsforståelser som konstrueres i PTV og hvordan de kan påvirke handlingsbetingelsene i samfunnet. I dette underkapittelet avsluttes analysen ved å skissere hvordan diskursene forholder seg til hverandre.

Vitenskapsdiskursen er oppgavens tydeligste funn, og bygger på forståelsen av verden som preget av årsakssammenhenger og en moderne, fremfor senmoderne, forståelse av kunnskap (Beck, 1992). Åpenhetsdiskursen på sin side konstruerer PTV som et produkt som ikke er begrenset av hemmelighold. Diskursene underbygger hverandre ved at fri informasjonsdeling kan anses som en forutsetning for en vitenskapelig diskurs. Åpenhetsdiskursen bidrar nemlig til at PTV fremstilles som en tekst som kritisk kan evalueres av andre. Dersom PTV hadde konstruert et bilde av PTV som en rapport preget av hemmelighold ville denne kunne stått i

konflikt med vitenskapsdiskursen. Påvirkningen går også motsatt vei, ved at vitenskap kjennetegnes av åpenhet og dermed underbygger åpenhetsdiskursen.

Vitenskapsdiskursen underbygger også NPM-diskursen, selv om forholdet ikke nødvendigvis er gjensidig. NPM-diskursen konstruerer nemlig en verden hvor politiets effektivitet er i fokus. Effektiviteten underbygges i neste omgang av vitenskapsdiskursens fremstilling av at politiet har kunnskap om årsakskjeder på bakgrunn av objektive analyser. Vektleggingen av objektivitet i vitenskapsdiskursen og NPM-diskursens fokus på effektivitet bidrar også til å skjule verdivurderingene og de etiske aspektene ved politiets arbeid (Beck, 1992; Granér & Kronkvist, 2014). Samlet bidrar de dermed til å hindre handlingsbetingelsene for at politiets prioriteringer utfordres.

Forholdet mellom vitenskapsdiskursen og trygghetsdiskursen fremstår som mer uklart. Førstnevnte kan bidra til at fremstillingen av at vurderingene knyttet til kriminalitetsutviklingen utelukkende er negativ gis legitimitet ved at vurderingene fremstilles som objektive. Som Beck (1992) påpeker vil vurderinger som bygger på en vitenskapelig legitimitet være vanskelige å utfordre og det blir vanskeligere å sette spørsmålsteget ved om utviklingen er riktig beskrevet.

Trygghetsdiskursen på sin side bidrar til å underbygge NPM-diskursen. Som nevnt tidligere viser førstnevnte til en negativ utvikling, mens NPM diskursen representerer politiet som en etat som effektivt jobber med kriminalitetstruslene. Teknikker for selvrepresentasjon bidrar dermed til å konstruere både rollen som en nødvendig og en effektiv etat (Beck, 1992; Holmberg, 2014). Diskursene bidrar samlet også til å underbygge politiets plass i sentrum av sikkerhetsarbeidet og som bør prioriteres økonomisk på grunn av deres rolle. Påvirkningen på handlingsbetingelsene kan ses i kontekst av at trygghet har en stor politisk slagkraft (Beck, 1992; Aas, 2006).

Avslutningsvis ønsker jeg igjen å påpeke at kategoriseringer av ulike diskurser påvirkes av det teoretiske rammeverket som benyttes. Det vil derfor ikke finnes et fasitsvar på hvilke diskurser som eksisterer eller hvor overordnede de skal være. Som tidligere nevnt identifiserte denne oppgaven en mulig ekspertdiskurs, men denne ble mest naturlig å tolke som en forlengelse av vitenskapsdiskursen. I tillegg kunne analysen tyde på en globaliseringsdiskurs, men det var for få markører til å kategorisere denne som en egen diskurs. Her ville et annet rammeverk eller empirisk utvalg ført til andre resultater som igjen kunne pekt på en diskursorden bestående av større diskursiv kamp, i motsetning til hegemoniske fremstillinger som denne oppgaven peker mot.

6. Avslutning

I denne masteroppgaven har PTV blitt analysert i kontekst av et historisk perspektiv, diskurs-, og etterretningsteori, i tillegg til utviklingen mot et senmoderne samfunn. Oppgaven har hatt som formål å vise hvordan virkelighetsforståelser konstrueres og hvordan de påvirker handlingsbetingelser. På denne måten har virkelighetsforståelsene i PTV blitt problematisert og antakelsene den bygger på drøftet. PTV er et godt og verdifullt produkt som vil være av betydning for samfunnets arbeid med kriminalitet og en problematisering av innholdet har derfor fremstått som viktig fra et samfunnsperspektiv.

I dette siste kapittelet oppsummeres oppgaven og dens hovedfunn. Hvert kapittel oppsummeres, men et særlig fokus på analysen. Deretter vises det til betydningen av funnene og det pekes på muligheter for fremtidig forskning.

6.1 Oppsummering

Kapittel 1 satte rammene for oppgaven. Det ble påpekt at bruk av etterretning i politiet er i rask utvikling (Politidirektoratet, 2020a) og at PTV er den første åpne, nasjonale trusselvurderingen utgitt av norsk politi. Rapporten skal bidra til å danne et grunnlag for fremtidige beslutninger om kriminalitet (Politidirektoratet, 2021b) og fremstod derfor som viktig å undersøke i detalj. Det ble argumentert for at det er hensiktsmessig å se rapporten i kontekst av PSTs trusselvurdering og politiets etterretningsdoktrine som er andre viktige tekster og som PTV selv henviser til. Kapittelet påpekte også at en litteraturgjennomgang ga få treff på diskursanalyser tilknyttet nordiske etterretningsrapporter. I diskursanalyser av offentlig sektor fremstod NPM som viktig, og temaet er også dekket i tilknytning til norsk politi generelt (se Stenbro, 2013).

I kapittel 2 ble politiets utvikling i et historisk perspektiv skissert. Gjennomgangen hadde den hensikt å plassere PTV i en historisk kontekst og med dette bidra til å styre analysen mot særlig interessante tema, samt tolke teksten i lys av dagens kontekst. Det ble påpekt at en annen vektlegging av den historiske utviklingen kunne ført til andre resultater av analysen og dette ble koblet til en kjent problemstilling i diskursanalyse, omtalt som «the framing problem» (Hitching & Veum, 2011). Gjennomgangen vektla endringer i politiet som organisasjon med særlig fokus på utviklingen mot sentral styring og effektivitet (Gundhus & Larsson, 2014; Larsson & Sørli, 2018). Dette ble sett i sammenheng med NPMs forståelse av styring av politiet som en bedrift (Granér & Kronkvist, 2014). I tillegg ble endringer i politiets ansvarsområde tematisert, blant annet med tanke på økt fokus på immigrasjon og innsnevring

av politiets oppgaveportefølje (Gundhus & Egge, 2013). Avslutningsvis viste kapittelet at bruk av etterretning i politiet kan spores tilbake til 70 -tallet og at arbeidsmetodikken skulle sikre at politiet jobber på bakgrunn av analyser og kunnskap (Diderichsen, 2016; Hustveit, 2021).

Oppgavens teoretiske rammeverk ble presentert i kapittel 3 som ble innledet med sentral diskursteori og et særlig fokus på drøfting av kritisk diskursanalyse (KDA) i perspektivet til Fairclough (2003, 2015). Denne tilnærmingen dannet det grunnleggende rammeverket i denne oppgaven og særlig de epistemologiske og ontologiske implikasjonene av rammeverket ble drøftet. I tillegg ble vektleggingen av tekstnærhet og betydningen dette har for empiri og analyse drøftet. Faircloughs tredimensjonale modell ble også introdusert, og med dette betydningen av en interdisiplinær tilnærming i dette perspektivet. Deretter ble sentral etterretningsteori presentert og drøftet med utgangspunkt i Ratcliffe (2016) og politiets etterretningsdoktrine (Politidirektoratet, 2020a). Her ble hemmelighold, forståelsen av strategiske produkter og fokuset på beslutninger særlig vektlagt. Sistnevnte ble blant annet illustrert ved Ratcliffe (2016) sin 4-i modell. Kapittelet ble avsluttet med en presentasjon og drøfting av Becks (1992) forståelse av utviklingen mot et senmoderne samfunn. Behovet for trygghet (eller fravær av redsel) og vitenskapskritikk ble vektlagt. I tillegg ble det fokusert på forståelsen av trusler som abstrakte, verdispørsmål og institusjoners definisjonsmakt.

Kapittel 4 bestod av en gjennomgang av metodologiske valg i oppgaven og disse ble relatert til det teoretiske rammeverket. Kapittelet fokuserte særlig på drøfting av det empiriske utvalget, betydningen utgivelsen av PTV hadde for oppgaven og etiske refleksjoner knyttet til arbeidet. Deretter ble oppgavens hoveddel presentert i kapittel 5. Denne delen forsøkte å besvare forskningsspørsmålet om virkelighetskonstruksjonene som konstrueres i PTV og hvordan disse påvirker handlingsbetingelsene i samfunnet. Analysen identifiserte fire ulike diskurser: vitenskaps-, trygghets-, åpenhets- og NPM-diskursen og viste at rapporten består av to ulike sjangre. Hver diskurs ble gjennomgått enkeltvis og svarte på fire analytiske spørsmål som ble presentert i kapittel 1. Ved å svare på disse ble forskningsspørsmålet forsøkt besvart.

Analysen viste at vitenskapsdiskursen var særlig tydelig i PTV. Den konstruerer en verden bestående av årsakssammenhenger hvor objektivitet tas for gitt. Diskursen ble sett i sammenheng med en generell tendens av økt vektlegging av vitenskapelig kunnskap i politiet og det ble påpekt at kunnskapen er snevert definert og bygger på positivistisk verdensbilde (Gundhus, 2018; Weisburd & Braga, 2006b) som kan knyttes til en moderne, fremfor senmoderne forståelse av kunnskap. Dette innebærer at grensene for hva vitenskapelig

kunnskap kan oppnå, ikke anerkjennes og at man i liten grad er selvrefleksiv (Beck, 1992). Verdivurderingene som ligger til grunn for PTV holdes med dette skjult og politiet gis stor definisjonsmakt. Dette svekker handlingsbetingelsene til andre aktører som kan ha en annen forståelse og vil i lengden kunne være negativt for politiets legitimitet (ibid.).

Det andre funnet i oppgaven ble omtalt som trygghetsdiskursen og var overraskende tydelig. Diskursen konstrueres blant annet ved konsekvent å benytte en negativ innramming av kriminalitetsutviklingen, også der vurderingene ikke nødvendigvis formidler en utelukkende negativ utvikling. Diskursen ble også sett i sammenheng med en økt vektlegging av immigrasjon i politiarbeid generelt (Gundhus & Egge, 2013). Trygghetsdiskursen er særlig relevant for handlingsbetingelsene knyttet til kriminalitet fordi trygghet som tema har et stort potensial til å påvirke politiske beslutninger (Beck, 1992; Aas, 2006). Diskursen er derfor særlig viktig og kan ses i sammenheng med NPM-diskursen omtalt nedenfor.

Åpenhetsdiskursen utgjorde oppgavens tredje funn. Denne er særlig knyttet til en representasjon av PTV som en åpen rapport og politiet som en transparent etat. Gjennom dette skjules etiske problemstillinger knyttet til bruk av etterretning i politiet og behovet for en balanse mellom åpenhet og hemmelighold (Diderichsen, 2016; Manget, 2010). Diskursen ble også satt i sammenheng med utviklingen mot et senmoderne samfunn med økt vektlegging av begrensninger og selvrefleksivitet (Beck, 1992). Handlingsbetingelsene for en debatt om etiske problemer ved etterretningsbruk i politiet hindres av diskursen og den kan potensielt påvirke politiets legitimitet negativt i lengden.

Den siste diskursen som ble identifisert ble omtalt som NPM-diskursen. Den representerer politiet som en effektiv etat, men snevrer inn ansvarsområdene til politiet og er dermed til hinder for forståelsen av politiet som en menneskebehandler etat (Granér & Kronkvist, 2014). Funnet av diskursen var ikke overraskende, tvert imot var det heller overraskende at det ikke var flere koblinger til diskursen. Den kan likevel bidra til en økt avstand mellom befolkning og politiet i lengden (Gundhus & Larsson, 2014).

Samlet viste oppgaven at PTV i stor grad preges hegemoniske fremstillinger og lite diskursiv kamp. Fremstillingene i PTV underbygges i stor grad av diskursene i politiets etterretningsdoktriner. Etterretningsdoktrinen er dog mer nyansert på enkelte områder, men dette kan skyldes at teksten er betraktelig lengre. I tillegg er den sterkere tilknyttet NPM-diskursen. PSTs trusselvurdering bygger derimot på andre diskurser og kontrasterte funnene i PTV.

6.2 Betydning av funnene

Diskursanalyser kan bidra til en økt forståelse av fenomener og til å formulere hypoteser som kan undersøkes ved bruk av andre metoder. I tillegg vil diskusjoner av årsaksforhold i slike analyser bidra til å kunne forklare utvikling i samfunnet, selv om forklaringene ikke kan anses som absolutte, og dermed ikke tar sikte på å påvise årsakssammenhenger i streng forstand (Bratberg, 2017). Funnene i denne oppgaven bidrar til å utvikle forståelsen av hvordan språket påvirker vår oppfattelse av fenomener og peker spesielt på potensielt problematiske fremstillinger i PTV. Disse påvirker definisjonsmakten til politiet og handlingsbetingelsene til andre aktører. Fremstillingene kan ha negative konsekvenser for politiets legitimitet i lengden. Oppgaven bidrar således til å kaste lys over fremstillingene slik at de implisitte antakelsene som ligger til grunn kan drøftes åpent.

6.3 Videre forskning

Denne oppgaven peker mot flere spennende muligheter for fremtidig forskning. Spesielt vil påfølgende diskursanalyser av fremtidige utgivelser av PTV kunne være nyttige. Dersom diskursanalysene gjennomføres om noen år, vil de kunne undersøke om det foregår endringer i diskursen, noe som ville betydd at beslutningsgrunnlaget i politiet også er i endring. En slik endring vil dermed kunne ha samfunnsmessige konsekvenser. Sett i sammenheng med at etterretning er i rask utvikling i politiet (Politidirektoratet, 2020a) vil en slik gjennomgang kunne være av særlig interesse.

En annen mulighet er å gjennomføre diskursanalyser som i mindre grad er knyttet til nærlesing og lingvistiske verktøy, men som i stedet analyserer et større korpus. Et materiale bestående av eksempelvis nyhetsartikler om PTV og henvisninger til PTV i andre publikasjoner kunne vært særlig interessant. En slik gjennomgang vil i større grad kunne belyse diskursive kamper og potensielt ulike virkelighetsforståelser på tvers av ulike tekster. En eventuell kobling til andre metoder ville også være interessant, eksempelvis intervjuer av hvordan beslutningstakere benytter PTV.

Totalt antall ord: 25 786

Litteraturliste

- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage.
- Beck, U. (2002). The terrorist threat: World risk society revisited. *Theory, Culture & Society*, 19(4).
- Beredskapsdepartementet, J.-O. (2020). *Politimeldingen – et politi for fremtiden*. (Meld. St. 29 (2019–2020)). Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/3fab938bb49b434f946bdd0b6fe6db13/no/pdfs/stm201920200029000dddpdfs.pdf>.
- Bittner, E. (2005). Florence nightingale in pursuit of willie sutton: A theory of the police. I T. Newburn (red.), *Policing: Key readings* (s. 150-172). Cullompton: Willan Publishing.
- Bjerknes, O. T. & Williksen, E. (2012). *Politirapport*. Latvia: Forlaget Vett & Viten.
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm.
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre: Om design av samfunnsvitenskaplege forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Clark, R. M. (2016). *Intelligence analysis: A target-centric approach*. Los Angeles: CQ press.
- Dahl, B. M., Andrews, T. & Clancy, A. (Produsent). (2013). Contradictory discourses of health promotion and disease prevention in the educational curriculum of norwegian public health nursing: A critical discourse analysis. [Figur] Lastet ned fra https://www.researchgate.net/publication/256188966_Contradictory_discourses_of_health_promotion_and_disease_prevention_in_the_educational_curriculum_of_Norwegian_public_health_nursing_A_critical_discourse_analysis
- Davis, J. (1992). The kent-kendall debate of 1949. *Studies in Intelligence*, 35(2), 91-103. Lastet ned fra <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol35no2/pdf/v35i2a06p.pdf>
- Diderichsen, A. (2016). Om etterretningstjenesters legitimitet. I K. V. Rønn (red.), *Efterretningsstudier*. Viborg: Samfundslitteratur.
- Ellefsen, B. & Larsson, P. (2014). Skandinavisk politihistorie. I P. Larsson, H. O. I. Gundhus & R. Granèr (red.), *Innføring i politivitenskap* (s. s. 29-52). [Oslo]: Cappelen Damm Akademisk.

- Endal, E. G. (2021, 18. mars). Politiet frykter flere datainnbrudd og vold i nære relasjoner, TV2. Lastet ned fra <https://www.TV2.no>
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Oxon: Routledge.
- Fairclough, N. (2015). *Language and power*. Oxon: Routledge.
- Granér, R. & Kronkvist, O. (2014). Kontroll av og i politiorganisasjonen. I P. Larsson, H. O. I. Gundhus & R. Granér (red.), *Innføring i politivitenskap* (s. s. 53-78). [Oslo]: Cappelen Damm Akademisk.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundhus, H. O. I. (2013). Experience or knowledge?: Perspectives on new knowledge regimes and control of police professionalism. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 7(2).
- Gundhus, H. O. I. (2014). Forebyggende politiarbeid – i spennet mellom kriminalitetskontroll og trygghet. I P. Larsson, H. O. I. Gundhus & R. Granér (red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 178-204). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Gundhus, H. O. I. (2018). Smart politiarbeid? Når skillene mellom etterretning, forebygging og etterforskning viskes ut. I A. Rønne & H. Stevnsborg (red.), *Ret smart: Om smart teknologi og regulering*. København: Jurist- og Økonomforbundets forlag.
- Gundhus, H. O. I. & Egge, M. (2013). Grenser for forebygging: De unge fremmede og kriminalitetsforebyggende politiarbeid. I N. Johansen, T. Uglevik & K. F. Aas (red.), *Krimigrasjon?: Den nye kontrollen av de fremmede*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundhus, H. O. I. & Larsson, P. (2007). Policing i et norsk perspektiv. I H. O. I. Gundhus, P. Larsson & T.-G. Myhrer (red.), *Polisiær virksomhet: Hva er det - hvem gjør det: Forskningskonferansen 2007*. Oslo: Politihøgskolen.
- Gundhus, H. O. I. & Larsson, P. (2014). Fremtidens politi? I P. Larsson, H. O. I. Gundhus & R. Granér (red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 273-302). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hestehave, N. K. (2016). Det forudsigende politi? Udfordringer og muligheder. I K. V. Rønn (red.), *Efterretningsstudier*. København: Samfundslitteratur.

- Heuer Jr, R. J. & Pherson, R. H. (2015). *Structured analytic techniques for intelligence analysis*. USA: Sage Publications Ltd.
- Hitching, T. R., Nilsen, A. B. & Veum, A. (2011). *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Hitching, T. R. & Veum, A. (2011). Introduksjon. I T. R. Hitching, A. B. Nilsen & A. veum (red.), *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Holmberg, L. (2014). Hva gjør politiet? I P. Larsson, H. O. I. Gundhus & R. Granér (red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 153-177). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hustveit, R. A. (2021). *Etterretning vs. Etterforskning: «hvilke muligheter og utfordringer finnes i samhandlingen mellom etterretning og etterforskning?»*. Politihøgskolen, Politihøgskolen, Oslo.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2019). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Larsson, P. (2018). *Organisert kriminalitet*. Oslo: Pax Forlag.
- Larsson, P., Gundhus, H. O. I. & Granér, R. (2014). Politivitenskap - en introduksjon. I P. Larsson, H. O. I. Gundhus & R. Granér (red.), *Innføring i politivitenskap*. Latvia: Capelen Damm.
- Larsson, P. & Sørli, V. L. (2018). Reformen i politiet. I V. L. Sørli & P. Larsson (red.), *Politireformer: Idealer, realiteter, retorikk og praksis*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Lauridsen, M. K. (2018). *It-teknologi som styringsverktøy i sundhedsvæsenet - en kritisk diskursanalyse*. Mastergradsavhandling, OsloMet. Lastet ned fra <https://hdl.handle.net/10642/8594>
- Loftus, B. (2009). *Police culture in a changing world*. Oxford: Oxford University Press.

- Lomell, H. M. (2018). Fra "arbeidsmengde" til "resultat": Oslo-politiets egen presentasjon av kriminalstatistikk 1950-2008. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 105(2), 133-153.
- Manget, F. F. (2010). Intelligence and law enforcement. I L. K. Johnson (red.), *The oxford handbook of national security intelligence*. New York: Oxford University Press.
- Neumann, I. B. (2020). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsvik, E. H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet: Tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Omand, S. D. & Phythian, M. (2013). Ethics and intelligence: A debate. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 26(1), 38-63. doi: 10.1080/08850607.2012.705186
- Palm, G. & Skogersson, R. (2008). Konsten att styra nyhetsbilden av sig själv - om mäktiga poliser och behovet av säkerhet. I R. Granér & P. Larsson (red.), *Policing in scandinavia proceedings from the conference on police research an växjö august 2007*. Växjö: Växjö Universitet.
- Paulsen, J. E. & Simensen, T. K. (2019). Generalistens rolle i etterretningsstyrt politiarbeid. *Nordisk politiforskning*, 6, 169-181. doi: 10.18261/issn.1894-8693-2019-02-07
- Petersen, K. L. (2016). Etterretningskommunikation som form for demokratisk dialog. I K. V. Rønn (red.), *Etterretningsstudier*. Viborg: Samfundslitteratur.
- Politidirektoratet. (2018). *Kriminalitetsforebygging som politiets primærstrategi 2018 – 2020: Politiet mot 2025 - delstrategi* Lastet ned fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/kriminalitetsforebygging-politiets-primarstrategi.pdf>.
- Politidirektoratet. (2020a). *Etterretningsdoktrine for politiet*. Norge: POD publikasjon.
- Politidirektoratet. (2020b). Høringssvar om nou 2019:26 rusreform – fra straff til hjelp Lastet ned fra https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/02-horinger-og-svar/rusreformen/politidirektoratet---horingssvar---nou-2019_26.pdf

- Politidirektoratet. (2021a). *I forkant av kriminaliteten: Forebygging som politiets hovedstrategi (2021-2025)*. Lastet ned fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/i-forkant-av-kriminaliteten.pdf>.
- Politidirektoratet. (2021b). *Politiets trusselvurdering*. Lastet ned fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/politiets-trusselvurdering-ptv/2021-02-12-o-ptv-2021.pdf>.
- Politidirektoratet. (2021c). *Politiets årsrapport 2020*. Lastet ned fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/rapporter/politiets-arsrapport-2020.pdf>.
- Ratcliffe, J. H. (2016). *Intelligence-led policing*. Cornwall: Routledge.
- Reiner, R. (2010). *The politics of the police* (4 utg.). Oxford: Oxford University Press.
- Ruud, S. (2021, 15. april 2021). Rusreformen er helgens hotteste sak. Her får du reformen kort oppsummert., *Aftenposten*. Lastet ned fra <https://www.aftenposten.no/>
- Rønn, K. V. (2016a). Inledning *Efterretningsstudier* (s. 11-42). Viborg: Samfundslitteratur.
- Rønn, K. V. (red.). (2016b). *Efterretningsstudier*. Viborg: Samfundslitteratur.
- Rønn, K. V. & Høffding, S. (2013). The epistemic status of intelligence: An epistemological contribution to the understanding of intelligence. *Intelligence and National Security*, 28(5). doi: <https://doi.org/10.1080/02684527.2012.701438>
- Schooler, J. (Produsent). (2015). Bridging the objective/subjective divide towards a meta-perspective of science and experience. [Illustrasjon] Lastet ned fra https://www.researchgate.net/publication/271842692_Bridging_the_ObjectiveSubjective_Divide_Towards_a_Meta-Perspective_of_Science_and_Experience
- Sheptycki, J. (2013). To go beyond the cycle of intelligence-led policing. I M. phythian (red.), *Understanding the intelligence cycle* (s. 113-132). Oxfordshire: Routledge.
- Sikkerhetstjeneste, P. (2021). *Nasjonal trusselvurdering 2021*. Lastet ned fra <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/>.
- Stenbro, T. A. (2013). *Politiets rasjonale i endring. En diskursanalyse av politi- og lensmannsetatens styrings- og handlingsbetingelser*. Masteravhandling, Politihøgskolen. Lastet ned fra <http://hdl.handle.net/11250/191051>

- Thomassen, G., Strype, J. & Egge, M. (2013). Trust no matter what? Citizens' perception of the police 1 year after the terror attacks in Norway. *Policing*, 8(1), 79-87.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vestby, A. (2017). Policy-making without politics: Overstating objectivity in intelligence-led policing. I N. R. Fyfe, H. I. Gundhus & K. V. Rønn (red.), *Moral issues in intelligence-led policing* (s. 263-282). London: Routledge.
- Weisburd, D. & Braga, A. A. (2006a). Introduction: Understanding police innovation. I D. Weisburd & A. A. Braga (red.), *Police innovation: Contrasting perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weisburd, D. & Braga, A. A. (2006b). *Police innovation: Contrasting perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. Berkshire: Open University Press.
- Wood, D., Cockcroft, T., Tong, S. & Bryant, R. (2018). The importance of context and cognitive agency in developing police knowledge: Going beyond the police science discourse. *Police journal (Chichester)*, 91(2), 173-187. doi: 10.1177/0032258X17696101
- Aas, K. F. (2006). Ta vare på deg selv, lommeboka, mobilen og dine venner. I T. H. Eriksen (red.), *Trygghet*. Oslo: Universitetsforlaget.